

EINDRAPPORT MONITORONDERZOEK LEERLAB 2020/2021_

Edwin Buijs & Helma Oolbekkink

22 september 2021

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING.....	5
1 WAARDERING VAN DE LEEROMGEVING: BEVINDINGEN UIT DE LEARNER REPORTS....	7
2 WAARDERING VAN DE LEEROMGEVING: BEVINDINGEN UIT DE GROEPSINTERVIEWS MET STUDENTEN	9
Beelden die studenten met het LeerLab associëren.....	9
2.1 Toelichting bij de beelden die studenten met het LeerLab associëren.....	11
2.1.1 Autonomie en keuzevrijheid	11
2.1.2 Je horizon verbreden, met een blik op de toekomst.....	12
2.1.3 Ideeën opdoen en geïnspireerd raken door elkaar	13
2.2 Positieve punten en verbeterpunten van het LeerLab volgens de studenten	13
2.2.1 Balans tussen autonomie en structuur	13
2.2.2 Interactie tussen studenten onderling en begeleiding door docenten LeerLab	15
2.2.3 Meer aandacht voor inhoudelijke verdieping	16
Meer aanbod van inhoud en keuzeopties vanuit de docenten	17
2.2.4 Delen van ervaringen en visies rond eigentijds onderwijs.....	17
2.2.5 Beoordeling en feedback.....	18
2.2.6 Overige positieve en verbeterpunten.....	18
3 PERSOONLIJKE ONTWIKKELING: BEVINDINGEN UIT DE INDIVIDUELE INTERVIEWS MET STUDENTEN LEERLAB 2020-2021	20
3.1 Professionele identiteit.....	20
3.1.1 Beroepsmotivatie	20
3.1.2 Taakopvatting	20
3.1.3 Ideaal zelfbeeld.....	21
3.1.4 Toekomstverwachting.....	21
3.1.5 Subjectieve onderwijstheorie.....	22
3.2 Beelden van het leraarschap en van het onderwijs	22
3.3 Stuurkracht.....	23

4	PERSOONLIJKE ONTWIKKELING: BEVINDINGEN UIT DE LEARNER REPORTS.....	24
4.1	Professionele identiteit.....	24
4.1.1	Beroepsmotivatie.....	24
4.1.2	Taakopvatting.....	24
4.1.3	Ideaal zelfbeeld.....	25
4.1.4	Toekomstverwachting.....	25
4.1.5	Subjectieve onderwijstheorie.....	25
4.2	Beelden van het leraarschap en van het (eigentijds) onderwijs.....	26
4.3	Stuurkracht.....	27
4.4	Overige leeropbrengsten.....	28
4.5	Storyline.....	28
5	EVALUATIE VAN DE LEEROMGEVING EN PERSOONLIJKE ONTWIKKELING: BEVINDINGEN UIT DE GROEPSINTERVIEWS MET DOCENTEN.....	30
6	RETROSPECTIEVE INTERVIEWS MET STUDENTEN LEERLAB 2019-2020.....	32
6.1	Waardering van de leeromgeving van het LeerLab.....	32
6.2	Bijdrage van het LeerLab aan de persoonlijke ontwikkeling.....	34
6.2.1	Beroepsmotivatie.....	34
6.2.2	Taakopvatting.....	34
6.2.3	Ideaal zelfbeeld.....	36
6.2.4	Toekomstverwachting.....	37
6.2.5	Subjectieve onderwijstheorie.....	38
6.2.6	Overige leeropbrengsten.....	39
7	CONCLUSIE.....	40
7.1	Waardering van de leeromgeving.....	40
7.2	Ontwikkeling professionele identiteit.....	42
7.3	Ontwikkeling stuurkracht.....	43
7.4	Overige leerervaringen.....	44
8	DISCUSSIE & AANBEVELINGEN.....	45

LITERATUUR.....	46
BIJLAGE 1: LEARNER REPORT	47
BIJLAGE 2: INTERVIEWLEIDRAAD GROEPSINTERVIEW STUDENTEN	49
BIJLAGE 3: INTERVIEWLEIDRAAD INTAKE-INTERVIEW STUDENTEN	52
BIJLAGE 4: INTERVIEWLEIDRAAD SLOTINTERVIEW STUDENTEN	53
BIJLAGE 5: INTERVIEWLEIDRAAD GROEPSINTERVIEW DOCENTEN	56
BIJLAGE 6: INTERVIEWLEIDRAAD RETROSPECTIEVE INTERVIEWS STUDENTEN LEERLAB 2019-2020.....	59
BIJLAGE 7: UITGEBREIDE BEVINDINGEN LEARNER REPORTS	61
8.1 In het LeerLab ben ik aangelopen tegen het feit dat.....	62
8.2 Het meest verrast in het LeerLab heeft mij.....	64
8.3 Het meest gemist in het LeerLab heb ik.....	66
8.4 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik.....	68
8.5 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik niet.....	70
8.6 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik als leraar.....	71
8.7 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap.....	73
8.8 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet.....	74
8.9 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik een bijdrage kan leveren aan.....	75
8.10 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik invloed kan uitoefenen op.....	76
8.11 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs.....	78
8.12 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs niet.....	80

INLEIDING

Het LeerLab is een initiatief binnen de Academie Educatie waarin door opleiding, werkveld, studenten en onderzoekers samen geëxperimenteerd en onderzocht wordt hoe eigentijds kan worden opgeleid. Eigentijds samen opleiden betekent in de context van het LeerLab dat er op een intensieve manier wordt samengewerkt tussen werkveld en opleiding en dat men van elkaar leert. Er is sprake van congruentie in het onderwijs en in het opleiden met het eigentijdse werkveld; dit houdt onder meer in dat gewerkt wordt vanuit eigen leervragen, dat studenten en opleiders samen het onderwijs maken, dat persoonsvorming veel ruimte krijgt, en dat opleiders meerdere rollen vervullen waaronder ook de coachende rol. Het LeerLab is ook een open plek voor initiatieven; denk aan studenten die er hun masteronderzoek uit willen voeren en collega's die willen meedraaien.

Binnen de tweedegraads lerarenopleiding (TGLO) is ervoor gekozen om studenten een brede oriëntatie te bieden op zogenaamd 'eigentijds' onderwijs. In dit type onderwijs wordt, evenals in het LeerLab, de nadruk gelegd op stuurkracht of zelfregie van de leerling. In het LeerLab staat eveneens de centrale vraag uit de propedeuse centraal: "Kan en wil ik leerkracht worden?" Door de onderdompeling in eigentijdse contexten kunnen studenten die vraag vanuit hun ervaringen in LeerLab en eigentijds onderwijs beantwoorden. Binnen de opleidingsdidactiek van het LeerLab staat congruentie tussen het leren op de werkplek en het leren binnen het LeerLab centraal. Men probeert om principes die gangbaar zijn in eigentijds onderwijs (zoals het coachen op het nemen van zelfregie) ook veelvuldig in te zetten in het LeerLab. De samenwerking met het werkveld wordt gezocht door een structurele aanwezigheid en participatie van een zeer ervaren opleider die tevens werkzaam is in de context van eigentijds onderwijs; daarnaast worden bijeenkomsten gehouden met werkplekbegeleiders.

Om het verloop van deze pilot te kunnen monitoren, input te geven voor eventuele tussentijdse bijstelling van het programma en de leerervaringen en leeruitkomsten bij de studenten te kunnen evalueren, wordt door onderzoekers van het HAN onderzoeksteam Kwaliteiten van Leraren een monitoronderzoek uitgevoerd.

Centraal staan de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe evalueren studenten en docenten de leeromgeving in het LeerLab?
- In hoeverre draagt het deelnemen aan het LeerLab bij aan de persoonlijke professionele ontwikkeling van de studenten?
 - o Op welke manier ontwikkelt de professionele identiteit en de stuurkracht van studenten zich in de context van het LeerLab?
 - o Welke (overige) leerervaringen beschrijven studenten in de context van het LeerLab?

Om deze vragen te beantwoorden worden Learner Reports, individuele interviews en groepsinterviews afgenomen met de studenten van het LeerLab (2020-2021), individuele interviews met oud-studenten van het LeerLab (van de lichting 2019-2020), en groepsinterviews met de docenten van het LeerLab.

De onderzochte variabelen zijn de professionele identiteit en stuurkracht van de studenten en hun waardering van de leeromgeving. De professionele identiteit is in dit onderzoek op dezelfde wijze geoperationaliseerd als in het monitoronderzoek van 2019-2020 (zie Buijs & Oolbakkink-Marchand, 2020), met behulp van inzichten uit de theorie van Kelchtermans (2009, 2012). Waar in het eerdere monitoronderzoek echter alleen gebruik werd gemaakt van interviews, wordt in het huidige onderzoek ook gebruikgemaakt van Learner Reports voor het krijgen van inzicht in (de ontwikkeling van) de professionele identiteit van de studenten. Ook stuurkracht is op vergelijkbare wijze geoperationaliseerd als in het monitoronderzoek van 2019-2020 (zie Buijs & Oolbakkink-Marchand, 2020), met als verschil dat in het huidige onderzoek ook gekeken is naar ontdekkingen van de studenten rond de vraag waar zij invloed op uit kunnen oefenen en waar zij een bijdrage aan hebben kunnen leveren (Oolbakkink-Marchand, 2018). De waardering door de studenten van de leeromgeving is, evenals in het monitoronderzoek van 2019-2020, geoperationaliseerd door de studenten open vragen te stellen, zoals over wat zij als positieve punten en als verbeterpunten zien van de leeromgeving in het LeerLab en in hun stage, en door items in het Learner Report die de studenten uitnodigen om uitspraken te doen over onder andere wat zij het meest hebben gewaardeerd in het LeerLab en over wat zij erin hebben gemist. Anders dan het monitoronderzoek van 2019-2020 is dit keer geen gebruik gemaakt van vragenlijsten om de mate van autonomie-ondersteuning en de tegemoetkoming aan de behoefte aan autonomie die de studenten ervaren te meten, om ruimte te maken voor extra vragen in het Learner Report.

In dit eindrapport komen achtereenvolgens aan bod: de bevindingen uit de Learner Reports en uit de groepsinterviews met de studenten rond hun waardering van de leeromgeving van het LeerLab, de bevindingen uit de Learner Reports en uit de individuele interviews met de studenten van het huidige LeerLab rond hun persoonlijke ontwikkeling, de bevindingen uit de groepsinterviews met de docenten van het LeerLab over hoe zij de leeromgeving van het LeerLab evalueren en over hoe in hun ogen de studenten zich hebben ontwikkeld op het gebied van stuurkracht en persoonlijke ontwikkeling, en de bevindingen uit de retrospectieve interviews met studenten van het LeerLab van 2019-2020. In de conclusie zal antwoord worden gegeven op de onderzoeksvragen. De uitgebreide resultaten van de Learner Reports zijn terug te vinden in bijlage 7.

Een speciaal woord van dank gaat uit naar vier studenten van het LeerLab die de groepsinterviews met de studenten hebben afgenomen en een grote rol hebben vervuld in de analyse en rapportage van de met deze groepsinterviews verzamelde data: Pieter Hobbelen, Damiën Klopman, Leonie van der Linden en Kris Looije.

1 WAARDERING VAN DE LEEROMGEVING: BEVINDINGEN UIT DE LEARNER REPORTS

In de loop van het LeerLab is op drie momenten een digitaal Learner Report (zie bijlage 1) afgenomen bij de studenten: begin januari, begin maart en in april 2021. Aan het eerste Learner Report hebben 18 studenten (van de 20 aan het LeerLab deelnemende studenten) deelgenomen. De respons op het tweede en derde Learner Report was lager: respectievelijk 12 en 11 studenten. Hieronder zullen de belangrijkste bevindingen uit de Learner Reports worden besproken rond de waardering van de studenten van hun leeromgeving. In hoofdstuk 4 worden de belangrijkste resultaten besproken rond hun persoonlijke ontwikkeling. Zie bijlage 7 voor een uitgebreide samenvatting van de resultaten van de Learner Reports.

Uit de Learner Reports komt een sterke waardering naar voren van de studenten voor de **interactie en uitwisselingen** met medestudenten en docenten van het LeerLab. Zij zijn verrast door de diversiteit van de studenten, uit verschillende opleidingen en met verschillende meningen en ideeën, en over de openheid die er in het LeerLab bestaat om dingen met elkaar te delen. Studenten zijn enthousiast over de coachgesprekken, die hen de gelegenheid bieden voor waardevolle uitwisselingen: *“Tijdens deze gesprekken kan iedereen open over zijn ervaringen praten en anderen kunnen daar input op geven. Dit helpt vaak om dingen van een ander perspectief te zien. Ook voel ik me in het groepje veilig om dingen te delen, omdat iedereen iets deelt en je elkaar zo kunt helpen.”* Hierbij wordt door één van de studenten de ‘waarom-vraag’ genoemd als een goed middel om inzicht te krijgen in waarom je iets vindt of doet, en om jezelf en je medestudenten beter te leren kennen.

De studenten waren verrast over de hoeveelheid autonomie en verantwoordelijkheid die hen werd geboden. Veel studenten hebben echter wel geworsteld met een door hen ervaren **gebrek aan structuur**. Omdat een aantal van hen vanuit hun vooropleiding gewend waren om veel structuur geboden te krijgen, moeten zij nu leren omgaan met de vrijheid en verantwoordelijkheid die zij krijgen in het LeerLab. Zo vinden enkele studenten het lastig om zelf met leervragen te komen, zelf te bedenken wat je graag wilt leren en doen, zonder voorgestructureerde opdrachten. Sommige studenten worden overweldigd door de opties die er zijn terwijl anderen juist aangeven dat zij hier nog onvoldoende zicht op hebben: *“Aangezien dit het eerste jaar is van je studie, weet je nog niet wat je mogelijkheden zijn. Tegelijkertijd is dat juist een uitdaging.”* Voor een deel van de studenten bestaat er ook onduidelijkheid: onder meer over wat het LeerLab inhoudt, over waarom zij bepaalde dingen moeten leren, over de planning/dagindeling en de inhoud van de bijeenkomsten van het LeerLab, en over het programma Bulb. Ook lopen zij aan tegen onduidelijkheid over verwachtingen of mogelijkheden op de stage: *“Ik vind het heel leuk om alles te ontdekken omdat alles nieuw is en ik ben heel enthousiast over mijn stage. Ik merk wel dat ik soms (voor een eerstejaarsstudent) wat te weinig sturing krijg in wat ik kan en mag doen en op welke manier.”* Deze onduidelijkheid heeft volgens één van deze studenten ten dele te maken met de aard van eigentijds onderwijs in combinatie met de situatie i.v.m. COVID-19: *“Ik merk dat*

klasgenoten die stage lopen in het reguliere onderwijs op dit moment beter weten wat ze kunnen doen en op welke manier ze toch bezig kunnen met hun stage. [...] In het reguliere onderwijs was dit denk ik gemakkelijker omdat je dan meer structuur hebt in de lessen en ook bezig bent met je eigen vakgebied.” Studenten liepen met name in de beginperiode van het LeerLab tegen een ervaren gebrek aan structuur aan. Volgens enkele studenten kwam er later verbetering in de situatie, hetzij door aanpassingen die (door de docenten van het LeerLab) zijn gedaan, hetzij doordat zij er zelf een weg in hebben gevonden (*“[...] inmiddels ben ik er meer aan gewend en vind ik het heel fijn dat ik baas ben in mijn eigen leerproces.”*).

Enkele studenten geven aan **inhoudelijk aanbod** te hebben gemist. Zij hadden graag meer colleges gehad van de docenten van het LeerLab, meer informatie gekregen van deskundigen, meer theorie over onder meer onderwijskunde en vakdidactiek. Daarnaast hebben enkele studenten (op hun stageschool) mogelijkheden gemist om bezig te zijn met hun eigen vak: *“[Het meest gemist in het LeerLab heb ik] de terugkoppeling naar mijn opleiding, omdat ik niet met mijn eigen vak bezig was heb ik hierop wel een kleine achterstand op mijn klasgenoten.”* Er zijn echter ook studenten die vaardigheden benoemen waarin zij zich verder hebben kunnen bekwamen in het LeerLab en die niet aan bod zijn gekomen in het programma van jaargenoten die niet aan het LeerLab deelnemen: *“[Het meest waardevolle dat ik in het LeerLab heb geleerd/meegemaakt is] het samen oefenen van coachgesprekken. Het is een waardevolle skill die iedereen zou moeten bezitten.”*

Omdat er gedurende een deel van de looptijd van het LeerLab een nationale lockdown was in verband met COVID-19, hebben veel bijeenkomsten van het LeerLab op de HAN noodgedwongen digitaal plaatsgevonden. Enkele studenten noemen in de laatste twee Learner Reports dat zij de fysieke bijeenkomsten en de contacten met de andere studenten het meest hebben gemist.

2 WAARDERING VAN DE LEEROMGEVING: BEVINDINGEN UIT DE GROEPSINTERVIEWS MET STUDENTEN

Op 11 februari zijn drie groepsinterviews afgenomen met in totaal 15 studenten van het LeerLab (zie bijlage 2 voor de interviewleidraad). Zes studenten van het LeerLab hebben hierin opgetreden als interviewers (twee per groepsinterview) en vier van hen hebben ook een rol gespeeld in de analyse en rapportage van de data uit deze interviews.

Beelden die studenten met het LeerLab associëren

De studenten van het LeerLab is gevraagd om ter voorbereiding op het groepsinterview op het internet een afbeelding te zoeken van iets wat zij met het LeerLab associëren. Op basis van het uiterlijk van de 13 gekozen afbeeldingen komen enkele thema's naar voren, waaronder: wegen, horisonten, wegwijzers, lampjes of personen die met elkaar in verbinding staan, en 'van een kluwen naar een rechte lijn'. Hieronder zijn de afbeeldingen per thema weergegeven.

Wegen



Afbeelding 1



Afbeelding 4



Afbeelding 10

Horizonten



Afbeelding 5



Afbeelding 8



Afbeelding 11

Wegwijzers



Afbeelding 3



Afbeelding 12

Lampjes of personen die met elkaar in verbinding staan



Afbeelding 2



Afbeelding 7

Van een kluwen naar een rechte lijn



Afbeelding 6



Afbeelding 13

Handboeien die knappen



Afbeelding 9

Twee studenten hadden geen plaatje. Eén ervan vertelde het LeerLab meer als een gevoel van binnen te zien dan als iets wat je visueel kunt maken. De andere vertelde als beeld bij het LeerLab te hebben: eerst een wazige wolk, en daarna een duidelijke regendruppel (vergelijkbaar met het thema ‘van een kluwen naar een rechte lijn’).

2.1 Toelichting bij de beelden die studenten met het LeerLab associëren

Hieronder worden de afbeeldingen besproken in het licht van enkele thema’s die vaak terugkwamen in de toelichting die de studenten bij hun afbeeldingen gaven.

2.1.1 Autonomie en keuzevrijheid

Bij veruit de meeste afbeeldingen staat de autonomie, de keuzevrijheid die de studenten in het LeerLab ervaren centraal. Denk hierbij aan afbeeldingen van horizons, wegwijzers en wegen: De vrije keuze om je eigen weg te bewandelen, en een keuze uit verschillende wegen en verschillende opties (e.g. afbeelding 1, 3, 10 en 12). Een ander voorbeeld is een afbeelding van handboeien die knappen (afbeelding 9). De meeste studenten zien de autonomie en keuzevrijheid die zij er krijgen als een groot voordeel van het LeerLab. Velen van hen geven aan het fijn te vinden zelf te kunnen aangeven waar hun behoeften liggen en te kunnen kiezen wat en hoe ze gaan leren.

Twee voorbeelden van afbeeldingen van wegen zijn 1 en 4. Bij *afbeelding 1* ligt de nadruk op de verschillende wegen die je kunt kiezen: “Op een kruispunt moet je kiezen waar je heengaat. Ik vind dat het LeerLab mij veel keuzes en opties biedt [...]. Tijdens het LeerLab zelf heb je de ruimte om zelf te kiezen wat je wilt leren en doen.” Maar de studenten geven aan dat die verschillende wegen uiteindelijk

wel allemaal dezelfde eindbestemming hebben: het halen van je diploma en het worden van een leraar. Dit is in *afbeelding 4* geïllustreerd met één enkele, lege weg: je mag zelf bepalen met welke snelheid je rijdt en aan welke kant van de weg, maar hij leidt naar één bestemming.

Een voorbeeld van een afbeelding van een horizon waarbij een link werd gelegd met keuzemogelijkheden is *afbeelding 11*: De student vergelijkt het onderwijs met de zee: net als de zee, verandert ook het onderwijs voortdurend. Het LeerLab biedt de studenten verschillende mogelijkheden om de zee over te steken: *“zwemmend, per bootje, je kunt het zo gek maken als je wilt, maar het bied je de vrijheid om zelf te kiezen hoe je die obstakels doorkomt.”*

De meeste studenten ervaren de vrijheid die zij krijgen nu als iets positiefs. Enkele studenten geven echter wel aan dat zij het LeerLab vooral in het begin wel eens chaotisch vonden en een student vertelde de vrijheid in het begin ook wel eens een beetje eng te vinden, omdat deze gewend was aan veel meer sturing op school.

Een voorbeeld van het feit dat een deel van de studenten de start van het LeerLab als chaotisch ervoeren is *afbeelding 13*: *“Het idee is om naar één lopende draad te gaan. Naar mijn idee zijn we er nog niet helemaal, maar een stuk in de goede richting. In het begin van het proces vond ik dat het heel chaotisch was, dat alles heel lang duurde. Dat is nu gelukkig verbeterd. Maar ik vind het hier en daar af en toe nog steeds chaotisch, het duurt een beetje lang, maar het is een heel stuk prettiger dan in het begin.”*

Een thema dat ook terugkwam bij enkele studenten en dat gerelateerd is aan autonomie is studentgerichtheid: studenten uiten waardering voor het feit dat zij aan kunnen geven waar zij graag meer aandacht voor zouden willen zien op de bijeenkomsten, en dat er echt geluisterd wordt naar hun leerbehoeften.

2.1.2 Je horizon verbreden, met een blik op de toekomst

Een ander thema dat naar voren kwam uit de toelichtingen van de studenten bij de afbeeldingen was het verbreden van je horizon, het verkennen van welke mogelijkheden er zijn, maar ook het verbreden/vergroten van je eigen mogelijkheden. Uit hun uitspraken bleek dat studenten veel bezig zijn met de toekomst: met de toekomst van henzelf als leraar, in de context van onderwijs dat in verandering is.

Een voorbeeld hiervan is *afbeelding 5*: De student lichtte hierbij toe dat je aan de horizon een klein puntje ziet; dat is het zijn van een leraar, de studie afronden, of het afronden van het eerste studiejaar. In *afbeelding 4* komt het ook terug: we zijn allemaal op weg naar eenzelfde bestemming: om leraar te worden. Maar een vraag is wel: op welke plek kom je uiteindelijk terecht, op wat voor soort school? Er zijn allerlei verschillende soorten eigentijds onderwijs, en zoals de student die *afbeelding 8* had uitgezocht aangaf, biedt het LeerLab je de kans om verder te kijken welke mogelijkheden er buiten regulier onderwijs om allemaal nog meer zijn, en hoe je je daarin kunt ontwikkelen en je horizon kunt verbreden. En zoals uit de toelichting naar voren komt van de student die voor *afbeelding 1* heeft

gekozen, biedt het LeerLab niet alleen zicht op alle mogelijkheden, maar kan het ook mogelijkheden creëren: *“Op een kruispunt moet je kiezen waar je heengaat. Ik vind dat het LeerLab mij veel keuzes en opties biedt; nu, maar ook voor later in mijn loopbaan. Ik denk dat ik door nu het LeerLab te doen later keuzes kan maken die andere mensen die het LeerLab niet doen niet kunnen maken.”*

2.1.3 Ideeën opdoen en geïnspireerd raken door elkaar

Een thema dat ook aan bod kwam bij meerdere afbeeldingen, was dat studenten in het LeerLab van elkaar konden leren en elkaar konden inspireren, onder meer bij het behandelen van casussen en tijdens coachgesprekken.

Een voorbeeld hiervan is *afbeelding 2*. Het brandende lampje staat voor iemand die een idee heeft; vervolgens steekt dit lampje ook de andere lampjes aan: zij nemen het idee over: *“In het LeerLab hoor ik verhalen van anderen, daar kun je geïnspireerd door raken, en anders naar dingen gaan kijken. [...] Naar hoe sommigen een les geven, het indelen, hoe ze voor de klas staan, hoe je reageert in bepaalde situaties, de casussen die we hebben gedaan. Ik vind het leuk om te zien hoe andere mensen dat doen.”* Een afbeelding met een vergelijkbare strekking is *afbeelding 6*: *“We komen met allemaal ideeën, die gooien we op een hoop. Het is eerst een wirwar. We pakken er allemaal iets uit, en dan wordt het toch best wel logisch. [...] Er komt veel op je af, bijvoorbeeld in een workshop, en dan komt een casus, en dan zie je ineens: oh ja, zo kan ik het ook doen. [...] Je kiest zelf wat je eruit haalt, [...] haal er uit wat voor jou belangrijk is.”* Uit de (coach)gesprekken doen de studenten inspiratie op voor verschillende mogelijke aanpakken die ze in hun eigen lessen kunnen toepassen (*afbeelding 10*).

Een van de studenten waardeerde ook de mogelijkheid om op het LeerLab connecties te leggen en een netwerk op te bouwen met studenten uit andere lerarenopleidingen (*afbeelding 7*). Dit geeft hen verschillende perspectieven op hoe het leraarschap kan zijn.

2.2 Positieve punten en verbeterpunten van het LeerLab volgens de studenten

Hier worden de positieve punten en de verbeterpunten besproken die door de studenten werden genoemd tijdens de groepsinterviews. Het onderwerp dat het meest aan bod kwam in de interviews was de balans tussen autonomie en structuur: enerzijds waren studenten enthousiast over de autonomie en vrijheid maar anderzijds hadden zij behoefte aan meer structuur en duidelijkheid. Andere thema's die vaak terugkwamen in de interviews waren de interactie met medestudenten en docenten en het thema (vak)inhoud. Tenslotte worden nog enkele (kleinere) thema's besproken die minder vaak aan bod kwamen, waaronder beoordeling en feedback.

2.2.1 Balans tussen autonomie en structuur

Uit de groepsinterviews komt naar voren dat de aangeboden autonomie en vrijheid positief wordt ervaren door de studenten. Echter, de geboden autonomie heeft ook een keerzijde. Hieronder zal kort worden toegelicht op welke vlakken de studenten autonomie en vrijheid hebben ervaren en waar zij tegenaan liepen, ondersteund met enkele uitspraken uit de interviews.

Studenten zijn te spreken over de vrijheid die zij krijgen met betrekking tot het leren. Zo vinden zij het fijn dat ze zelf mogen kiezen wat ze willen leren. De ene student beargumenteert het met: “[...] dat zorgt ervoor dat je bewuster bent van alles wat je doet.” En de andere student verwoordt het als volgt: “Daardoor kan ik zelf ook heel veel inspiratie opdoen van wat ik precies wil leren.” Ook de manier waarop en hoe je mag leren lijkt een student als prettig te ervaren: “Veel leren vanuit ervaringen in plaats van literatuur.”

Studenten ervaren dat ze veel ruimte hebben voor eigen inbreng zowel bij de LeerLabbijeenkomsten op de HAN als op stage. Zij vinden het fijn dat ze de ruimte hebben om workshops te ontwikkelen en te geven evenals het aandragen van onderwerpen. Dat studenten de vrijheid hebben om zelf onderwerpen aan te snijden, noemt een student als “[een] leuke manier van leren.” Ook noemen enkele studenten dat het LeerLab hen de ruimte geeft om invulling te geven aan eigen interesses. “Wanneer je ergens geïnteresseerd in bent, geeft het LeerLab je de mogelijkheid om hiermee aan de slag te gaan.” De studenten ervaren het LeerLab als een veilige leeromgeving: “Binnen het LeerLab wordt een omgeving gecreëerd waarin je alles bespreekbaar mag maken” en “Je hebt de mogelijkheid om dingen in te brengen, te zeggen: hier sta ik voor...”

Toch wordt door sommigen die vrijheid als te veel ervaren en missen zij structuur tijdens de bijeenkomsten. Studenten wisten aan het begin van het LeerLab niet wat ze qua lessen konden verwachten. “Het [was] elke keer de vraag: wat gaat er gebeuren op donderdag?” Ook vindt een student het moeilijk om andere dingen om de LeerLabbijeenkomsten heen te plannen, omdat de begin- en eindtijd per week verschilt. Een andere student heeft de fysieke lessen als chaotisch ervaren: “Soms willen ze dit doen en dan dat, en komen ze er toch niet uit dus doen het toch zo. Dan is het teveel in één les. Teveel dingen achter elkaar, en dan werd het druk en snap je niet meer wat de bedoeling was van de hele bijeenkomst.” Een aantal studenten beamen wel dat het bij de online lessen een stuk beter ging, met name door de planning die daarvoor werd gemaakt.

Hoewel de studenten de ruimte waarderen die zij krijgen om zelf met inbreng te komen en om zelf aan te geven waar zij meer over willen leren, zijn er ook geluiden dat er soms teveel wordt gewacht op inbreng van de studenten. Er wordt volgens studenten vaak gezegd vanuit de docenten: “Kijk maar wat je wilt weten en we gaan het erover hebben.” Sommige studenten kunnen hier echter niet goed mee overweg, bijvoorbeeld als de student zelf niet goed weet of niet goed kan verwoorden wat diens behoeften precies zijn: “Ik vind dat lang gewacht wordt tot er input komt van de studenten van wat je wilt leren. [...] Het komt heel erg uit de behoefte, maar als je niet goed weet hoe je die behoefte moet verwoorden, dan komt er een probleem.” (lees meer hierover in de paragraaf ‘Meer aandacht voor inhoudelijke verdieping’)

Een aantal studenten noemt hier en daar een concreet verbetervoorstel. Op het gebied van verwachtingen rondom de stage benoemt een student dat ze niet duidelijk op papier staan. De student had iets in de richting van ‘geef en/of observeer X aantal lessen’ willen zien. Op het gebied van planning en structuur wordt het volgende voorgesteld: standaard start- en eindtijd, pauzes en planning

maken van de workshops. Op het gebied van inhoud worden twee suggesties gedaan: het delen van onderwijskundige informatie (zoals in de andere klassen), want de student mist informatie om verder te kunnen op stage; meer structuur aanbieden bij het verdiepen in onderwerpen.

2.2.2 Interactie tussen studenten onderling en begeleiding door docenten LeerLab

Contacten met medestudenten en interactie met medestudenten

Vaak werd genoemd tijdens de groepsinterviews en wat als positief werd ervaren aan het LeerLab is dat het LeerLab de mogelijkheid biedt om connecties te maken. Hierbij werd bedoeld connecties maken binnen het LeerLab met studenten die een andere lerarenopleiding volgen binnen de HAN, maar ook connecties maken op de stageschool. Door de contacten met studenten van andere lerarenopleidingen konden zij hun perspectief verbreden. Ook zijn de studenten positief over de mogelijkheden tot interactie die in het LeerLab worden geboden, onder meer door de workshops die zich hier goed voor lenen. Zij kunnen met elkaar in gesprek gaan over elkaars visies en van gedachten wisselen over hoe bepaalde situaties in de les het beste kunnen worden opgelost. De studenten hebben aangegeven dat ze het fijn vinden om binnen hun coachgroepje stage-ervaringen met elkaar te delen. Maar ze zijn ook benieuwd naar de ervaringen van anderen, waarover zij graag meer zouden willen horen in de grote groep. Daarbij werd wel genoemd dat COVID-19 ook een beperkende factor is geweest in de mogelijkheden tot uitwisseling; maar de studenten zouden het fijn hebben gevonden als er was gezocht naar een andere manier om meer uit te wisselen binnen de grote groep.

Wat meerdere keren voorbij kwam in de interviews is dat studenten de hechte band binnen de groep waarderen. De LeerLabgroep wordt als een hechte groep ervaren, met daarbinnen nog een hechtere band tussen de stagemaatjes. Studenten noemden hierbij dat dit te merken is aan dat de groep onderling makkelijk met elkaar praat. Een verklaring hiervoor kon volgens een student zijn dat in het LeerLab het gedeelte onderwijskunde gezamenlijk wordt gevolgd, terwijl bij een reguliere stage dit volgens deze student niet zo was. Andere factoren die volgens de studenten hebben bijgedragen aan de veilige sfeer in het LeerLab zijn de energizers die de docenten inzetten en het werken met casussen.

Contact met en begeleiding door de docenten

Naast de band met hun medestudenten wordt de band met de docenten van het LeerLab ook als prettig ervaren. Studenten hebben het idee dat ze alle lastige situaties die ze meemaken tijdens hun stage kunnen voorleggen in de coachgesprekken. Door het voorleggen van dit soort situaties kunnen zij weer leren omdat ze van andere studenten hun aanpak horen maar ook docenten hierbij suggesties opperen. Studenten ervaren over het algemeen goede begeleiding, ook wanneer er niet veel begeleiding nodig was. Er werd genoemd dat je bij iedere docent terecht kon, mocht dat nodig zijn en dat ze vragen serieus namen en meezochten naar oplossingen. Ook noemde een student dat het fijn was dat de coachgroep een stuk kleiner was dan de normale groep, omdat het dan toch persoonlijkere begeleiding is en je de begeleider beter kent en vice versa.

Contact tussen de begeleiders vanuit de HAN en de stageschool

Als verbeterpunt werd genoemd dat de begeleiders vanuit de HAN frequenter contact zouden mogen hebben met de stageschool. Hoe dit contact nu gaat werd beschreven als 'een driehoekje dat altijd via ons gaat' (waarbij 'ons' dan de studenten zijn). Geopperd werd om vaker een driehoeksgesprek te organiseren zoals bij de beoordelingen, alleen dan vrijblijvend en meer de stand van zaken even bekijken. Genoemd werd dat de stap maken van alleen op de docent van de stageschool afstappen wanneer iets lastig loopt als een soort van 'drempel' kan worden ervaren. In zo'n geval kan de begeleider vanuit de HAN je helpen om toch de kwestie voor te leggen aan de docent van de stageschool.

2.2.3 Meer aandacht voor inhoudelijke verdieping

'Leren we wel genoeg?'

Veel studenten hebben aangegeven dat ze zich zorgen maken over of ze wel genoeg leren of niet. Het gaat hier om de angst dat ze ten opzichte van hun medestudenten, die dezelfde opleiding volgen en ergens anders onderwijskunde hebben, te weinig hebben geleerd. Maar niet alleen te weinig maar ook het missen van belangrijke dingen. Zo hebben ze het gevoel dat ze basiskennis of -vaardigheden missen of bepaalde dingen niet weten of niet hebben gedaan, terwijl zij door hun contact met medestudenten het idee hebben kregen dat zij dit al wel hadden moeten kennen/kunnen: *"Als ik het heb met klasgenoten over wat we behandelen, dan hebben wij het nog heel erg over reflectie en dan hoor ik allemaal van: 'Hoe heb je je lesvoorbereidingsformulier ingevuld dan?' 'Lesvoorbereidingsformulier, dat heb ik nog helemaal niet gezien.' 'Je hebt toch al lessen gegeven?' 'Nee...'. Dat wekt enige paniek op over de snelheid waarin we gaan. [...] Het wordt van ons verwacht dat we dit kunnen zo meteen, we hebben het nog niet behandeld. Gaat het nog komen, zo ja, wanneer? Als het niet gaat komen, waarom niet? Als we het nu nog gaan behandelen maar mijn klasgenoten hebben het in december al behandeld, lopen we dan niet achter, of doen we andere dingen? De vraag daarnaar speelt erg bij mij."* De studenten hadden dan ook graag bevestiging gehad van de docenten hoe ze er tot nu toe voorstonden qua hun leren en of ze daar wel genoeg van wisten en konden.

Missen van vakinhoud/didactiek

Ook is door de studenten veel aangegeven dat zij vakinhoud/didactiek missen. Dit ervaren zij door het niet weten hoe ze hun vak op stage kunnen geven en op welke manieren en met welke methodes. Soms hebben ze vrijwel niks te doen met hun vakgebied. Ze missen dan ook de verschillende ervaringen op gebied van vakdidactiek die medestudenten wel krijgen bij onderwijskunde. Enkele studenten maakten zich zorgen omdat ze het gevoel hebben dat ze niet voldoende aan hun vakinhoudelijke groei konden werken. Ook geeft het grootste gedeelte van de studenten aan dat ze meer onderwijskundelessen van 1 à 2 uur zouden willen krijgen vanuit de docenten, om naast kennis ook nieuwe inspiratie, ideeën en vragen hieruit op te kunnen doen.

Te veel herhaling, graag meer verdieping

Er is onder de studenten veel behoefte aan meer verdieping in de stof en aan nieuwe theorie. Er wordt tijdens de lessen/workshops vaak alleen nog maar in de basis op ingegaan. De meeste studenten geven echter aan dat ze die basis al hebben, en dat ze het juist fijn zouden vinden als er verder door wordt gegaan op de basisstof en meer verdieping wordt geboden. Vaak zijn onderwerpen in de workshops te globaal en is er behoefte aan meer informatie, bijvoorbeeld niet alleen de theorie maar ook hoe je het echt in de praktijk in de klas zou kunnen toepassen. Veel leerstof is volgens de studenten reeds bij onderwijskunde in de eerste periode aan bod gekomen. Een student heeft het idee geopperd om een gezamenlijke lijst te maken over wat er allemaal al bij onderwijskunde is gedaan en behandeld; dit kan vanuit alle opleidingen zelf gebeuren of vanuit de studenten zelf. Verder is er een paar keer aangegeven dat ook wanneer er wel ergens dieper op in wordt gegaan, het gesprek toch vaak bij dezelfde punten blijft hangen, er te veel van hetzelfde wordt gezegd en geopperd.

Meer aanbod van inhoud en keuzeopties vanuit de docenten

Er is ook aangegeven dat er vanuit de studenten zelf soms te weinig inbreng is en dat daar niet altijd wat op wordt gedaan door de docenten. Daardoor wordt er volgens de studenten soms weinig geleerd. Door het erg vrij laten van de opties was het niet altijd duidelijk waar de studenten uit konden kiezen. Maar de studenten vertelden dat het ook wel een beetje aan henzelf ligt: zij hadden duidelijker kunnen vragen aan de docenten om zelf meer uit te leggen en om hun vakkennis te delen met de studenten. Een aantal studenten geven aan dat ze het fijn zouden vinden als de docenten in het LeerLab hen meer handvatten zouden kunnen bieden: *"Ze laten ons nu heel vrij [...]. Maar ik, als beginnend leraar in opleiding, weet veel dingen niet die ermee te maken hebben of die erbij komen kijken. Ik zou het fijn vinden als ze zeggen: je kunt hier naar kijken. En dat je vanuit daar gaat kijken: waar zou ik meer over willen weten en op welke manier gaan we dat in het LeerLab vormgeven?"* Dit zou ook een oplossing kunnen zijn voor het reeds eerder besproken probleem van studenten die niet goed weten of kunnen verwoorden waar zij precies behoefte aan hebben.

2.2.4 Delen van ervaringen en visies rond eigentijds onderwijs

Wat ook een paar keer is aangegeven als verbeterpunt is het meer leren over de verschillende soorten eigentijds onderwijs. Een aantal studenten geven aan dat ze nu wel hun eigen soort onderwijs kennen in visie en gebruiken, maar dat zij (buiten de scholen van de studenten binnen hun coachgroepje om) nog weinig mee hebben gekregen van andere vormen van eigentijds onderwijs. Het interview dat in het begin van het LeerLab werd gehouden met Matthijs werd als voorbeeld genoemd van hoe zij meer zouden kunnen leren over andere scholen. Een andere manier waarop dit volgens de studenten kan worden bereikt is door het reeds genoemde verbeterpunt van meer uitwisselingen binnen de grote groep.

2.2.5 Beoordeling en feedback

Bij een deel van de studenten kwamen ook positieve verbeterpunten rond feedback en beoordeling ter sprake. Enkele studenten spraken zich positief uit over hoe zij waren voorbereid op het tussenbeoordelingsgesprek. Omdat zij al feedback hadden ontvangen op hun tussenbeoordelingspapier hadden zij al een beeld van wat zij konden verwachten van het gesprek, en hadden zij van tevoren alvast enkele dingen door kunnen spreken. Ook over het tussenbeoordelingsgesprek zelf waren zij tevreden: het gaf een goed beeld van wat er goed ging en van hun verbeterpunten.

Sommige studenten hadden in het begin van het LeerLab de informatie over de beoordeling al grondig doorgenomen en daarbij ontdekt dat het handig is om je persoonlijke leerdoelen te koppelen aan de bekwaamheden. Andere studenten waren er echter tegenaan gelopen dat zij dit pas later hadden ontdekt, en dat het met het oog op de beoordeling goed was geweest om hun leerdoelen vooral te focussen op de vakdidactische-, inhoudelijke- en pedagogische bekwaamheden. Zij noemden als verbeterpunt dat het goed zou zijn als in het begin meteen aangegeven was: *“Houd in je achterhoofd dat je het ergens aan [de bekwaamheden] moet linken.”*

Hoewel enkele studenten zich positief uitten over de feedback die zij hadden ontvangen van de begeleiders, werden er ook verbeterpunten genoemd wat betreft de frequentie van de feedback en wat betreft het systeem dat hiervoor werd gebruikt (Bulb). Enkele studenten vonden het systeem Bulb onoverzichtelijk of vonden het, ondanks dat er een workshop over gegeven was, nog steeds onduidelijk wat er precies van hen werd verwacht om in Bulb in te voeren: *“Er stond ‘kort en bondig’, maar hoe?”* De studenten hadden de indruk dat begeleiders maar weinig keken naar wat zij in Bulb ingevuld hadden. Een student gaf aan ook maar één keer feedback te hebben ontvangen in Bulb en een andere student had in het geheel geen feedback ontvangen. Een van de studenten had ook het gevoel dubbel werk te moeten leveren omdat naast Bulb er ook een apart formulier ingevuld moest worden voor de tussenbeoordeling, wat in de beleving van de student op hetzelfde neerkwam.

2.2.6 Overige positieve en verbeterpunten

Andere positieve punten die genoemd werden waren dat het LeerLab je meer leert over de verschillende mogelijkheden binnen het onderwijs, je de kans geeft om andere vormen van onderwijs te zien en mee te maken en om te ontdekken of eigentijds onderwijs iets voor jou is. Het is prettiger om dit al tijdens de opleiding te kunnen verkennen dan pas na je afstuderen, wanneer je op zoek bent naar een baan.

Een student gaf ook aan positief te zijn over de mogelijkheid die geboden werd om ook andere scholen voor eigentijds onderwijs te bezoeken dan alleen de eigen stageschool; echter had COVID-19 dit uiteindelijk verhinderd. Wel was er een student die graag had gezien dat er vóór het doorgeven van de voorkeuren voor stagescholen meer aandacht was geweest voor voorlichting: niet alleen informatie over waar de verschillende stagescholen voor staan, maar ook informatie over ervaringen van

studenten die daar eerder al stage hadden gelopen: *“En dat het misschien ook handig is om, als er inderdaad een stageplek is die bekendstaat als extra chaotisch, dat het in het stukje stage kiezen al duidelijk gemaakt wordt. Niet alleen ‘dit is waar ze voor staan’, maar ook: ‘Dit is wat je kunt verwachten volgens de studenten vóór je. Houd daarmee rekening bij je keuze.”* Een andere student vulde hierop aan dat het ook fijn zou zijn als er bij de verdeling van de stagescholen meer rekening gehouden wordt met of de studenten op hun stageplek voldoende mogelijkheden hebben om aan de slag te gaan met hun eigen vakgebied.

Tenslotte waren er enkele studenten die, als zij de keuze hadden gehad, het LeerLab liever in het tweede studiejaar hadden gevolgd: *“Dan heb je al meer ervaring, weet je beter wat je kunt verwachten en wat er van jou verwacht wordt, en kun je meer je eigen input erin brengen. Nu is het een beetje spartelen af en toe.”* Er was echter ook een student die juist blij was in het eerste studiejaar deel te kunnen nemen aan het LeerLab: *“Ik ben blij dat ik het in het eerste jaar heb gedaan, omdat dan het hoofdzakelijke punt nog is: wil ik leraar worden? En niet met stappen de skills verbeteren die je al hebt.”*

3 PERSOONLIJKE ONTWIKKELING: BEVINDINGEN UIT DE INDIVIDUELE INTERVIEWS MET STUDENTEN LEERLAB 2020-2021

Eind november en begin december 2020 is bij vijf studenten van het LeerLab een intake-interview afgenomen (zie bijlage 3 voor de interviewleidraad). Dit interview had het doel van een soort nulmeting om inzicht te krijgen in de professionele identiteit en stuurkracht van de studenten. Eind april en in mei 2021 zijn de slotinterviews afgenomen, bij vier studenten (één van de studenten was tussentijds gestopt met het LeerLab). In het slotinterview (zie bijlage 4 voor de interviewleidraad) werden ten dele dezelfde vragen gesteld als in het intake-interview, maar werd bij elke vraag steeds eerst kort teruggeblikt op het antwoord dat zij in het intake-interview hadden gegeven. Het doel van het slotinterview was om zicht te krijgen op in hoeverre de professionele identiteit en stuurkracht van de studenten waren ontwikkeld gedurende het LeerLab en op de factoren die hieraan hadden bijgedragen.

3.1 Professionele identiteit

3.1.1 Beroepsmotivatie

De beroepsmotivatie van de studenten is grotendeels hetzelfde gebleven. Wat bij enkele studenten heeft bijgedragen aan het behoud / de versterking van hun motivatie zijn onder meer ervaringen op hun stage geweest: de interactie met leerlingen, competentie-ervaring bij het voor de klas staan; en van het LeerLab: uit worden gedaagd om na te denken over wat je eigenlijk zou willen leren.

3.1.2 Taakopvatting

De studenten denken in grote lijnen nog hetzelfde over de belangrijkste taak van het onderwijs en van de leraar als bij de start van het LeerLab. Wel is het beeld hiervan van enkele studenten wat uitgebreid: De leraar heeft niet alleen als taak om de leerlingen in de les de vakinhoud over te brengen, maar ook andere taken: *“Eerst denk je: je geeft les en binnen je vak ben je bezig. Maar buiten je vak om moet je nog zoveel dingen doen. Je moet helpen met allerlei planningen, ze helpen met hun toetsen leren, hoe ze ermee omgaan met iets, als het thuis niet lekker loopt, zoveel.”* Het pedagogische stukje bleek voor enkele studenten een stuk groter te zijn dan zij aanvankelijk hadden gedacht: de leraar heeft ook een opvoedende taak, en om ervoor te zorgen dat de leerlingen kunnen leren, dient de docent eerst te zorgen voor een veilige omgeving.

Wat het meest heeft bijgedragen aan het aangevulde beeld van de studenten van de taakopvatting van het onderwijs en van de leraar, zijn hun stage-ervaringen: hun ervaringen met de aanpak van het eigentijds onderwijs. Ook genoemd werden gesprekken met gastsprekers die vanuit het eigentijds onderwijs aansloten bij een LeerLabbijeenkomst. Daarnaast hebben vragen die de docenten van het LeerLab stelden een student aan het denken gezet.

3.1.3 Ideaal zelfbeeld

Van twee studenten is hun ideale zelfbeeld als leraar gedurende hun deelname aan het LeerLab min of meer hetzelfde gebleven. Een student bij wie hier wel een verandering in was opgetreden zag zichzelf in het begin vooral als een leraar die de vakinhoud overdraagt, maar later zag zij zichzelf meer als leraar die ook ruimte biedt voor het persoonlijke aspect, die leerlingen graag ook iets mee wil geven waar ze persoonlijk iets mee kunnen en die er voor de leerlingen wil zijn als zij ergens mee zitten, een leraar die meer het oogpunt van de leerling pakt. Een andere student bleek zijn ideale zelfbeeld als leraar dat hij aanvankelijk had ook aangepast te hebben, op een manier waardoor de leerling en diens behoeften meer centraal kwam te staan: *“Eerst had ik wel: door mijn lesstof te veranderen, kan iedereen het wel goed meekrijgen in de les, maar ik zag best snel dat het zo niet werkt. Vanaf mijn eerste les ben ik er al anders naar gaan kijken eigenlijk. Toen pas ben ik tegengekomen: misschien moet ik meer inspelen op de behoeftes van leerlingen, niet zozeer moet gaan denken, dat ik zelf denk: ‘wauw, nu is het echt een leuke les voor ze’, maar zelf meer moet denken: ik moet een paar opties bedenken, zodat ze zelf kunnen bedenken: dit ga ik doen.”*

De ervaringen op de stage speelden een rol in het veranderde ideale zelfbeeld, maar ook het LeerLab had hieraan bijgedragen. Onder meer door de nadruk die er wordt gelegd op de persoonlijke groei van de studenten, de ruimte die de studenten er krijgen om hun eigen interesses te volgen. Verder gaven de coachgesprekken, waarin de studenten met elkaar in gesprek gingen over casussen, en de theorie die behandeld werd in het LeerLab de studenten ook inspiratie; deze boden hen inzicht in de vele verschillende manieren waarop je als leraar iets kunt aanpakken: *“De theorie die je daar kreeg, daar had ik nog nooit zo over nagedacht. Dan ga je erover nadenken: ‘Wauw dit is ook iets, en ja, dit kan ook!’ Het gaf ideeën wat ik later kon gaan doen als leraar. Het zorgde ervoor dat ik ging denken, dat ik al een leraar kon zijn voordat ik het was. ‘Die manieren kan ik meenemen.’ Het gaf me een soort toekomstbeeld dat ik het zo kon gaan doen.”*

3.1.4 Toekomstverwachting

De meeste studenten hebben nog min of meer dezelfde toekomstverwachting als aan de start van het LeerLab. Wel noemen enkele studenten dat zij een beter beeld hebben gekregen van verschillende typen eigentijds onderwijs die er zijn en van of het eigentijds onderwijs bij hen past. Enerzijds door hun ervaringen op hun eigen stageschool, maar ook door gesprekken met medestudenten en presentaties van medestudenten over hun stage-ervaringen. Doordat de studenten op verschillende scholen stageliepen met elk hun eigen eigentijdse onderwijsconcept (e.g. Agora, Kunskapsskolan), kregen de meesten van hen een goed beeld van de verscheidenheid van scholen met eigentijds onderwijs. Ook gastsprekers van scholen voor eigentijds onderwijs hebben bijgedragen aan een beter beeld. Eén student was door zijn ervaringen enthousiast geworden om later in een eigentijdse setting te werken. Een andere student is er over uit dat zij in regulier onderwijs wil gaan werken, maar wil in haar lessen wel eigentijdse invloeden inbrengen. Weer een andere student is er nog niet over uit, sluit het niet uit

dat zij later wel op een school voor eigentijds onderwijs wil gaan werken, maar zou hiervoor eerst graag nog meer van deze scholen willen zien.

3.1.5 Subjectieve onderwijstheorie

De ervaringen van de studenten op hun stage en in het LeerLab hebben hen kritisch aan het denken gezet over hoe het onderwijs het beste kan worden ingericht voor leerlingen om tot leren te komen. Voor sommige studenten waren deze ervaringen een bevestiging van ideeën die zij hier reeds eerder over hadden. Andere studenten waren ook tot nieuwe inzichten gekomen. Meerdere studenten wezen op zowel de voordelen als de nadelen van eigentijds onderwijs: Enerzijds noemden zij aspecten waar reguliere scholen iets zouden kunnen overnemen van scholen voor eigentijds onderwijs; zoals de leerlinggerichtheid, het ervoor zorgen dat leerlingen zich gezien voelen, en het bieden van autonomie om te leren wat zij zelf graag willen leren. Anderzijds hebben zij ook ervaren dat er keerzijden verbonden kunnen zijn aan eigentijds onderwijs; denk aan een te grote vrijblijvendheid, het tekortschieten van de aandacht voor het opdoen van kennis, en het ontbreken van een vakkenstructuur. Mede daarom waren enkele studenten van mening dat het goed zou zijn als er op scholen een combinatie is van eigentijdse en reguliere praktijken. Ook werd genoemd dat eigentijds onderwijs voor sommige leerlingen goed kan werken, maar dat andere leerlingen meer gebaat zijn bij regulier onderwijs. Naast algemene ideeën over hoe het onderwijs het beste kan worden ingericht, hebben de ervaringen die zij hebben opgedaan en de theorie die zij hebben geleerd in het LeerLab studenten ook aan het denken gezet over hoe zij hun eigen onderwijs het beste kunnen vormgeven, zoals leerlingen in hun kracht zetten middels coachgesprekken en leerlingen de relevantie van een vak in laten zien door meer in te zetten op een praktische toepassing van de vakinhoud dan op een meer abstracte behandeling ervan.

3.2 Beelden van het leraarschap en van het onderwijs

De ervaringen van de studenten in het LeerLab en op hun stage zijn van invloed geweest op het beeld dat zij hadden van het beroep van leraar en van het onderwijs. Eerder was het beeld van de leraar vooral dat van iemand die voor de klas staat, de vakinhoud overbrengt op leerlingen, en leerlingen laat zien hoe je iets het beste aan kunt pakken. Door het LeerLab en hun stage hebben de studenten echter kennis kunnen maken met andere manieren waarop het leraarschap kan worden ingevuld, bijvoorbeeld de leraar als coach, als begeleider. Ook hebben zij ontdekt dat er vaak meerdere manieren zijn waarop iets kan worden aangepakt, meerdere manieren waarop je leerlingen kunt helpen. Daarnaast hebben zij door het LeerLab ook een goed beeld gekregen van de verschillende vormen van eigentijds onderwijs die er zijn. Factoren die aan deze veranderende beelden hebben bijgedragen waren onder meer de ervaringen met de docenten van het LeerLab als coach, de ervaringen op de eigen stageschool, en het leren van de ervaringen van medestudenten op andere scholen middels de gesprekken met hen op het LeerLab.

3.3 Stuurkracht

De meeste studenten hebben in het LeerLab en op hun stage de ruimte ervaren om zelf invulling te geven aan hun rol als leraar en aan hun ontwikkeling als leraar: *“Het LeerLab, je eigen route, je eigen leren, wat jij op dat moment belangrijk vond, daar kun je je in verdiepen. Daar kreeg je de ruimte voor. Het was niet goed of fout. Dat was op dat moment voor jou belangrijk, daar kreeg je de ruimte voor. Tijdens stage kon ik zelf m'n lessen invullen zoals ik het wilde, aan de hand van de doelen die zij hadden gesteld. Daar kreeg ik echt wel veel ruimte in.”* Er was echter ook een student die met de vrijheid die haar werd geboden veel had gedaan en geleerd, maar die voor haar gevoel te weinig was toegekomen aan het opdoen van ervaringen en het ontwikkelen van vaardigheden in het docentschap waar het gaat om klassenmanagement en didactiek, omdat er voor deze meer traditionele rol van de docent geen plek was op haar stageschool.

4 PERSOONLIJKE ONTWIKKELING: BEVINDINGEN UIT DE LEARNER REPORTS

4.1 Professionele identiteit

In de Learner Reports zijn verscheidene items opgenomen die zicht konden bieden op de ontwikkeling van de (ontluikende) professionele identiteit van de studenten; met name de items *Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik als leraar...*, *Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap*, en *Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet...* Hieronder worden de bevindingen uit de Learner Reports op het gebied van professionele identiteit besproken.

4.1.1 Beroepsmotivatie

Uit de aanvullingen die de studenten hebben gedaan op de items van de Learner Reports blijkt dat veel studenten hebben ontdekt of het leraarschap wel of niet iets voor hen is. Bij een aantal van hen is hun motivatie voor het beroep bevestigd of versterkt en een enkeling heeft ontdekt dat het leraarschap juist niet bij hem/haar past. Enkele van deze studenten noemen daarbij nog expliciet dat de dingen die zij in het LeerLab hebben geleerd, de onderwerpen die hier zijn besproken, of de ideeën die zij hier hebben opgedaan hebben bijgedragen aan deze ontdekking. Ook noemen studenten aspecten van het leraarschap die hen aanspreken, zoals presenteren, creatief zijn met lessen geven, en contact hebben en een band opbouwen met leerlingen.

4.1.2 Taakopvatting

Bij vrijwel alle studenten blijkt hun taakopvatting van de leraar te zijn uitgebreid, in die zin dat zij de ontdekking hebben gedaan dat het leraarschap meer inhoudt dan zij aanvankelijk dachten, het blijkt een veelzijdig beroep te zijn: *“er [komt] veel meer kijken in het onderwijs dan ik zelf dacht. Dingen waar je als docent of als school allemaal over nadenkt en over na moet denken.”* Het leraarschap is *“meer dan simpelweg lesgeven”, “dan voor de klas staan”, “dan uitleg geven”, “dan het geven van je vak”* en *“dan ieder jaar hetzelfde bandje [afspelen]”*. Het houdt volgens één van hen bijvoorbeeld ook in dat je leerlingen *“houvast [geeft] over wat zij willen in de toekomst.”* Een andere student heeft ontdekt dat hij/zij *“de coachrol, opvoedrol en begeleidende rol van een docent minstens zo belangrijk vind[t].”* Ook hebben enkele studenten ontdekt dat de taken van de leraar moeilijker zijn dan zij hadden gedacht: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet zo makkelijk is als het soms lijkt. Als leerling denk je dat een les zo in elkaar is gezet terwijl je soms ook echt wel een uur bezig kan zijn met het voorbereiden van een les.”*; *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet] altijd even makkelijk is. Ik merk dat je wel van alles in principe iets moet weten, en je in moet kunnen springen in een 'splitsecond' in elke situatie. improviseren is ook echt een eigenschap die je goed moet beheersen. En ook al ben je het niet eens met het schoolbeleid, je daar toch achter moet staan.”*; *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet] even snel een lesplan maken en klaar zijn is. [...] Je leert hier veel meer over wat je achterliggende gedachten zijn over hoe je jou les invult en hoe je dit later ook zal moeten doen.”* Enkele studenten noemen ook expliciet factoren die bijgedragen hebben

aan deze ontdekking: tot andere inzichten komen door veel met elkaar te communiceren, en door tijdens intervisie in te gaan op de vraag wat er van jou wordt verwacht als docent.

4.1.3 Ideaal zelfbeeld

Uit de Learner Reports komt ook naar voren dat studenten een beter beeld hebben gekregen van wat voor leraar zij zijn of later graag zouden willen zijn, van hoe zij later invulling zouden willen geven aan hun leraarschap. Een aantal studenten hebben ontdekt dat zij de leerling en diens behoeften graag (meer) centraal willen stellen. Zo had een student ontdekt lang niet altijd alleen te willen vertellen, maar graag de klas te willen betrekken en wat met de leerlingen te willen gaan doen. Een andere student heeft ontdekt graag te willen groeien in zijn/haar coachende rol. Enkele studenten noemen dat zij later graag elementen uit het eigentijds onderwijs willen gaan gebruiken in hun eigen lessen, zoals het bieden van autonomie aan leerlingen *“omdat dit heel motiverend kan zijn.”* Maar ook zijn er studenten die tot het inzicht zijn gekomen dat juist een meer traditionele invulling van het leraarschap beter bij hen past, bijvoorbeeld een student die had ontdekt vooral veel van orde te houden en graag te willen weten wat er in de klas gebeurt.

4.1.4 Toekomstverwachting

Verschillende studenten hebben meer inzicht gekregen in de context waarin zij wel of niet zouden willen werken. Een deel van de studenten hebben ontdekt dat eigentijds onderwijs bij hen past en dat zij later graag in een school met een eigentijdse aanpak zouden willen werken: *“[Ik heb ontdekt dat ik] heel graag in het moderne onderwijs wil les geven. En het liefst ook zo veel mogelijk op deze manier zelf onderwijs wil krijgen. Ik heb naar mijn idee veel meer geleerd en ik word veel meer geïnspireerd door deze vormen van onderwijs. Ze bieden meer vrijheid voor eigen input en ik ben er achter gekomen dat ik dat heel belangrijk vind.”* Andere studenten hebben ervaren dat een eigentijdse context of een bijpassende rol als leraar (zoals een coachende rol) juist niet bij hen past en zien zichzelf later niet werken op zo'n school of in een dergelijke rol, of misschien wel tijdelijk maar niet langdurig: *“[eigentijds onderwijs is niet] iets is waar ik voor altijd in zou willen werken als coach. Een vakspecialist lijkt me echt wel leuker en interessanter voor mij.”*

4.1.5 Subjectieve onderwijstheorie

Uit de Learner Reports blijkt dat de studenten in het LeerLab en op hun stageschool, door in aanraking te zijn gekomen met eigentijdse onderwijsaanpakken, in de gelegenheid zijn gebracht om hun eigen ideeën en opvattingen rond de vraag wat 'goed/effectief onderwijs' inhoudt aan te scherpen. Studenten hebben meer inzicht gekregen in mechanismen die een belangrijke rol spelen in het leerproces en in hoe je als leraar gewenste uitkomsten kunt bereiken bij leerlingen. Zo had één student ontdekt *“hoe vrijheid/autonomie voor motivatie kan zorgen”*. Een andere student merkt op: *“voor de klas staan en over [je vak] praten is misschien mijn favoriete vorm van les *krijgen*, maar niet de meest effectieve of interessante manier van les *geven*.”* Andere ontdekkingen die door studenten worden genoemd zijn hoe je een bijdrage kunt leveren aan de zelfstandigheid van leerlingen, aan hun persoonlijke groei, aan

hoe zij met vrijheid omgaan en aan hun wereldbeeld, door onder meer het aangaan van persoonlijk contact, het opbouwen van een goede relatie met leerlingen, het stimuleren van jongeren op veel vlakken, en het bieden van ondersteuning aan leerlingen om om te kunnen gaan met de geboden vrijheid. Enkele studenten noemen ook expliciet wat heeft bijgedragen aan deze ontdekkingen: *“Door de coachgesprekken op mijn stage heb ik een inzicht gekregen in hoe je leerlingen zelfstandig keuzes kunt laten maken.”*; *“Door de intervisie: Wat is jouw rol als leraar? Maar ook door de stage binnen het vernieuwde onderwijs.”*; *“Doordat in het LeerLab veel wordt gekeken naar het individu, heb ik geleerd dat je je leerlingen heel erg kan helpen.”*

De studenten hebben door hun ervaringen ook een beter onderbouwd of meer genuanceerd standpunt in kunnen nemen tegenover eigentijdse onderwijsaanpakken. Sommige studenten hebben ervaren dat bestaande kritische ideeën die zij hadden over eigentijdse onderwijsaanpakken zijn weerlegd of op zijn minst genuanceerd: zo is er een student die altijd het idee had gehad dat vrijheid vaak negatief kan uitpakken, maar die in het LeerLab heeft ontdekt dat ook het tegendeel waar kan zijn; een andere student merkt op *“[Het meest waardevolle dat ik in het LeerLab heb geleerd is] dat het belangrijk is dat leerlingen eigen keuzes kunnen maken. Dit betekent niet dat er geen structuur meer is.”* Andere studenten zijn echter juist kritischer geworden op eigentijdse onderwijsaanpakken of hebben op zijn minst kanttekeningen ervan vastgesteld: zo zijn enkele studenten naar aanleiding van hun ervaringen tot de conclusie gekomen dat eigentijds onderwijs voor sommige leerlingen goed kan werken, maar voor andere leerlingen juist niet. Zo zou eigentijds onderwijs volgens hen minder geschikt zijn voor leerlingen die veel behoefte hebben aan structuur en leerlingen die over onvoldoende zelfdiscipline en/of intrinsieke motivatie beschikken: *“aangezien er heel veel intrinsieke motivatie nodig is om met de hoeveelheid autonomie om te kunnen gaan.”* Eén van de studenten merkte op dat het daarom *“juist goed is dat er veel verschillende onderwijsconcepten zijn.”* Sommige studenten benoemen expliciet wat bij heeft gedragen aan hun veranderde opvattingen: een interview met Mathijs Drummen, de overtuigingen van docenten van het LeerLab en van stage, en de uitwisselingen met medestudenten.

De studenten hebben niet alleen hun opvattingen rond eigentijdse onderwijsaanpakken en hun inzicht in ‘wat werkt’ voor hun leerlingen aan kunnen scherpen, maar hebben ook beter zicht gekregen op wat voor hun eigen leren goed blijkt te werken. Hierbij kwam vooral de ontdekking naar voren van de leerwaarde van uitwisselingen met medestudenten: dat je als studenten door met elkaar in gesprek te gaan over bepaalde onderwerpen of ervaringen je horizon kunt verbreden, vanuit andere perspectieven kunt leren kijken, en elkaar kunt inspireren.

4.2 Beelden van het leraarschap en van het (eigentijds) onderwijs

Hierboven is reeds besproken dat de studenten een uitgebreider beeld hebben gekregen van de taken van het onderwijs en van de leraar. Daarnaast zijn ook hun ogen geopend voor de verschillende manieren waarop het onderwijs kan worden ingericht en waarop het leraarschap kan worden ingevuld. Door hun ervaringen op hun stageschool voor eigentijds onderwijs en door hun uitwisselingen met andere LeerLabstudenten zijn zij meer te weten gekomen over verschillende vormen van (eigentijds)

onderwijs en over het feit dat eigentijds onderwijs nog volop in ontwikkeling is. Zij waren verrast door de diversiteit hebben een beter en genuanceerder beeld gekregen van wat eigentijds onderwijs inhoudt: *“[Ik heb ontdekt dat eigentijds onderwijs] niet ‘zomaar’ meer autonomie geven is, maar dat er veel meer achter zit.”*; *“[Ik heb ontdekt dat eigentijds onderwijs] meer is dan leerlingen meer vrijheid geven. Je begeleidt ze daar in om zo het eigen leren te stimuleren.”*; *“[Eigentijds onderwijs is niet] heel verschillend vergeleken met het reguliere onderwijs. Uiteindelijk moeten alle leerlingen alsnog eindexamen doen. Daardoor ontstaat er wel een bepaalde structuur die haast alle scholen moeten aannemen. Het grote verschil is vooral dat er minder klassikaal lesgegeven wordt.”* Wat betreft de verschillende manieren waarop het leraarschap kan worden ingevuld heeft één student ontdekt *“dat er zo veel verschillende manieren zijn om dingen te doen, en niet per se één goed of fout is daarin.”* en dat je *“niet per se vast hoeft te zitten in een hokje qua lesgeven. Vooral aan het begin van de opleiding verwacht je dat het zo moet en dan je eigen draai eraan moet geven. Maar lesgeven kan op vele verschillende manieren door het jaar heen en één manier is niet gelijk de beste voor de rest van de tijd.”* Een andere student heeft ontdekt dat je als leraar niet beperkt hoeft te zijn tot je eigen vakgebied: *“[Ik heb ontdekt dat ik niet] alleen maar leraar [in mijn vakgebied] kan worden met deze opleiding. Ik heb gemerkt dat een goede docent zijn de basis is en dat het vak dat je geeft op de tweede plaats komt.”* Eén student noemt expliciet het zien van voorbeelden en het uitgebreid observeren van verschillende leerkrachten als bijdragende factor aan het inzicht dat je veel ruimte hebt om zelf invulling te geven aan je eigen lessen.

4.3 Stuurkracht

In het Learner Report waren onder meer de items ‘Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik een bijdrage kan leveren aan...’ en ‘Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik invloed kan uitoefenen op...’ opgenomen, om een indruk te krijgen van eventuele ontwikkelingen in de stuurkracht van de studenten. De studenten benoemen in de Learner Reports dat zij hebben ontdekt dat zij een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van leerlingen (onder meer door invloed uit te oefenen op hun gedrag, denken en motivatie), aan de verbetering of vernieuwing van het onderwijs en aan de maatschappij. Ook hebben zij ontdekt dat zij invloed uit kunnen oefenen op hun eigen leerproces en ontwikkeling, en op welke manier: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik invloed kan uitoefenen op] mijn eigen leerproces, door zelf mijn leervragen op te stellen en hier ook gefocust aan te kunnen werken.”*; *“Door meer zelf te bepalen wat ik leer en hoe blijven dingen veel beter en langer hangen en ben ik gemotiveerder om te leren.”*; *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik een bijdrage kan leveren aan] mijn ontwikkeling. Omdat ik heb gemerkt dat ik hier zelf verantwoordelijk voor ben. Er worden wel dingen aangereikt maar als ik hier zelf niks mee doe, gebeurt er niks.”*; *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik niet] alles alleen kan en hoeft te doen, maar dat ik aan iedereen hulp kan en mag vragen.”*;

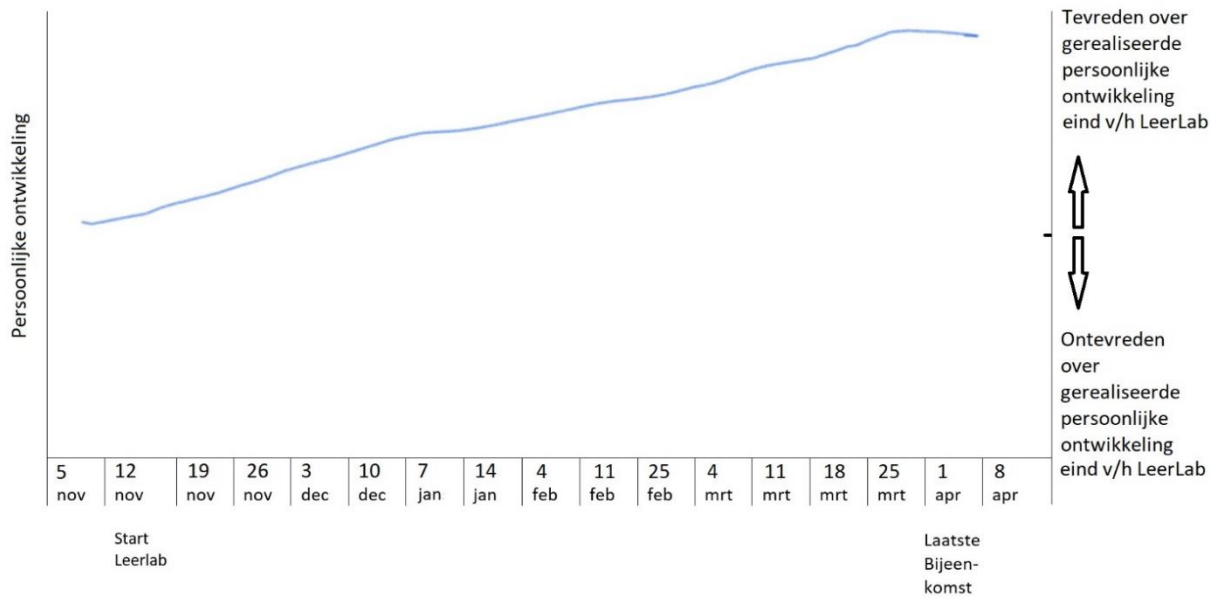
4.4 Overige leeropbrengsten

De studenten noemen in het Learner Report dat zij zich hebben kunnen bekwamen in vaardigheden als het voeren van coachgesprekken, het observeren vanuit verschillende perspectieven, en het op de juiste manier toepassen van autonomie-ondersteunend leraarschap. Ook worden leerervaringen op persoonlijk of sociaal gebied genoemd, zoals de ontdekking nog te moeten leren om open over je ervaringen en gevoelens te praten. Daarnaast hebben studenten meer inzicht gekregen in hun eigen behoeftes en voorkeuren op het gebied van leren. Zo heeft een student de ontdekking gedaan beter om te kunnen gaan met onverwachte of ongestructureerde situaties dan gedacht. Andere studenten hebben ontdekt dat zij graag hun horizon verbreden, vanuit andere perspectieven willen kijken en inspiratie opdoen door in gesprek te gaan met anderen.

4.5 Storyline

Aan de studenten is in het slotinterview gevraagd om een lijn (een zogenaamde storyline) te tekenen in een grafiek met op de X-as de data van de bijeenkomsten van het LeerLab en op de Y-as hun inschatting van hoe hun persoonlijke ontwikkeling is verlopen (te denken valt aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van hun professionele identiteit, van zelfregie en van kennis, vaardigheden en houdingsaspecten), aan de hand van sleutelmomenten (bijvoorbeeld hoogte- en dieptepunten) die zij hebben beleefd.

De studenten tekenen bijna allemaal een min of meer lineair stijgende lijn en zijn ook allemaal tevreden over de gerealiseerde groei van hun persoonlijke ontwikkeling aan het eind van het LeerLab (zie Figuur 1 voor een voorbeeld van een storyline). Uit hun verhalen blijkt wel dat de curve van de persoonlijke ontwikkeling van enkele studenten in het begin iets steiler liep, *“omdat het allemaal nieuw was” en “omdat ik heel enthousiast [was] over het LeerLab, de manier hoe het ging, hoe het aangepakt werd, de dingen die we kregen en leerden.”* Verder blijkt dat enkele studenten op bepaalde momenten een stagnatie ervoeren in hun leren. Dit was onder meer op momenten dat zij zoekende waren naar wat zij precies wilden leren of doen. Zodra zij hier weer uit waren gekomen, door in gesprek te gaan met anderen (bijvoorbeeld met hun begeleider), kwam er weer een stijgende lijn in hun persoonlijke ontwikkeling. Ook de lockdown speelde bij enkele studenten een rol in de stagnatie. Dit omdat de studenten daardoor een omschakeling moesten maken naar digitaal onderwijs, zowel op hun stage als in het LeerLab. Een student merkt op: *“Je hebt veel minder makkelijk een discussie, contact met je medestudenten om ervaringen uit te wisselen, dus dat was wel echt een dipje.”* Toen de studenten op een gegeven moment een weg vonden in de nieuwe situatie, herstelde de groei in hun persoonlijke ontwikkeling weer: *“Omdat niet alleen het LeerLab maar ook m'n stage online werd, was het in het begin wel zoeken. Maar toen we daar langer mee bezig waren, ging je je meer richten op: hoe kan ik dan een goeie online les geven? Hoe probeer ik zoveel mogelijk uit mijn stage te halen terwijl het niet optimaal is? Dat heeft uiteindelijk wel gezorgd voor een stijging daarin. Proberen toch zo goed mogelijk om te gaan met de situatie waarin wij zitten.”*



Figuur 1. Voorbeeld van een door één van de studenten getekende storyline.

5 EVALUATIE VAN DE LEEROMGEVING EN PERSOONLIJKE ONTWIKKELING: BEVINDINGEN UIT DE GROEPSINTERVIEWS MET DOCENTEN

Begin en eind maart 2021 is een groepsinterview afgenomen met de docenten van het LeerLab (zie bijlage 5 voor de interviewleidraad), om inzicht te krijgen in hoe zij de leeromgeving van het LeerLab van 2020-2021 evalueren, in de mate waarin de studenten volgens hen hebben kunnen werken aan de ontwikkeling van hun stuurkracht en professionele identiteit, en in de factoren die volgens hen het meest hieraan hebben bijgedragen.

De docenten van het LeerLab krijgen van de studenten de indruk dat zij op het gebied van stuurkracht zijn gegroeid. Zo werd als voorbeeld een student genoemd die het in het begin op diens werkplek iets te open vond, maar die het uiteindelijk toch gelukt was om zijn eigen leren daarin vorm te geven. Ook geven de docenten aan dat zij wekelijks wel voorbeelden zien van hoe studenten stappen maken in de ontwikkeling van hun professionele identiteit. Zo krijgen volgens hen alle studenten wel een antwoord op de vraag of zij leraar willen en kunnen worden.

In het LeerLab van 2020-2021 is elke bijeenkomst 1,5 uur gereserveerd voor coachgesprekken in viertallen met de studenten, om zicht te krijgen op wat studenten op hun werkplek meemaken en op waar hun hulpvragen liggen. Deze aanpak van coachen wordt door de docenten als een succes gezien, en als een manier waarop beter ondersteuning kan worden gegeven aan de studenten bij de ontwikkeling van hun stuurkracht. Deze coachgesprekken dragen volgens de docenten ook in belangrijke mate bij aan de ontwikkeling van de professionele identiteit van de studenten. Wat volgens hen ook bijdraagt aan de ontwikkeling van de professionele identiteit zijn de werkvormen uit het Drivemodel en de gerichte voorbereiding op de tussen- en eindbeoordeling: het met elkaar praten over activiteiten die je hebt gedaan en de ervaringen die je daaruit haalt koppelen aan de bekwaamheden.

Een ander punt dat door de docenten wordt genoemd als een succes is het in een vroeg stadium aanbrengen van structuur. Meteen vanaf de start van het LeerLab hadden zij samen met de studenten een planning gemaakt van welke thema's in welke workshops aan bod zouden komen. De thema's kwamen tot stand door het bundelen van de leervragen die de studenten hadden gearticuleerd.

Daarnaast bleek een workshop met daarin oefeningen voor het omgaan met moeilijke situaties een succes te zijn. Dergelijke simulatie-achtige situaties werden genoemd als iets wat vaker terug zou mogen komen in het LeerLab.

Dat de docenten dit jaar de stagecontext beter kenden dan vorig jaar, maakte ook dat zij beter inzagen wat voor leeractiviteiten en ondersteuning de studenten nodig hebben op de werkplek.

Waar de docenten wel ruimte voor verbetering zien is het realiseren van meer verbinding met de werkplekbegeleiders, door de coaching en ondersteuning van de studenten samen met hen te doen, en ook met de werkplekbegeleiders af te stemmen over de inhoud van de LeerLabbijeenkomsten. In het systeem Bulb kunnen zowel de docenten van het LeerLab als de werkplekbegeleider feedback geven

aan een student. Het idee van Bulb is dat dat voor verbinding zou zorgen tussen de docenten van het LeerLab en de werkplekbegeleiders, maar in de praktijk werkte dit niet goed; dit kwam ten dele door het feit dat de docenten onvoldoende werden gefaciliteerd, onvoldoende tijd hadden om hier feedback in te geven.

De docenten hebben in het plenaire deel meer inhoud aangeboden dan in het LeerLab van vorig jaar, omdat de studenten aangaven hier behoefte aan te hebben. De docenten vragen zich wel af waar deze behoefte precies vandaan komt. Zij krijgen de indruk dat de studenten zich vergelijken met andere studenten die in een reguliere context stagelopen en die meer inhoud aangeboden krijgen, en dat zij hierdoor het gevoel hebben dat zij te weinig leren. De studenten houden zich vooral bezig met inhouden die op dat moment relevant zijn voor hen, waar zij op dat moment behoefte aan hebben. Daardoor komt bepaalde leerstof die andere studenten in leerjaar 1 met onderwijskunde krijgen misschien soms minder aanbod, maar doen zij volgens de docenten al wel kennis op die relevant is voor leerjaar 2 of 3. Daarnaast hebben de studenten volgens een van de docenten van het LeerLab ook te weinig oog voor de andere vlakken waarop zij leren en groeien, zoals in hun persoonsvorming. Wat de docenten van het LeerLab dit jaar als knelpunten hebben ervaren waren het digitaal lesgeven i.v.m. COVID-19 en het feit dat de groep wat groter was dan vorig jaar. Dit zorgde ervoor dat de docenten dit jaar minder binding voelden met de studenten dan in het LeerLab van vorig jaar, met name met de groep als geheel. Ook de strakkere structuur van de bijeenkomsten droeg hieraan bij. De docenten ervoeren minder ruimte om spontaan ergens op in te springen, bijvoorbeeld op individuele vragen van studenten. In het LeerLab van vorig jaar werd de onderlinge discussie over de waaromvraag, overtuigingen en meningen, sterk gewaardeerd door de studenten. Door het digitale lesgeven waren dergelijke discussies dit jaar minder van de grond gekomen. Ook heeft het LeerLab dit jaar niet de fysieke ontmoetingsplaats kunnen zijn die het vorig jaar wel was. De eerste bijeenkomst was niet in één ruimte, maar in groepjes in verschillende lokalen. Ook kon het LeerLab minder een open plek zijn waar mensen gemakkelijk naar binnen kunnen lopen: als mensen op een fysieke bijeenkomst mee wilden draaien, moest eerst van te voren worden gekeken of het wel mogelijk was met het oog op de maatregelen i.v.m. COVID-19.

6 RETROSPECTIEVE INTERVIEWS MET STUDENTEN LEERLAB 2019-2020

De studenten die in studiejaar 2019-2020 aan het LeerLab hebben deelgenomen en het LeerLab destijds ook hebben afgerond, zijn benaderd voor een retrospectief interview (zie bijlage 6 voor de interviewleidraad). vier van de elf hebben besloten om deel te nemen. In de interviews, die een jaar na afronding van hun LeerLab werden afgenomen, stond een terugblik centraal op hun LeerLabervaring en de invloed hiervan op hun persoonlijke en professionele ontwikkeling in het vervolg van hun opleiding.

6.1 Waardering van de leeromgeving van het LeerLab

De studenten kijken overwegend positief terug op hun LeerLabervaring. Waar zij het meest positief over zijn en wat zij vinden dat de docenten van het LeerLab het vooral moeten blijven doen, is het bieden van vrijheid (*“Ik mis dat stukje vrijheid nu wel dit jaar: de vrijheid om te zeggen: ‘oh maar dat vind ik een tof onderwerp, daar wil ik me een paar weken in vastbijten.’; ‘Oh, hier heb ik nog nooit interesse in gehad, maar als ik m’n medestudenten er zo enthousiast over hoor praten, misschien is dat wel interessant.’ En dat mis ik nu wel.”*), het bieden van ruimte voor eigen inbreng en het geven van verantwoordelijkheid aan de studenten (*“[Wat de docenten van het LeerLab vooral moeten blijven doen is] dat uit handen geven. Het neerleggen bij de studenten. Pas ingrijpen als er helemaal niks dreigt te gebeuren. En ook dat moet nog steeds meer motiveren zijn dan het voortouw nemen.”*), het bieden van ruimte voor uitwisseling tussen studenten onderling (*“Ik zat later even na te denken waarom ik het LeerLab zo leuk vond. Dat is denk ik ook omdat je met een groep medestudenten zit die er allemaal zitten omdat ze interesse hebben in andere vormen van onderwijs. Ik denk dat dat ook maakte dat de inhoud ingaan heel erg leuk was. Medestudenten, leeftijdsgenoten die allemaal net als jij met een kennislevel van bijna nul beginnen, de kans om ook heel veel van elkaar te leren. Dat was één van de dingen die me echt wel motiveerden om elke keer wel naar de colleges toe te komen.”*), en de samenwerking en cocreatie van docenten en studenten.

Gevraagd naar of zij bepaalde dingen hebben gemist in het LeerLab, antwoorden drie van de vier studenten dat zij hun eigen vak hadden gemist: aandacht voor vakinhoud, maar vooral gelegenheden om vakdidactiek en klassenmanagement te leren en te oefenen op hun stage. Enkele studenten hadden gemerkt dat zij op bepaalde punten een inhaalslag moesten maken in leerjaar 2.

[Interviewer:] “Ben je het afgelopen studiejaar tegen bepaalde dingen aanggelopen waar je volgens jou niet tegenaan was gelopen als je niet aan het LeerLab had deelgenomen?”

[Student:] “Ik denk een stukje klassenmanagement tijdens stage. Daar heb ik vorig jaar helemaal niks mee hoeven doen. Het is nu wel moeilijk om een stel kaderleerlingen van 14-15 het laatste lesuur van de dag, om daar grip op te krijgen. daar heb ik wel een inhaalslag in te maken. En ik studeer leraar [vak] en vorig jaar heb ik geen enkele [vak]les kunnen geven door

de m'n stage. Ik moest dus wel even nu gaan schakelen naar: hoe leg ik [mijn vak] ook alweer uit?"

"Ik vond het leuk, ik heb het wel naar mijn zin gehad, maar ik merk wel dat ik in jaar 2 een achterstand heb opgelopen. Ik zat op een [school] en daar hadden ze niet [mijn vak]. In jaar 2 verwachtten ze al dat ik lessen kon voorbereiden, en dat ik wist hoe dat moest. Dat wist ik gewoon totaal niet, hoe je gewoon een normale les voorbereidt. Dus daar had ik wel veel gemist eigenlijk. Het voelt wel een beetje alsof ik twee stages in één jaar heb moeten doen dit jaar, omdat ik dus, vergeleken met mijn klasgenootjes met wie ik op de stage zat, zat ik wel een heel niveau lager dan zijn, qua les voorbereiden, lesgeven, voor de klas staan, omdat ik dat heel erg weinig heb gedaan met het LeerLab."

"Wel een beetje echt het element [van mijn vak], want ik heb niet voorbeelden kunnen bekijken van hoe iemand die expert is in [vak] een les zou geven. Dus ik heb niet echt gezien hoe je een les daarin zou voorbereiden. Dus echt het stukje gericht op het vak wat ik geef zelf, heb ik wel gemist. [...] Bijvoorbeeld wat voor werkvormen daarbij leuk zouden zijn."

De verbeterpunten die de studenten noemen voor het LeerLab sluiten nauw aan bij de bovengenoemde punten die de studenten hebben gemist. drie studenten noemen dat zij graag meer mogelijkheden hadden gehad om ervaring op te doen met hun eigen vak en/of in het lesgeven in een reguliere onderwijscontext. Zij zouden het fijn hebben gevonden als hiermee in het keuzeaanbod van stageplaatsen en/of in de toekenning van stagescholen meer rekening was gehouden: *"Maar in ieder geval wel [een school] waar je je vak kan beoefenen en waar je een les kan voorbereiden. Ik denk dat dat wel essentieel is om een paar keer gedaan te hebben in je eerste jaar als je doorgaat naar het tweede jaar."* Ook noemde een student het een goed idee te vinden als er een structuur zou worden gevolgd waarin alle kennis van onderwijskunde van leerjaar 1 aan bod zou komen. Zij had namelijk ervaren dat er door de ruimte die de studenten werd geboden om zelf te kiezen, onderdelen van onderwijskunde van leerjaar 1 niet behandeld waren.

Hoewel enkele studenten in leerjaar 2 het gevoel hadden op het gebied van hun eigen vak, van klassenmanagement, of van onderwijskunde een inhaalslag te hebben moeten maken, is er ook een student die juist ervaren heeft dat deelname aan het LeerLab geen achterstanden heeft opgeleverd. Deze student noemt als verbeterpunt dat de docenten van het LeerLab de angst van de studenten voor het oplopen van een achterstand mogen wegnemen. Daarnaast noemt zij een ander verbeterpunt dat te maken heeft met het verduidelijken van verwachtingen, namelijk het expliciteren van het 'waarom' van de aanpak van de docenten van het LeerLab: *"Ik merkte ook wel dat, ik denk dat het achteraf gezien een positief effect had dat we in het begin zo veel vrij werden gelaten tijdens de lessen. Dat we zelf [met initiatieven kwamen.] Alleen op het moment zelf hadden we als studenten heel erg zoiets van: waarom zitten we hier nou en wat is nu eigenlijk het doel hiervan? En misschien als we van tevoren hadden geweten van: 'het is onderdeel van het proces, er komt wat uit.' Dat je dan ook wat makkelijker*

kon denken: oké, we gaan wel zien welke richting het opgaat. Nu hadden studenten best zoiets van: wat zitten we hier te doen en waarom zijn we hier nou?"

Andere verbeterpunten die worden genoemd zijn het aansporen van de studenten om bij elkaar te gaan kijken op de stage, en om de wijze van beoordeling van de studenten te heroverwegen: oftewel door meer aandacht te schenken aan het beoordelingsformulier oftewel door een geheel andere manier van beoordelen: *"Ik voelde dat we veel strenger beoordeeld werden dan studenten uit de reguliere leerlijn die geen LeerLab deden. En waar daar elke keer opnieuw veel aandacht was voor het beoordelingsformulier tijdens de les onderwijskunde, voelde het bij mij soms een beetje summier. Ik heb niet het gevoel dat we heel goed zijn voorbereid op de beoordeling. Wel op je eigen praktijk en ik denk dat ik er een betere docent van ben geworden, en ik ben ergens blij dat er niet de focus lag op 'hoe haal je het' maar op 'hoe word je een betere docent', maar het wordt heel frustrerend als je dan toch die beoordeling door moet."*

6.2 Bijdrage van het LeerLab aan de persoonlijke ontwikkeling

Uit de interviews blijkt dat deelname aan het LeerLab de studenten verder heeft geholpen in de ontwikkeling van hun professionele identiteit en ook van hun kennis en vaardigheden. Hieronder wordt nader uiteengezet in hoeverre het LeerLab hier volgens de studenten aan heeft bijgedragen en op welke manier.

6.2.1 Beroepsmotivatie

De beroepsmotivatie van de studenten lijkt door deelname aan het LeerLab weinig tot geen veranderingen te hebben ondergaan. Twee van de vier studenten geven namelijk aan dat hun motivatie voor het beroep van leraar ongewijzigd is gebleven. Bij een andere student is haar motivatie voor het leraarschap bevestigd. Bij weer een andere student lijkt het erop dat het LeerLab heeft voorkomen dat zijn motivatie zou zijn ondermijnd door het moeten geven van online onderwijs in verband met COVID-19: *"Waar ik dit jaar het meest tegenaan loop met dat deels online lesgeven, het LeerLab heeft er wel voor gezorgd dat ik continu op zoek ben naar manieren om het toch interessant te houden voor leerlingen. Hoe zorg ik dat leerlingen thuis ook nog hun ei kwijt kunnen? Ik denk dat het LeerLab daar wel aan heeft bijgedragen. Ik denk dat ik dat hybride lesgeven minder erg nu ervaar, of vervelend vind, omdat ik dus bij het LeerLab heb ingezien dat je op heel veel verschillende manieren je lespraktijk kunt aanpassen."*

6.2.2 Taakopvatting

Volgens twee studenten heeft het LeerLab hun taakopvatting van het onderwijs beïnvloed. Eén van hen is tot het inzicht gekomen *"dat het stukje kwalificatie, dat we daar misschien veel teveel de nadruk op leggen in Nederland. 'Je moet een diploma halen.' 'Waarom?' 'Omdat je dan een diploma hebt.' En dat we soms te weinig aandacht hebben voor waarom we willen dat kinderen naar school gaan. Dat is voor*

mij dus dat plekje in de maatschappij en niet per se dat je een diploma hebt of niet. Het LeerLab heeft wel mede die mening gevormd.” Een andere student vertelt dat haar taakopvatting van het onderwijs nu minder gericht is op de inhoud van de vakken en meer op de persoonlijke ontwikkeling en ontplooiing van de leerlingen, op het ruimte bieden om hun eigen interesses te volgen en talenten uit te bouwen, ook als die niet direct aan de lesstof gelieerd zijn: “Ik denk dat het onderwijs een plek is waar een leerling zich kan en gaat ontwikkelen en dat je er daar voor bent als onderwijs om dat te stimuleren en leerlingen de ruimte bieden om zich te kunnen ontplooien. [...] Wat ik wel merk is dat je soms de opdrachten, de dingen die je hebt geleerd en hebt gezien in het eigentijds onderwijs en het LeerLab, en de ruimte die leerlingen er kregen maar ook als studenten. Ik merk wel dat ik daar soms in lessen mee bezig ben, dat ik denk: ik heb leerlingen wel heel erg in hokjes gepropt zitten, en het is heel erg: als ze het cijfer maar behalen, als ze onderdelen maar behalen. Ik merk wel dat ik daar anders tegenaan kijk dan dat ik deed. [...] Dat ik iets eerder denk: het is misschien wel heel erg in hokjes gepropt, of: het draait wel heel erg om de cijfers. Vóór het LeerLab vond ik dat logisch, want dat is nu eenmaal hoe het onderwijs werkt. En nu heb ik daar wel zoiets van: misschien is dat niet het enige waar het onderwijs om draait, dat ze kunnen aantonen dat ze sommen een beetje naar behoren kunnen uitrekenen.” Wat vooral aan hun veranderde opvattingen heeft bijgedragen waren hun stage-ervaringen: “Kennismaken met vormen van onderwijs die eigenlijk helemaal niet zo bezig zijn met een diploma halen. [...] Ze vinden het veel belangrijker dat leerlingen bepaalde vaardigheden aanleren die ze helpen in het latere leven, kennismaken met die vorm van onderwijs vond ik wel heel interessant en heeft wel een indruk achtergelaten.”; “Dat je leerlingen bezig ziet, ziet wat ze presteren, met wat voor opdrachten en ideeën zij zelf komen. Misschien hebben al dat in hokjes gepropte, cijfers moeten behalen, en bepaalde vakken in bepaalde roosters moeten volgen, misschien hebben we dat niet zo strak nodig.”

Een andere student had na afloop van het LeerLab nog dezelfde taakopvatting over het onderwijs als daarvóór maar zij was door het LeerLab wel in staat gesteld om dit beter te verwoorden en te onderbouwen: “Ik denk dat ik [mijn taakopvatting van het onderwijs vóór deelname aan het LeerLab] nog niet in dezelfde woorden had kunnen uitdrukken. Het LeerLab heeft me heel erg, juist daarover aan het denken gezet, over wat de rol van onderwijs is. Ik denk dat juist het LeerLab me daarin heeft geholpen om daar woorden aan te geven, en naast dat het een gevoel is, het ook theoretisch te kunnen onderbouwen.” Wat voor deze student hieraan het meest heeft bijgedragen waren de uitwisselingen met gastsprekers: “De gasten die we hebben ontvangen en waar we mee in gesprek zijn gegaan, bijvoorbeeld Mathijs Drummen van Agora is langsgeweest, die hebben we helemaal kunnen interviewen en kunnen bevragen. En er is nog een vrouw langsgeweest die het had over het coachen op kwaliteiten, zegmaar. Juist door met dat soort mensen in gesprek te gaan en te kunnen vragen, dat vond ik heel... Eigenlijk dus de inspirerende personen die langs zijn geweest en die er voor ons waren om te kunnen bevragen, dat heeft daar heel erg in geholpen.”

Twee studenten vertellen dat na het LeerLab, gedurende hun stage in een reguliere onderwijscontext, hun taakopvatting verder is ontwikkeld. Eén van hen had een completer beeld gekregen van wat het

leraarschap inhoudt: *“Ik zag pas hoe het onderwijs werkt eigenlijk in m’n stage dit jaar, dat was wel echt een eye-opener: oh, zo werkt het eigenlijk. Gewoon ook wel die dingen zoals toetsen maken en toetsen nakijken. Dat soort dingen. Van die klassenvergaderingen. Een veel completer beeld wat leraarschap inhoudt.”* De ander had tijdens het LeerLab en met de ervaringen van haar eigen middelbareschooltijd in het achterhoofd het idee dat er in het reguliere onderwijs geen ruimte is voor de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen, maar kwam er tijdens de stage in een reguliere context achter dat dit beeld bijstelling behoeft: *“Ik loop nu in regulier stage. Je merkt dat daar ook ruimte en aandacht is voor de ontwikkeling van de leerling. Daar is het wel bijgedraaid: dat is in het regulier ook een groot ding. Dat is misschien ook dat de tijden veranderen. Als je kijkt naar mijn eigen middelbareschooltijd, daar was het echt niet een ontzettend groot ding zoals ik merk dat het nu op mijn stageschool aanwezig is. Nu denk ik dat het ook wel iets meer gaat dan alleen over de vakinhoud, dat het in het regulier ook wel kan gaan om de ontwikkeling, de groei, ontplooiing van de leerling.”*

De studenten is ook gevraagd in hoeverre hun opvattingen over de taken van de leraar zijn veranderd tijdens hun deelname aan het LeerLab of in de loop van het jaar daarna. Drie studenten geven aan dat hun taakopvatting van de leraar is veranderd door het LeerLab. Eén van hen zag in hoe belangrijk het is om leerlingen structuur te bieden en per leerling te kijken wat deze nodig heeft om verder te komen in zijn of haar leerproces. Dit inzicht kwam voort uit het feit dat zij de leerlingen op haar stage had zien worstelen met de vrijheid die zij daar kregen, en dat zij zelf deze worsteling ook ervoer tijdens de bijeenkomsten van het LeerLab. Bij twee andere studenten is de coachende rol van de docent meer naar de voorgrond gekomen in hun taakopvatting van de leraar.

Twee studenten vertellen dat hun taakopvatting van de leraar in het jaar na het LeerLab (verder) is veranderd: beiden zagen in dat dat de leraar ook een belangrijke opvoedende rol heeft. Bij één van deze studenten kwam dit voornamelijk doordat zij nu vaker zelfstandig voor de klas stond: *“Kennis bijbrengen vond ik altijd al [een belangrijke taak van de leraar], maar door m’n stage van dit jaar zie ik meer in dat je ook aan het opvoeden bent en leren met elkaar omgaan, dat dat ook best een grote taak is. Bij [de stage van het LeerLab] was dat ook wel, maar dat was met een WPB’er die vaak les gaf waardoor ik niet zelfstandig daar voor stond en dat ik moest zeggen ‘Hey zo doe je dat niet.’ Dan zie je meer in hoe vaak je dat eigenlijk doet.”* Bij de andere student had het meer te maken met een andere leerlingdoelgroep waar hij mee geconfronteerd werd: *“Die leerling begeleiden in dat leerproces [vind ik de belangrijkste taak van de leraar]. Dat is deels kennisoverdracht, maar nu zeker bij 3e klas kader voel ik me regelmatig alsof ik veel meer aan het opvoeden ben. Ik denk dat als leerlingen 8 uur per dag op school zitten, vind ik dat een niet te onderschatten taak voor docenten. [...] [dat is afgelopen jaar erbij gekomen in mijn taakopvatting van de leraar] door het lesgeven aan basis-kader, omdat ik die doelgroep niet kende.”*

6.2.3 Ideaal zelfbeeld

Bij drie studenten is hun ideale zelfbeeld als leraar veranderd of aangevuld door hun deelname aan het LeerLab. Zo geeft één student aan dat hij het belangrijk vindt dat leerlingen zich veilig voelen in de klas,

het naar hun zin hebben in de les, en dat zij durven fouten te maken. De ervaringen met het zelf voor de klas staan tijdens stage hebben volgens deze student hieraan bijgedragen, en het feit dat de stagecontext er één was waarin gepersonaliseerd leren centraal stond en veiligheid heel belangrijk was. Een andere student had in het LeerLab gezien hoe je als leraar persoonlijke aandacht kunt geven aan leerlingen en dacht *“daar moet ik ook wat mee doen.”*: *“[Wat je ideaalbeeld is van de leraar die je graag wilt worden] dat is de vraag waar het om draait bij ons op stage... ik moet wel zeggen dat ik daar helemaal nog niet zo bewust mee bezig ben geweest. Het is een beetje wat nu in me naar boven komt. Maar uitgaande dat je gewoon in het reguliere onderwijs werkt: uiteraard enthousiasme voor het vak, maar ik wil ook een docent zijn die oog heeft voor de leerlingen, en dat moet wel echt een groot onderdeel worden van mij en mijn lessen: dat het ook echt om de leerlingen draait, hoe gaat het met hen, hoe kun je hun wensen zoveel mogelijk naar voren brengen tijdens de lessen? Want ja, je staat er natuurlijk voor hen... Als zij er niet zitten hoef jij er ook niet te staan. Dat vind ik wel veel belangrijker, dat het veel meer draait om die leerling, ook al geef je een vak.”* Maar zag dit op dat moment nog als een onrealistisch ideaal om toe te passen in een reguliere onderwijscontext. Toen zij in leerjaar 2 op een reguliere school stageliep, kwam zij echter tot de ontdekking dat dit ideaal wel degelijk ook in een reguliere setting kon worden toegepast. Weer een andere student was geïnspireerd door het voorbeeld van haar stagebegeleider, zag haar als een rolmodel in onder meer de structuur die zij bood aan haar leerlingen en nam dit ook over in haar eigen ideaalbeeld. Maar wat ook aan dit veranderde ideaalbeeld had bijgedragen waren uitwisselingen tijdens intervisiebijeenkomsten en klassikale besprekingen. Na de stage in leerjaar 2 is bij deze student leiderschap erbij gekomen in haar ideaalbeeld: een leraar die leiding durft te nemen en ergens voor staat, ook omdat dit nodig is om veiligheid te kunnen waarborgen en structuur te bieden. Wat hieraan had bijgedragen was het oefenen met voor de klas staan en met klassenmanagement.

Tot slot is er nog een student van wie het ideale zelfbeeld als leraar een leraar is die de leerlingen vrijheid geeft. Dit kwam ook al vanuit haar eigen kernwaarden, maar was bevestigd door deelname aan het LeerLab.

6.2.4 Toekomstverwachting

Alle vier de studenten die waren geïnterviewd hebben door hun deelname aan het LeerLab een beter beeld gekregen van de context waarin zij later zouden willen werken. Twee studenten zijn er zeker van dat zij later in een school met eigentijds onderwijs zouden willen werken of op zijn minst een reguliere school met elementen van eigentijds onderwijs. Een andere student zou wel tijdelijk in een eigentijdse setting willen werken maar niet op de langere termijn. Weer een andere student ziet zichzelf wel werken in een context met eigentijds onderwijs, mits hij de ruimte krijgt om aandacht te besteden aan zijn eigen vak; maar is tegelijkertijd *“wel wat huiveriger [...] voor gepersonaliseerd leren en eigentijds onderwijs, omdat het heel veel druk op docenten kan leggen.”* Drie van de studenten noemen dat het LeerLab een (grote) invloed heeft gehad op hun toekomstverwachting. Het LeerLab heeft hen geholpen met duidelijk

maken welke mogelijkheden er zijn (“Om van mogelijkheden uit te gaan in plaats van beperkingen. Een beeld geven van wat er allemaal bestaat.”), heeft hen meer oog gegeven voor ‘het eigentijdse’.

6.2.5 Subjectieve onderwijstheorie

Alle vier de studenten hebben door hun deelname aan het LeerLab hun subjectieve onderwijstheorie verder kunnen ontwikkelen. Wat vooral terug lijkt te komen uit de interviews met de studenten is dat zij een afweging hebben kunnen maken tussen de voor- en nadelen van eigentijds onderwijs en die van regulier onderwijs, en de positieve aspecten uit beide onderwijsvormen hebben meegenomen in hun subjectieve onderwijstheorie:

“Ik vind het lastig. Bij [mijn vak], een deel is natuurlijk je ergens een voorstelling van kunnen maken, maar er zit ook een stukje inoefenen bij, het doorkrijgen van een bepaalde handeling die je moet doen. Maar ik denk dat dat kwartje dat valt, dat dat veel meer zit in het aanbieden op een manier die bij een leerling past. Daar zou ik veel meer denken aan de activerende werkvormen die we bij het LeerLab hebben gehad, of veel meer vanuit de eigen interesse van leerlingen en dan in een later stadium, dat ze daar dan extra mee kunnen oefenen.”

“Ik denk wel dat een vorm van uitleg en opdrachten erover maken een goede vorm is, dat je daar goed van onthoudt. [...] En kleinere klassen, van ik denk 20 leerlingen. Dat is denk ik echt essentieel, om de persoonlijke ontwikkeling van de leerling in een vak te kunnen zien. [...] En misschien ook meer ruimte voor de coachende rol. Betekenis geven aan de stof, dat was wat ze in het LeerLab deden, dus al die workshops enzo, daar zouden ze ook iets mee kunnen in het normaal onderwijs, om daar iets vaker mee te doen. En meer aandacht en persoonlijke begeleiding, dat dat zou helpen.”

“Op dit moment ben ik niet dusdanig overtuigd van het eigentijds onderwijs, op dit moment zou ik eerder voor een soort middenmoot gaan. Regulier onderwijs kan best wel wat vrijer worden, er zijn best wat mogelijkheden waar we gebruik van kunnen maken. Ik zit op dit moment te denken aan een middenmoot tussen regulier en eigentijds onderwijs. [...] Het hele eigentijds onderwijs zoals bij [school], daar waren vrijwel geen grenzen. Dat is heel leuk aan de ene kant, aan de andere kant: als je in een maatschappij terechtkomt die wel is ingedeeld in hokjes, is het best handig als je ook hebt geleerd: soms moet je gewoon taken doen die je niet leuk vindt of die slecht uitkomen. Het regulier onderwijs is tot op bepaalde hoogte echt zo verkeerd nog niet. Maar je moet leerlingen ook ruimte kunnen bieden die het eigentijds onderwijs biedt. Die hokjes die aan de ene kant goed zijn, zijn aan de andere kant soms te aanwezig, kun je ook een beetje van afwijken.”

Wat hier volgens twee studenten vooral aan heeft bijgedragen zijn het kennismaken met eigentijds onderwijs en het in gesprek gaan met professionals uit het eigentijds onderwijs: “Er werd continu op aangedrongen: je hoeft niet een heel schoolsysteem om te gooien, je kunt heel klein beginnen.”

6.2.6 Overige leeropbrengsten

De deelname aan het LeerLab heeft niet alleen bijgedragen aan de ontwikkeling van de professionele identiteit van de studenten. Zij noemen ook uiteenlopende andere opbrengsten. Hoewel enkele studenten het idee hadden dat zij een inhaalslag hadden moeten maken op het gebied van hun eigen vak en/of klassenmanagement, hebben twee andere studenten juist de ervaring dat zij nu vooruitlopen op de leerstof vergeleken met medestudenten die vorig jaar niet aan het LeerLab hebben deelgenomen: *“Op het onderwijs heb ik vooral voordeel gemerkt omdat we bij onderwijskunde bij het LeerLab een stukje verder zijn gegaan dan reguliere leerlijnen, en ik merkte dat ik daar dit jaar bij onderwijskunde wel heel veel profijt van had. Duidelijk minder te doen ter voorbereiding op het tentamen dan medestudenten.”*, aldus één van deze studenten. De andere student geeft aan dat zij een voorsprong heeft opgedaan op het gebied van formatief handelen. Andere opbrengsten die de studenten noemen van het LeerLab zijn: vaardigheden in conflicthantering, coaching, onderzoeksvaardigheden, het toepassen van theorie in de praktijk, en het nemen van regie over het eigen leren: meer geleerd over wat je nodig hebt in je eigen begeleiding, over hoe je de vrijheid en ruimte die je krijgt ook echt kunt gebruiken, en geleerd om initiatief te nemen.

“Die onderzoekende houding. Dat vond ik vorig jaar heel moeilijk. En als ik er nu op terugkijk, ben ik wel heel blij dat we dat hebben moeten doen. Het voelde altijd als moeten doen, en nu kijk ik erop terug: wat fijn dat we dat móchten doen. [...] We kregen niet per se colleges tijdens het LeerLab, maar we gingen in groepjes onder begeleiding van een docent zelf een workshop ontwikkelen. Dus je ging zelf heel erg de diepte in en je werd door de docent gepusht: trek het nog iets breder of maak het iets smaller, en ga de diepte in. Dat werkte wel heel prettig. [...] Docenten die eerst zeggen: ‘Zoek het maar uit en als je er niet uitkomt, kom dan maar terug.’ Ze reiken het nooit aan. Ze vertellen alleen maar waar ik dan ook nog zou kunnen gaan zoeken. In het begin heel frustrerend, maar op het einde van het LeerLab was ik daar wel een stuk beter in geworden.”

“In de les [in het LeerLab], als wij het initiatief niet namen, gebeurde er niet zoveel. Dat merk ik nu ook op stage, daar krijg ik terug van m’n begeleiders dat ik het initiatief goed neem.”

7 CONCLUSIE

In dit monitoronderzoek stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

- Hoe evalueren studenten en docenten de leeromgeving in het LeerLab?
- In hoeverre draagt het deelnemen aan het LeerLab bij aan de persoonlijke professionele ontwikkeling van de studenten?
 - o Op welke manier ontwikkelt de professionele identiteit en de stuurkracht van studenten zich in de context van het LeerLab?
 - o Welke (overige) leerervaringen beschrijven studenten in de context van het LeerLab?

Deze vragen zijn beantwoord met behulp van een Learner Report, groepsinterviews en individuele interviews met de studenten van het LeerLab van de lichting 2020-2021, individuele retrospectieve interviews met studenten van het LeerLab van de lichting 2019-2020 en groepsinterviews met de docenten van het LeerLab. Hieronder zullen deze onderzoeksvragen worden beantwoord, door achtereenvolgens de belangrijkste bevindingen te bespreken rond de waardering van de leeromgeving in het LeerLab, de ontwikkeling van de professionele identiteit en stuurkracht en de daaraan bijdragende factoren, en de overige leerervaringen die de studenten beschrijven.

7.1 Waardering van de leeromgeving

Interactie met medestudenten en docenten

Uit de resultaten van het Learner Report en de groepsinterviews met de studenten van het LeerLab van lichting 2020-2021 komt naar voren dat de studenten grote waardering hebben voor de interacties met hun medestudenten en de opbrengst hiervan. De diversiteit van de groep qua achtergronden, opleidingen, meningen en ideeën, en ook qua stagescholen maakte dat de studenten met verschillende perspectieven in aanraking kwamen, van elkaar konden leren en elkaar konden inspireren. De coachgesprekken werden hiervoor door zowel studenten als docenten als heel waardevol gezien. Ook uit de interviews met de studenten van het LeerLab van de lichting 2019-2020 kwam naar voren dat de uitwisseling met medestudenten sterk werd gewaardeerd.

Naast de interactie met de medestudenten, waren de studenten van de lichting 2020-2021 ook positief over hun directe interactie met de docenten. Zij waren positief verrast door de diepgaande coachgesprekken, waarin zij zich vrij voelden om open het gesprek aan te gaan over lastige situaties die zij meemaakten tijdens hun stage, en waarbij zij door suggesties van de docenten verder werden geholpen.

Balans tussen autonomie en structuur

Evenals in het LeerLab van 2019-2020 komt uit het Learner Report en de groepsinterviews naar voren dat ook in het huidige LeerLab de balans tussen autonomie en structuur een belangrijk thema vormt. De studenten van de lichting 2020-2021 zijn blij verrast over de autonomie die hen wordt geboden in

het LeerLab: de ruimte om aan te geven waar je behoeften liggen, om zelf te kiezen wat je wilt leren en hoe, en om een eigen inbreng te leveren in het LeerLab. Ook bij de terugblik door de studenten van de lichting 2019-2020 worden de geboden autonomie, de ruimte voor eigen inbreng en de verantwoordelijkheid die de studenten wordt gegeven (nog steeds) gewaardeerd. Aan de andere kant liepen de studenten (van lichting 2020-2021), met name in het begin van het LeerLab, ertegenaan dat zij structuur en duidelijkheid misten (bijvoorbeeld met betrekking tot wat zij konden verwachten van de bijeenkomsten van het LeerLab). Verschillende studenten geven wel aan dat de structuur gedurende het LeerLab beter werd, hetzij door aanpassingen van de docenten, hetzij doordat zij er zelf een weg in hadden gevonden.

(Vak)inhoud en didactiek

Een thema dat ook vaak terugkomt en dat gerelateerd is aan de behoefte aan meer structuur, is (vak)inhoud. Studenten hadden graag gezien dat de docenten meer uit zichzelf met inhoudelijk aanbod zouden zijn gekomen; dit zou volgens hen zelf ook hebben geholpen bij het krijgen van een beter zicht op waar zij graag meer over zouden willen leren. Ook maken veel studenten zich zorgen of zij wel genoeg leren. Uit de terugblik van de studenten van de lichting 2019-2020 op hun deelname aan het LeerLab blijkt dat zij op het gebied van leervorderingen verschillende ervaringen hebben gehad in leerjaar 2: waar enkele studenten het idee hadden dat zij een inhaalslag hadden moeten maken op het gebied van hun eigen vak en/of klassenmanagement, hadden andere studenten juist de ervaring dat zij een voorsprong hadden opgebouwd ten opzichte van medestudenten die het jaar daarvoor niet aan het LeerLab hadden deelgenomen.

Tenslotte wordt door de studenten van de lichting 2020-2021 veel genoemd dat zij vakinhoud en -didactiek missen. Dit heeft ten dele te maken met het missen of het niet kunnen vinden van mogelijkheden om hier op hun stageschool invulling aan te geven. Ook uit de retrospectieve interviews met de LeerLabstudenten van 2019-2020 komt naar voren dat zij hun eigen vak hadden gemist, en met name gelegenheden om vakdidactiek en klassenmanagement te leren en te oefenen op hun stage.

Beoordeling

Wat betreft de beoordeling vond een student van de lichting 2019-2020 dat de studenten hier vorig jaar beter op voorbereid hadden mogen worden. De studenten van de lichting 2020-2021 zijn positief over hoe zij zijn voorbereid op de tussenbeoordeling. Wel noemen enkele studenten als verbeterpunt dat het goed zou zijn als aan het begin van het LeerLab bij het opstellen van de persoonlijke leerdoelen, meteen het advies was gegeven om deze te koppelen aan de bekwaamheden. Ook waren er studenten voor wie het onduidelijk was wat er precies van hen werd verwacht rond het gebruik van het feedbacksysteem Bulb en die graag frequenter feedback van docenten hadden ontvangen in Bulb.

Contact tussen de begeleiders vanuit de HAN en de stageschool

De studenten van de lichting 2020-2021 hebben het gevoel dat de communicatie tussen de docenten van het LeerLab en hun werkplekbegeleiders vaak via hen verloopt en hebben de behoefte aan een grotere frequentie van de driehoeksgesprekken.

7.2 Ontwikkeling professionele identiteit

Door hun deelname aan het LeerLab hebben volgens de docenten alle studenten van de lichting 2020-2021 wel een antwoord kunnen vinden op de vraag of zij leraar willen en kunnen worden. Hetzelfde beeld komt naar voren uit de Learner Reports en de individuele interviews met studenten. Hun **beroepsmotivatie** lijkt in grote lijnen hetzelfde te zijn gebleven of te zijn bevestigd, met name door hun stage-ervaringen. Als bijdrage van het LeerLab aan hun beroepsmotivatie wordt genoemd dat zij er werden uitgedaagd om na te denken over wat je eigenlijk zou willen leren. Ook de beroepsmotivatie van de studenten van de lichting 2019-2020 lijkt door deelname aan het LeerLab weinig tot geen veranderingen te hebben ondergaan.

Op de **taakopvatting** van de studenten lijkt het LeerLab een grotere invloed te hebben gehad. De studenten van de lichting 2020-2021 hebben vooral ontdekt dat er meer taken komen kijken bij het zijn van een leraar dan zij hadden gedacht. Ook hebben enkele studenten ontdekt dat de taken van de leraar moeilijker zijn dan zij hadden gedacht. De meeste geïnterviewde studenten van de lichting 2019-2020 noemen ook veranderingen in hun taakopvatting, zoals een grotere nadruk op de (brede) persoonlijke ontwikkeling van leerlingen.

Het **ideaal zelfbeeld** van de studenten als (toekomstig) leraar heeft door hun deelname aan het LeerLab meer vorm gekregen: zij hebben een beter beeld gekregen van wat voor leraar zij zijn of later graag zouden willen zijn. In dit ideale zelfbeeld blijkt bij meerdere studenten en bij beide lichtingen sprake te zijn van een sterkere leerlinggerichtheid: de studenten hebben ontdekt dat zij de leerling en diens behoeften graag (meer) centraal willen stellen.

Wat betreft hun **toekomstverwachting** hebben de studenten een beter beeld gekregen van in wat voor context zij later graag zouden willen werken. Een deel van de studenten heeft ontdekt dat het eigentijds onderwijs goed bij hen past. Andere studenten zijn tot de conclusie gekomen dat zij liever in een reguliere onderwijscontext werken, of dat zij wel in een eigentijdse context zouden willen werken maar niet voor een langere tijd.

De LeerLabstudenten van beide lichtingen blijken met hun ervaringen in eigentijdse onderwijscontexten ruimschoots in de gelegenheid zijn gebracht om hun **subjectieve onderwijstheorie** nader te ontwikkelen. Zij hebben hun eigen ideeën en opvattingen rond de vraag wat 'goed/effectief onderwijs' inhoudt aan kunnen scherpen, en hebben meer inzicht gekregen in mechanismen die een belangrijke rol spelen in het leerproces en in hoe je als leraar gewenste uitkomsten kunt bereiken bij leerlingen. Bovendien hebben zij door hun ervaringen een beter onderbouwd of meer genuanceerd standpunt in kunnen nemen tegenover eigentijdse onderwijsaanpakken, hebben zij een afweging kunnen maken

tussen de voor- en nadelen van eigentijds onderwijs en die van regulier onderwijs en hebben zij de positieve aspecten uit beide onderwijsvormen kunnen opnemen in hun subjectieve onderwijstheorie.

Gevraagd naar wat een bijdrage heeft geleverd aan de ontwikkeling van de professionele identiteit van de studenten, noemen studenten vooral hun ervaringen op de werkplek (denk aan de interactie met leerlingen, een competentie-ervaring bij het zelf voor de klas staan, een kennismaking met de kenmerken van een eigentijdse aanpak op de werkplek, de manier waarop de werkplekdocent deze in de praktijk bracht, en de effecten hiervan op de leerlingen). Ook vaak genoemd worden de uitwisselingen tussen studenten onderling en tussen studenten en docenten tijdens coachgesprekken, intervisie en klassikale discussies op het LeerLab (denk aan presentaties van medestudenten over hun stage-ervaringen, met elkaar in gesprek gaan over casussen, de vragen die de docenten stellen, de overtuigingen die zij met de studenten delen, en het meemaken van de docenten in hun rol als coach), en uitwisselingen met gastsprekers. Ook volgens de docenten van het LeerLab droegen de coachgesprekken in belangrijke mate bij aan de ontwikkeling van de professionele identiteit van de studenten. Daarnaast noemden zij ook werkvormen uit het Drivemodel en de gerichte voorbereiding op de tussen- en eindbeoordeling als bijdragende factoren.

7.3 Ontwikkeling stuurkracht

De docenten krijgen van de studenten de indruk dat hun stuurkracht is gegroeid. Uit de interviews met studenten van de lichting 2020-2021 wordt ook duidelijk dat de meesten van hen in het LeerLab en op hun stage de ruimte hebben ervaren om zelf invulling te geven aan hun rol als leraar en aan hun ontwikkeling als leraar. Uit de Learner Reports komt naar voren dat er studenten zijn die hebben ontdekt dat zij invloed uit kunnen oefenen op hun eigen leerproces en ontwikkeling en op welke manier. Ook hebben zij ontdekt dat zij een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van leerlingen en op welke manier, en ook aan de verbetering van het onderwijs en de maatschappij. Ook een student van de lichting 2019-2020 noemde als opbrengst van het LeerLab dat zij beter weet wat zij nodig heeft in haar eigen begeleiding en hoe je de vrijheid en ruimte die je krijgt ook echt kunt gebruiken, en geleerd heeft om initiatief te nemen. Er zijn echter ook signalen dat sommige studenten enigszins belemmerd waren in de ontwikkeling van hun stuurkracht. Zo zijn er studenten die zich graag verder wilden bekwamen in hun eigen vakgebied en/of in vaardigheden als klassenmanagement in een reguliere onderwijscontext, maar die hier gelegenheden voor misten. En waar de keuzevrijheid en nadruk op eigen verantwoordelijkheid de studenten aan de ene kant mogelijkheden bood om aan de slag te gaan met dingen die zij als belangrijk zagen in hun ontwikkeling, waren er ook studenten die hier niet goed mee overweg konden. Deze studenten hadden moeite met het maken van keuzes in hun leerproces (zoals het formuleren van leervragen), omdat zij nog niet goed konden verwoorden wat hun behoeften precies zijn, omdat zij nog onvoldoende zicht hadden op waar zij uit kunnen kiezen, of juist omdat zij werden overweldigd door de vele keuze-opties. Zij hadden er naar eigen zeggen baat bij gehad als de docenten van het LeerLab hen meer handvatten hadden gegeven bij het maken van deze keuzes,

onder andere door eerder zelf met inhoudelijk aanbod te komen als de inbreng vanuit de studenten op zich laat wachten.

7.4 Overige leerervaringen

De studenten van beide lichtingen hebben zich gedurende hun deelname aan het LeerLab kunnen bekwamen in uiteenlopende vaardigheden, zoals het voeren van coachgesprekken, formatief handelen, onderzoeksvaardigheden en conflicthantering. Ook blijken studenten leerervaringen te hebben opgedaan op persoonlijk of sociaal gebied of op het gebied van hun eigen behoeftes en voorkeuren in hun leerproces. Deelname aan het LeerLab heeft hen ook een beter beeld gegeven van welke typen eigentijds onderwijs er zijn, van de ontwikkelingen die gaande zijn binnen het eigentijdse onderwijs, en van de verschillende manieren waarop invulling kan worden gegeven aan het leraarschap.

8 DISCUSSIE & AANBEVELINGEN

Bij de conclusies van het monitoronderzoek dienen enkele kanttekeningen te worden geplaatst. Hoewel het eerste Learner Report door bijna alle studenten was ingevuld, waren het tweede en derde Learner Report door net iets meer dan de helft van de studenten ingevuld. Van deze studenten waren er slechts vijf die alle drie de Learner Reports hebben ingevuld. De Learner Reports kunnen hierdoor geen accuraat beeld geven van eventuele ontwikkelingen over de tijd in de ervaringen met de leeromgeving, in de stuurkracht en in de professionele identiteit van de studenten. Wat de drie afnames van de Learner Reports ook minder goed met elkaar vergelijkbaar maakt is het feit dat de antwoorden op het eerste Learner Report uitgebreider waren toegelicht dan op het tweede en derde. Vaak ontbrak een toelichting, waardoor de antwoorden niet goed geduid konden worden. Desalniettemin geven de drie Learner Reports een beeld van de ervaringen van de studenten met hun leeromgeving en rond hun persoonlijke ontwikkeling. Dit beeld wordt bovendien bevestigd en nader verduidelijkt in de (individuele- en groeps)interviews. Van de elf studenten die in studiejaar 2019-2020 het LeerLab tot aan het einde toe hebben doorlopen, zijn er vier ingegaan op de uitnodiging voor de retrospectieve interviews. Het is daarom onbekend in hoeverre hun ervaringen representatief zijn voor de hele lichter LeerLabstudenten van 2019-2020. Verder is het zo dat, hoewel er veel overeenkomsten zijn tussen de ervaringen van de LeerLabstudenten van de lichter van 2019-2020 en die van 2020-2021, er bij het maken van een vergelijking tussen beide groepen rekening mee dient te worden gehouden met het feit dat het onderwijs van de laatste groep voor een groot gedeelte online heeft plaatsgevonden in verband met COVID-19. Uit de interviews met zowel studenten als docenten is ook gebleken dat COVID-19 een stempel heeft gedrukt op de ervaringen.

In het monitoronderzoek van het LeerLab van 2019-2020 (Buijs & Oolbakkink, 2020) werd een aantal praktische handvatten geboden en aandachtspunten genoemd voor de doorontwikkeling van het LeerLab. Op basis van de bevindingen van het monitoronderzoek van 2020-2021 blijken deze handvatten en aandachtspunten nog steeds relevant te zijn. Wel zijn er enkele aandachtspunten voor doorontwikkeling van het LeerLab die in het huidige onderzoek nadrukkelijker naar voren komen:

- *Een goede balans tussen inhoudelijk aanbod vanuit de docenten en inbreng vanuit de studenten:* De ruimte voor eigen inbreng biedt de studenten de mogelijkheid om datgene te leren wat zij zelf zien als meest waardevol, maar om goed te kunnen bepalen waar hun leervragen liggen en met welke inhoud zij graag aan de slag zouden gaan, blijken zij ook behoefte te hebben aan inspiratie, aan een soort kaart met keuzemogelijkheden van waar zij zich in zouden kunnen verdiepen.
- *Het verhelderen van verwachtingen rond leeropbrengsten:* Eén aspect van de behoefte aan meer inhoudelijk aanbod bleken de zorgen onder de studenten te zijn over of er wel 'voldoende' wordt geleerd, met het oog op verschillen tussen het inhoudelijk aanbod in het LeerLab en de inhoud die medestudenten die niet deelnemen aan het LeerLab behandeld krijgen. De

docenten zouden met de studenten in gesprek kunnen gaan over de rationale achter de manier waarop in het LeerLab wordt omgegaan met keuzes rond inhoud, de waarde hiervan voor hun leerproces op de langere termijn, maar ook eventuele consequenties op de kortere termijn.

- *Het faciliteren van, rekening houden met en wijzen op mogelijkheden voor de studenten om kennis, vaardigheden en ervaringen op te doen met hun eigen vak (vakinhoud en -didactiek) en met 'regulier' onderwijs:* Studenten van beide lichten van het LeerLab hadden mogelijkheden gemist om bezig te zijn met hun eigen vak en om ook enige ervaring op te doen in een reguliere onderwijscontext. Een overweging is om het opdoen van enige ervaring in een reguliere onderwijscontext met het eigen vak een onderdeel te maken van het LeerLab. Ook kan gericht overleg met werkplekbegeleiders over manieren waarop studenten met hun eigen vak aan de slag kunnen gaan op de werkplek een rol spelen, het meer expliciet benoemen van mogelijkheden om met het vak bezig te zijn en/of bepaalde vakken niet koppelen aan bepaalde vernieuwingsscholen. Op deze manier kan tegemoet worden gekomen aan de behoefte van de studenten en kunnen eventuele zorgen van hen over het oplopen van een achterstand worden weggenomen. Bovendien kunnen de studenten hierdoor een betere vergelijking maken tussen eigentijds en regulier onderwijs, doordat zij het contrast hiertussen maar ook de overeenkomsten ervan zelf hebben kunnen zien en ervaren.
- *De frequentie van driehoeksgesprekken van docent, student en werkplekbegeleider vergroten:* Door meer direct contact tussen docenten en werkplekbegeleiders neemt het risico af dat studenten zich overvraagd voelen in hun rol als tussenpersoon en kan het gebrek aan feedback van hun begeleiders waar de studenten mee worden geconfronteerd in het systeem Bulb worden ondervangen, wat de kwaliteit van de begeleiding ten goede kan komen.

LITERATUUR

Buijs, E. C. H., & Oolbakkink-Marchand, H.W. (2020). Eindrapport Monitoronderzoek LeerLab 2019-2020. HAN.

Kelchtermans, G. (2009). Who I am in how I teach is the message: self-understanding, vulnerability and reflection. *Teachers and Teaching: Theory and practice*, 15, 257-272.

Kelchtermans, G. (2012). De leraar als (on)eigentijdse professional. Reflecties over de "moderne professionaliteit" van leerkrachten. Notitie in opdracht van de Nederlandse onderwijsraad. Leuven: KULeuven.

BIJLAGE 1: LEARNER REPORT

Instructie van het Learner Report:

Om inzicht te krijgen in jullie ervaringen als studenten met het LeerLab van 2020-2021 en in (de ontwikkeling van) jullie stuurkracht en professionele identiteit als leraar (in opleiding), wordt er door het onderzoeksteam Kwaliteiten van Leraren van de Academie Educatie van de HAN een monitoronderzoek uitgevoerd. Voor dit onderzoek wordt op 3 momenten gedurende het LeerLab een learner report afgenomen bij jullie als studenten. 1 april aan het eind van de LeerLabbijeenkomst staat de laatste afname gepland.

Het learner report bestaat uit 13 (halve) zinnen die jullie zelf moeten aanvullen. Je mag per vraag/zin ook meerdere aanvullingen onder elkaar noteren. Wel is het belangrijk dat je een toelichting geeft op jouw aanvulling(en). Bijvoorbeeld, geef bij de vraag/zin 'Het meest verrast in het LeerLab heeft mij...' niet alleen aan wat je heeft verrast, maar ook waarom dit je heeft verrast.

Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat om jullie eigen ervaringen.

Het learner report is anoniem; er kan niet worden achterhaald wie wat heeft ingevuld. Om de ontwikkeling in de ervaringen van individuele studenten in kaart te kunnen brengen met behoud van de anonimiteit, willen wij jullie vragen om aan het begin van elk learner report een persoonlijke code in te vullen: de 2 cijfers van je geboortedag gevolgd door de laatste 4 cijfers van je mobiele telefoonnummer.

Door het learner report in te vullen stem je ermee in dat de gegeven informatie wordt gebruikt voor het monitoronderzoek van het LeerLab. De gegevens uit het learner report zijn alleen voor verslaglegging en worden opgeslagen op een daarvoor binnen de HAN beschikbare werkomgeving die voldoet aan de wetgeving (AVG) en alleen toegankelijk is voor de betrokken onderzoekers. Data zullen na tien jaar vernietigd worden en alleen beschikbaar worden gesteld voor controle van de kwaliteit van het onderzoek, als beoordelaars daar om vragen. Het kan gaan om een interne kwaliteitszorgcontrole of bij publicatie om een externe controle

Heb je vragen over het onderzoek, neem dan contact op met: edwin.buijs@han.nl

Alvast bedankt voor het invullen!

Met vriendelijke groet,

Helma Oolbekkink en Edwin Buijs

Items van het Learner Report:

1. Het meest waardevolle dat ik in het LeerLab heb meegemaakt is...
2. In het LeerLab ben ik aangelopen tegen het feit dat...
3. Het meest verrast in het LeerLab heeft mij...
4. Het meest gemist in het LeerLab heb ik...
5. Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik...
6. Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik niet...
7. Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik als leraar...
8. Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap...
9. Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet...
10. Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik een bijdrage kan leveren aan...
11. Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik invloed kan uitoefenen op...
12. Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs...
13. Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs niet...

BIJLAGE 2: INTERVIEWLEIDRAAD GROEPSINTERVIEW STUDENTEN

Doel: het LeerLab halverwege op verschillende elementen evalueren. Wat waarderen de studenten aan de leeromgeving van het LeerLab en wat kan er volgens hen verbeterd worden en hoe? Denk bij elementen van de leeromgeving bijvoorbeeld aan de onderdelen van het curriculaire spinnenweb van Van den Akker (2003):



< Voorbereiding: Stuur de studenten van tevoren de opdracht om op internet een plaatje te zoeken dat zij het beste vinden passen bij het LeerLab. >

< Voorbereiding: test het gebruik van het Microsoft Whiteboard in Teams voor het delen van positieve punten en verbeterpunten op post-its. Bekijk evt. een instructiefilmpje [zoals deze](#).>

1. Jullie hebben als opdracht gekregen om op het internet een plaatje te zoeken dat jullie associëren met het LeerLab. Wij zijn benieuwd welke plaatjes jullie hebben gekozen en waarom. Wie zou dit als eerste willen delen? Je mag het plaatje met ons delen door je scherm te delen in Teams.
(Activiteit om het ijs te breken, een veilige sfeer te creëren, en de eerste vrije associaties met het LeerLab te peilen)
2. Wij zijn benieuwd naar wat jullie positief waarderen aan het LeerLab en naar wat er volgens jullie aan verbeterd kan worden. Noteer voor jezelf in een Wordbestand positieve punten en verbeterpunten met betrekking tot het LeerLab. Over 5 à 8 minuten, zodra wij het zeggen, mogen jullie ze tegelijkertijd invoeren op post-its in het Whiteboard van Teams.
3. < Na 5 à 8 minuten de studenten vragen hun laatste post-it af te schrijven.> Studenten die al klaar zijn, mogen in het Whiteboard van Teams hun positieve punten invoeren op groene post-its rechts, en hun verbeterpunten op gele post-its links. Per post-it één punt; maar als punten met elkaar te maken hebben, mogen ze ook op één post-it.
4. < Kijk of er clusters gemaakt kunnen worden van de post-its: welke punten hebben met elkaar te maken? Bespreek eerst de positieve punten, daarna de verbeterpunten. Vraag door: vraag de

studenten naar specifieke voorbeelden, vraag ook waarom ze de punten op de groene post-its positief waarderen, en hoe de punten op de gele post-its volgens hen kunnen worden verbeterd. >

Vragenlijst

< Vink gedurende het groepsinterview af welke vragen voldoende aan bod zijn gekomen. Vraag door waar meer informatie nodig is. >

Positieve punten algemeen (en uit Learner Report)

- Wat bevat jullie aan het LeerLab? Waarom?

- Uit het Learner Report kwam naar voren dat jullie onder meer de coachgesprekken en het delen van ervaringen met medestudenten waardevol vinden. Wat is het precies wat jullie hier waardevol aan vinden en wat nemen jullie hieruit mee?

Verbeterpunten algemeen (en uit Learner Report)

- Wat missen jullie en wat kan volgens jullie worden verbeterd aan het LeerLab? Waarom?

- Uit de vragenlijst kwam naar voren dat een aantal van jullie het lastig vinden om om te gaan met de vrijheid en dat jullie structuur missen in het LeerLab. Waar missen jullie structuur? Wat is er al gedaan om dit te verbeteren? En hoe kan het nog verder worden verbeterd?

- Uit de vragenlijst bleek ook dat een aantal studenten inhoud missen. Welke inhoud wordt gemist? Wat is er al gedaan om dit te verbeteren? En hoe kan het nog verder worden verbeterd?

Autonomie/ruimte in het LeerLab

- Hebben jullie het gevoel dat jullie de **ruimte** krijgen in het LeerLab? Zo ja, in welk opzicht? (bv. ruimte om bij te dragen aan de inhoud en aanpak van bijeenkomsten, om verschillende scholen/contexten te verkennen, om zelf invulling te geven aan opdrachten, om dingen te ondernemen)

- Hebben jullie het gevoel dat jullie in het LeerLab de **ruimte** krijgen om dingen te doen of uit te proberen die jullie **interessant of waardevol** vinden? Zo ja, in welk opzicht? Zo nee, in welk opzicht niet en hoe kan dit worden verbeterd?

Rollen van en interactie tussen docenten en studenten in het LeerLab

- Wat vinden jullie van de **rol van docenten** in het LeerLab?

- Wat vinden jullie van de **interactie/relatie tussen docenten en studenten** in het LeerLab?

- Wat vinden jullie van de **interactie en samenwerking tussen studenten onderling** in het LeerLab?

- In hoeverre krijgen jullie de ruimte om tijdens de bijeenkomsten van het LeerLab stage-ervaringen met elkaar uit te wisselen? En wat heeft deze uitwisseling jullie gebracht?

- Wat vinden jullie van de **individuele begeleiding/coaching** op het LeerLab? Waar zijn jullie positief over en wat kan beter en hoe?

Leerdoelen

- Is het voor jullie duidelijk welke doelen centraal staan in het LeerLab?
- Wat vinden jullie van de leerdoelen?
- In hoeverre denken jullie dat deze doelen kunnen worden bereikt met de huidige aanpak binnen het LeerLab?

Leeromgeving

- Wat zijn jullie ervaringen met de leeromgeving van het LeerLab, zowel die van het klaslokaal als de digitale leeromgeving?

Leeractiviteiten

- Wat vinden jullie van de leeractiviteiten in het LeerLab, van de werkvormen, van de manieren waarop jullie er leren?

Leerinhoud en -materialen

- Wat vinden jullie van de leerinhoud die aan bod komt in het LeerLab?
- Wat vinden jullie van de leermaterialen die worden gebruikt in het LeerLab?

Toetsing

- Wat vinden jullie van de manier waarop jullie worden getoetst in het LeerLab?
- Wat vinden jullie van de manier waarop jullie feedback krijgen in het LeerLab?
- In hoeverre ervaren jullie dat de leerdoelen, de onderwijsaanpak en de toetsing binnen het LeerLab op elkaar aansluiten?

BIJLAGE 3: INTERVIEWLEIDRAAD INTAKE-INTERVIEW STUDENTEN

Persoonlijke en (leer)-biografische gegevens

1. Leeftijd en geslacht
2. Voor welk schoolvak volg je de lerarenopleiding?
3. Wat is je vooropleiding? (zowel vo als evt. mbo, hbo en/of wo)
4. Hoe kijk je terug op je middelbareschooltijd?

Professionele identiteit & stuurkracht

5. Waarom heb je gekozen voor de lerarenopleiding/Pabo? (beroepsmotivatie)
6. Waarom wil je leraar worden? (beroepsmotivatie)
7. Wat vind jij de belangrijkste taak van het onderwijs? (taakopvatting)
8. Wat vind jij de belangrijkste taak van leraren (in het algemeen)? (taakopvatting)
9. Wat voor metafoor associeer jij met het beroep van leraar (bijvoorbeeld een ander beroep)? Licht je keuze toe. (beelden van het leraarschap)
10. Wat is volgens jou de ideale rol van de leraar? Kies een metafoor waarin je jouw rol als leraar weergeeft. Licht je keuze toe. (zelfbeeld: ideaal)
11. Wat voor leraar zou jij later willen zijn? Wat is jouw ideale zelfbeeld als leraar? (zelfbeeld: ideaal)
12. Waar zou jij invloed op uit willen oefenen? Waar zou jij een bijdrage aan willen leveren als leraar? (stuurkracht)
13. Waar zit jij 5 jaar na de opleiding? (toekomstverwachting)
14. Wat voor metafoor associeer jij met het onderwijs? Licht je keuze toe. (beelden van het onderwijs, subjectieve onderwijstheorie)
15. Hoe kan volgens jou het onderwijs het beste worden ingericht voor leerlingen om tot leren te komen? (subjectieve onderwijstheorie)

Motivatie en verwachtingen LeerLab

16. Waarom heb je gekozen om deel te nemen aan het LeerLab?
17. Wat zijn je verwachtingen over het LeerLab?
18. Wat hoop je dat deelname aan het LeerLab jou zal brengen/opleveren?

BIJLAGE 4: INTERVIEWLEIDRAAD SLOTINTERVIEW STUDENTEN

Doel: Het belangrijkste doel van het interview is om een beeld te krijgen van de professionele identiteit van de studenten op dit moment, of deze is veranderd sinds hun deelname aan het LeerLab en zo ja, wat aan deze verandering heeft bijgedragen. Daarnaast heeft het als doel om inzicht te krijgen in (de ontwikkeling van) de stuurkracht van de studenten.

Professionele identiteit: beroepsmotivatie

- Heb je een antwoord gevonden op de vraag of je leraar wilt worden?

- Zo ja, was er een bepaald moment waarop je het zeker wist? Wanneer was dat?
- Zo nee, kun je omschrijven waar je nu staat in je zoektocht om een antwoord te vinden op deze vraag?

< Motivatie om leraar te worden aan de start van het LeerLab, bij de intake: Lees hier de parafraze van het antwoord van de student voor naast het kopje 'Beroepsmotivatie'. >

- We stellen de vraag nu weer opnieuw: Waarom wil je leraar worden?
 - Wat heeft aan de (eventuele) veranderingen bijgedragen?
 - In hoeverre heeft het LeerLab eraan bijgedragen? Welke aspecten van het LeerLab zijn dit geweest?

Professionele identiteit: taakopvatting

< Visie op belangrijkste taak van het onderwijs aan de start van het LeerLab, bij de intake: Lees hier de parafraze van het antwoord van de student voor naast het kopje 'Taakopvatting onderwijs'. >

- We stellen de vraag nu weer opnieuw: Wat vind jij de belangrijkste taak van het onderwijs?
 - Wat heeft aan de (eventuele) veranderingen bijgedragen?
 - In hoeverre heeft het LeerLab eraan bijgedragen? Welke aspecten van het LeerLab zijn dit geweest?

< Visie op belangrijkste taak van de leraar aan de start van het LeerLab, bij de intake: Lees hier de parafraze van het antwoord van de student voor naast het kopje 'Taakopvatting leraar'. >

- We stellen de vraag nu weer opnieuw: Wat vind jij de belangrijkste taak van leraren (in het algemeen)?
 - Wat heeft aan de (eventuele) veranderingen bijgedragen?
 - In hoeverre heeft het LeerLab eraan bijgedragen? Welke aspecten van het LeerLab zijn dit geweest? En in hoeverre heeft je stage eraan bijgedragen?

Professionele identiteit: zelfbeeld

< Ideale zelfbeeld als leraar aan de start van het LeerLab, bij de intake: Lees hier de parafraze van het antwoord van de student voor naast het kopje 'Zelfbeeld (ideaal)'. >

- We stellen de vraag nu weer opnieuw: Wat voor leraar zou jij later willen zijn? En welke metafoor zou je nu kiezen die jouw ideale rol als leraar weergeeft?

- Wat voor leraar zou jij later willen zijn? Wat is jouw ideale zelfbeeld als leraar?
 - Wat heeft aan de (eventuele) veranderingen bijgedragen?
 - In hoeverre heeft het LeerLab eraan bijgedragen? Welke aspecten van het LeerLab zijn dit geweest? En in hoeverre heeft je stage eraan bijgedragen?
 - In hoeverre heb je in het LeerLab en op je stage verschillende rollen van de leraar gezien en ook zelf kunnen verkennen/ervaren?

Professionele identiteit: toekomstverwachting

< Toekomstverwachting aan de start van het LeerLab, bij de intake: Lees hier de parafraze van het antwoord van de student voor naast het kopje 'Toekomstverwachting'. >

- We stellen de vraag nu weer opnieuw: Waar zit jij 5 jaar na (afronding van) de opleiding?
 - Op wat voor school? Hoe ziet jouw baan er dan uit?
 - (Als leraar?) In welke context zie jij jezelf later als leraar werken, bijvoorbeeld in wat voor soort school?
 - Zie je jezelf werken in een context van eigentijds onderwijs? Waarom wel/niet?
 - In hoeverre heeft het LeerLab bijgedragen aan het beeld van de context waarin je later zou willen werken als leraar? En in hoeverre heeft je stage eraan bijgedragen?

Professionele identiteit: subjectieve onderwijstheorie

< Subjectieve onderwijstheorie aan de start van het LeerLab: Lees hier de parafraze van het antwoord van de student voor naast het kopje 'Subjectieve onderwijstheorie' >

- Wat zijn nu jouw ideeën over hoe het onderwijs het beste kan worden ingericht voor leerlingen om tot leren te komen? In hoeverre zijn jouw ideeën hierover veranderd?

- Wat heeft aan de (eventuele) veranderingen bijgedragen?
- In hoeverre heeft het LeerLab eraan bijgedragen? Welke aspecten van het LeerLab zijn dit geweest? En in hoeverre heeft je stage eraan bijgedragen?

Beelden van het leraarschap en van het onderwijs

- Wat voor metafoor associeer jij nu met het beroep van leraar (bijvoorbeeld een ander beroep)? Licht je keuze toe.

- In hoeverre is jouw beeld van wat het leraarschap inhoudt veranderd t.o.v. het moment dat je startte aan het LeerLab?
 - Wat heeft aan deze verandering bijgedragen?

- Wat voor metafoor associeer jij nu met het onderwijs? Licht je keuze toe.

Stuurkracht

< Licht toe wat de student bij het intake-interview had gezegd over waar hij/zij invloed op uit wilde oefenen of een bijdrage aan wilde leveren als leraar >

- In hoeverre is het je gelukt om deze invloed uit te oefenen of om deze bijdrage te leveren? In hoeverre heb je ervaren dat je op het LeerLab (en op stage) de ruimte hebt gehad om zelf invulling te geven aan jouw rol als leraar, om datgene te doen wat jij als waardevol zag?

- Wat heeft je hierbij geholpen?
- In hoeverre heeft het LeerLab eraan bijgedragen?

Storyline en sleutelmomenten

< Instructie voor storyline: Mail de student ter voorbereiding op het interview het bestand en vraag hem/haar om het te bewerken in Paint en het bestand geopend te hebben op het moment van het interview. "In dit bestand zie je op de X-as de data van de bijeenkomsten van het LeerLab, plus één week vóór de eerste bijeenkomst en één week na de laatste bijeenkomst. Teken in dit bestand een lijn die jouw persoonlijke ontwikkeling weergeeft." (denk bijv. aan de ontwikkeling van professionele identiteit, van zelfregie, en van kennis, vaardigheden, en houdingsaspecten) >

- Wat waren sleutelmomenten voor jou (hoogte- en dieptepunten)? Wat gebeurde er precies op die momenten? Wat deed jij? Wie waren hierbij betrokken? Waarom was dit een belangrijk moment voor jou?
- Waar sta je nu?

BIJLAGE 5: INTERVIEWLEIDRAAD GROEPSINTERVIEW DOCENTEN

Doelen van het interview:

- *Inzicht krijgen in eventuele veranderingen in de vormgeving (van de leeromgeving) van het LeerLab en de rol van de docenten, t.o.v. het LeerLab van 2019/2020.*
- *Inzicht krijgen in hoe de docenten de eerste vier maanden van het LeerLab van 2020/2021 evalueren, en in de vraag in hoeverre hun ervaringen verschilden met die van het LeerLab van 2019/2020.*
- *Inzicht in hoe de docenten in het LeerLab hebben gewerkt aan de ontwikkeling van professionele identiteit en stuurkracht van de studenten, in wat succesfactoren hierin zijn en in hoe dit nog verder zou kunnen worden verbeterd.*

A. Algemene evaluatie

- Terugkijkend op de eerste maanden van het LeerLab van 2020/2021,

- Wat zijn volgens jullie de grootste successen gebleken qua aanpak?
- Tegen welke knelpunten zijn jullie aangelopen?
- In hoeverre waren deze vergelijkbaar met vorig studiejaar, en in welke opzichten waren de knelpunten anders?
 - In hoeverre hebben jullie deze op kunnen lossen en hoe?
- Wat was voor jullie het grootste inzicht / het meest leerzame moment als lerarenopleider geweest?

B. Inrichting gezamenlijk gedeelte bijeenkomsten LeerLab

(1) In hoeverre hebben jullie de gezamenlijke gedeeltes van de bijeenkomsten van het LeerLab hetzelfde vormgegeven als in 2019/2020, en in hoeverre hebben jullie dit anders gedaan? Waar het anders is vormgegeven: waarom?

- Welke rol of rollen hadden jullie als docenten tijdens de bijeenkomsten?
- In hoeverre verschilden deze rollen met jullie rol in het LeerLab van vorig studiejaar?
- Wat vroeg deze veranderde rol (nog meer) qua kennis, vaardigheden en houdingsaspecten?
- Welke rol of rollen hadden de studenten tijdens de bijeenkomsten?
- In hoeverre was deze rol hetzelfde als het LeerLab van vorig studiejaar en in hoeverre was deze anders?
 - Hoe hebben jullie de studenten autonomie geboden tijdens de bijeenkomsten?
 - Hoe hebben jullie de studenten structuur geboden tijdens de bijeenkomsten?

- Hoe hebben jullie de juiste balans gezocht tussen het bieden van autonomie enerzijds en structuur anderzijds? En in hoeverre denken jullie dat jullie erin zijn geslaagd deze te vinden?

- In hoeverre was de zoektocht naar deze balans vergelijkbaar met die in het LeerLab van vorig studiejaar?

(3) Voorbereiding. Hoe hebben jullie de bijeenkomsten voorbereid/georganiseerd? Hoe hebben jullie de inhoud en aanpak van de bijeenkomsten bepaald?

- In hoeverre speelden de studenten een rol in het bepalen van de inhoud en aanpak van de bijeenkomsten?

- In hoeverre speelden de studenten een rol in de voorbereiding/organisatie van de bijeenkomsten?

- In hoeverre is het werkveld betrokken geweest bij de voorbereiding/organisatie van de bijeenkomsten?

(4) Evaluatie. Als jullie terugkijken op de bijeenkomsten van het LeerLab, hoe evalueren jullie de bijeenkomsten?

- In hoeverre waren jullie ervaringen met de bijeenkomsten anders dan die in het LeerLab van vorig studiejaar? En waar lag dat volgens jullie aan?

C. Inrichting individuele begeleiding studenten LeerLab en begeleiding in coachgroepjes

(1) In hoeverre hebben jullie de individuele begeleiding van de studenten van het LeerLab hetzelfde vormgegeven als in 2019/2020, en in hoeverre hebben jullie dit anders gedaan? Waar het anders is vormgegeven: waarom?

- Welke doelen hebben jullie centraal gesteld in de individuele begeleiding van de studenten van het Leerlab? Zijn de doelen in de loop der tijd veranderd? En zo ja, waarom?

- In hoeverre hebben jullie in de loop van het traject aanpassingen gedaan in de individuele begeleiding? En waarom (welke overwegingen speelden hierbij een rol)?

- Welke rol hebben de coachgroepjes gespeeld in de begeleiding van de studenten?

- Welke rol of rollen hadden jullie als docenten in de individuele begeleiding?

- In hoeverre verschilden deze rollen met jullie rol in het LeerLab van vorig studiejaar?

- Wat vroeg deze veranderde rol (nog meer) qua kennis, vaardigheden en houdingsaspecten?

- Welke rol of rollen hadden de studenten in de individuele begeleiding?

(2) Voorbereiding. Hoe hebben jullie de individuele begeleiding voorbereid/georganiseerd?

- Hoe hebben jullie de inhoud en aanpak van de individuele begeleiding bepaald?
 - In hoeverre speelden de studenten een rol in het bepalen van de inhoud en aanpak van de individuele begeleiding?

(3) Evaluatie. Als jullie terugkijken op de individuele begeleiding van de studenten van het LeerLab en de begeleiding in coachgroepjes, hoe evalueren jullie deze?

- In hoeverre waren jullie ervaringen met de individuele begeleiding van de studenten anders dan die in het LeerLab van vorig studiejaar? En waar lag dat volgens jullie aan?

D. Doelen: Professionele identiteit en stuurkracht

(1) In hoeverre denken jullie dat het doel van de ontwikkeling van stuurkracht tot nu toe gerealiseerd is in het LeerLab? Kunnen jullie aangeven op basis waarvan jullie dit denken?

- Hoe hebben jullie aan de stuurkracht van de studenten gewerkt? En in hoeverre hebben jullie dit anders aangepakt dan in het LeerLab van vorig studiejaar?
- Welke elementen van het LeerLab hebben volgens jullie het meest bijgedragen aan de ontwikkeling van de stuurkracht?
- Hoe zou dit nog verder kunnen worden verbeterd, de laatste weken van het LeerLab en/of het LeerLab van volgend studiejaar?

(2) In hoeverre denken jullie dat het doel van de (eerste stappen in de) ontwikkeling van de professionele identiteit tot nu toe gerealiseerd is in het LeerLab? Kunnen jullie aangeven op basis waarvan jullie dit denken?

- Hoe hebben jullie aan de professionele identiteit van de studenten gewerkt? En in hoeverre hebben jullie dit anders aangepakt dan in het LeerLab van vorig studiejaar?
- Welke elementen van het LeerLab heeft volgens jullie het meest bijgedragen aan de ontwikkeling van de professionele identiteit?
- Hoe zou dit nog verder kunnen worden verbeterd, de laatste weken van het LeerLab en/of het LeerLab van volgend studiejaar?

BIJLAGE 6: INTERVIEWLEIDRAAD RETROSPECTIEVE INTERVIEWS STUDENTEN LEERLAB 2019-2020

Doelen

- *Inzicht krijgen in de ontwikkeling van professionele identiteit in de periode tussen het afronden van het LeerLab en nu.*
- *Inzicht krijgen in hoeverre het LeerLab volgens de studenten zelf een (blijvende) invloed heeft gehad op hun professionele identiteit, en welke elementen van het LeerLab hieraan bij hebben gedragen.*
- *Inzicht krijgen in hoe de studenten terugkijken op het LeerLab en op de mogelijke (positieve en/of negatieve) effecten van hun deelname daaraan in het vervolg van hun studie.*
- *Inzicht krijgen in hoe het LeerLab volgens de studenten kan worden verbeterd.*

Terugblik op deelname aan LeerLab

- Het is inmiddels een jaar geleden dat je hebt deelgenomen aan het LeerLab. Hoe kijk je op dit moment terug op je deelname aan het LeerLab? *(algemene terugblik op LeerLab)*

- Hoe heb je het afgelopen studiejaar ervaren? *(ervaringen studiejaar 2020-2021 in het algemeen: houd het kort!)*

- Het onderwijs van de HAN
- Je stage (met het oog op corona: in hoeverre ook fysiek voor de klas gestaan?)

- Welke leerervaringen uit het LeerLab hebben jouw ontwikkeling dit jaar positief beïnvloed? *(positieve effecten LeerLab)* of Welke positieve effecten heeft het leerlab dit jaar voor jou gehad?

- In de studie / het onderwijs van de HAN?
- Op je stage?

- Welke negatieve effecten heeft deelname aan het leerlab dit jaar voor jou gehad? Of: wat heb je gemist in het leerlab waardoor je dit jaar belemmerd werd? Ben je het afgelopen studiejaar tegen bepaalde dingen aangelopen, waar je volgens jou niet tegenaan was gelopen als je niet aan het LeerLab had deelgenomen? *(negatieve effecten LeerLab)*

- In de studie / het onderwijs van de HAN?
- Op je stage?

- Als je terugkijkt op het LeerLab, waar ben je het meest positief over? En wat vind je dat de docenten van het LeerLab vooral moeten blijven doen? *(positieve punten LeerLab)*

- Als je terugkijkt op het LeerLab, wat vind je dat de docenten het beste anders hadden kunnen doen en waarom? *(negatieve punten LeerLab)*

- Hoe zou het LeerLab (zoals jij het hebt meegemaakt vorig jaar) volgens jou verder kunnen worden verbeterd? *(verbeterpunten LeerLab)*

Professionele identiteit

Aan de start en aan het einde van het LeerLab hebben we je vragen gesteld om een beeld te krijgen van je ontluikende professionele identiteit als leraar. We zijn benieuwd naar hoe jouw professionele identiteit als leraar zich na afloop van het LeerLab verder heeft ontwikkeld, en naar in hoeverre het LeerLab een blijvende invloed heeft gehad op aspecten van je professionele identiteit.

- Wat maakt op dit moment dat jij leraar wilt worden? (*beroepsmotivatie*)
 - o In hoeverre is je motivatie voor het leraarschap veranderd na afloop van het LeerLab? En wat heeft aan deze verandering bijgedragen?
 - o In hoeverre heeft het LeerLab volgens jou een blijvende invloed gehad op jouw motivatie voor het leraarschap? En welke aspecten van het LeerLab hebben hier het meest aan bijgedragen?
- Wat vind jij de belangrijkste taak van het onderwijs? (*taakopvatting onderwijs*)
 - o In hoeverre zijn je ideeën over de belangrijkste taak van het onderwijs veranderd na afloop van het LeerLab? En wat heeft aan deze verandering bijgedragen?
 - o In hoeverre heeft het LeerLab volgens jou een blijvende invloed gehad op jouw taakopvatting van het onderwijs? En welke aspecten van het LeerLab hebben hier het meest aan bijgedragen?
- Wat vind jij de belangrijkste taak van leraren? (*taakopvatting leraar*)
 - o In hoeverre zijn je ideeën over de belangrijkste taak van de leraar veranderd na afloop van het LeerLab? En wat heeft aan deze verandering bijgedragen?
 - o In hoeverre heeft het LeerLab volgens jou een blijvende invloed gehad op jouw taakopvatting van het onderwijs? En welke aspecten van het LeerLab hebben hier het meest aan bijgedragen?
- Wat voor leraar wil jij worden? Wat zie jij als ideaalbeeld van de leraar die je graag wilt worden? (*zelfbeeld ideaal*)
 - o In hoeverre is jouw ideale zelfbeeld als leraar veranderd na afloop van het LeerLab? En wat heeft aan deze verandering bijgedragen?
 - o In hoeverre heeft het LeerLab volgens jou een blijvende invloed gehad op jouw ideale zelfbeeld als leraar? En welke aspecten van het LeerLab hebben hier het meest aan bijgedragen?
- Hoe kan volgens jou het onderwijs het beste worden ingericht voor leerlingen om tot leren te komen? (*subjectieve onderwijstheorie*)
 - o In hoeverre zijn jouw ideeën over hoe het onderwijs het beste kan worden ingericht veranderd na afloop van het LeerLab? En wat heeft aan deze verandering bijgedragen?
 - o In hoeverre heeft het LeerLab volgens jou een blijvende invloed gehad op jouw ideeën over hoe het onderwijs het beste kan worden ingericht? En welke aspecten van het LeerLab hebben hier het meest aan bijgedragen?
- Waar zit jij 5 jaar na (afronding van) de opleiding? (*toekomstverwachting*)
 - o In welke context zie jij jezelf als leraar later werken, bijvoorbeeld in wat voor school?
 - Zie je jezelf ook werken in een context van eigentijds onderwijs?
 - o In hoeverre heeft het LeerLab volgens jou een blijvende invloed gehad op jouw verwachtingen over de toekomst, bijvoorbeeld op jouw beeld van de context waarin jij later zou willen werken?

BIJLAGE 7: UITGEBREIDE BEVINDINGEN LEARNER REPORTS

Het meest waardevolle dat ik in het LeerLab heb geleerd/meegemaakt is...

Januari 2021

Het meest waardevolle dat de studenten in het LeerLab hebben meegemaakt zijn de interacties met hun medestudenten en de opbrengst hiervan (door vijf studenten genoemd). Zij vonden het fijn om mensen van andere vakken/lerarenopleidingen te leren kennen. Door met elkaar in gesprek en in discussie te gaan, en door te luisteren naar elkaars ervaringen en ideeën, kregen de studenten nieuwe inzichten en creatieve oplossingen voor bepaalde problemen/situaties. *“[Het meest waardevolle dat ik in het LeerLab heb geleerd/meegemaakt is...] de onderlinge ‘discussies’ over manieren van corrigeren. Ik vind dit heel nuttig omdat je niet alleen je eigen ideeën hoort maar ook die van andere. Hierdoor krijg je waardevolle en nieuwe inzichten.”*

Wat ook meermaals genoemd werd als meest waardevol zijn de coachgesprekken (door drie studenten genoemd): *“Tijdens deze gesprekken kan iedereen open over zijn ervaringen praten en andere kunnen daar input op geven. Dit helpt vaak om dingen van een ander perspectief te zien. Ook voel ik me in het groepje veilig om dingen te delen, omdat iedereen iets deelt en je elkaar zo kunt helpen.”* Hierbij werd door één van de studenten de ‘waarom-vraag’ genoemd als een goed middel om inzicht te krijgen in waarom je iets vindt of doet, en om jezelf en je medestudenten beter te leren kennen.

De studenten vonden het ook waardevol om nader kennis te maken met verschillende vormen van (eigentijds) onderwijs (door drie studenten genoemd), en om zich te bekwamen in specifieke vaardigheden (door drie studenten genoemd) zoals in het voeren van coachgesprekken, in het observeren vanuit verschillende perspectieven (zoals leerling, coach, observator), en in het op de juiste manier toepassen van autonomie-ondersteunend leraarschap: *“[Het meest waardevolle dat ik in het LeerLab heb geleerd/meegemaakt is] het samen oefenen van coachgesprekken. Het is een waardevolle skill die iedereen zou moeten bezitten.”*

Twee studenten noemden als meest waardevol dat de studenten in het LeerLab veel vrijheid krijgen (bijvoorbeeld om les te geven aan medestudenten in een zelfgekozen onderwerp) en dat er goed rekening wordt gehouden met hun behoeften.

Twee studenten noemen een bepaald inzicht dat zij hebben opgedaan als meest waardevol. De één schrijft: *“[Het meest waardevolle dat ik in het LeerLab heb geleerd/meegemaakt is...] tegen het feit aanlopen dat ik dacht dat ik wel wist hoe het moest, wat niet het geval was, waardoor ik besepte hoe weinig ik eigenlijk weet wat het beste startpunt is om iets te leren.”* De ander geeft te kennen tot inzicht te zijn gekomen dat je veel ruimte hebt om zelf invulling te geven aan je lessen en noemt dat dit inzicht is opgedaan door het zien van verschillende voorbeelden en door het uitgebreid observeren van verschillende leerkrachten. Ook werd een positieve ervaring rond het zelf voor de klas staan genoemd: *“[...] Ik had het idee dat ik de klas goed onder controle had en dat iedereen er iets van heeft kunnen leren. het was een erg positieve ervaring waar ik erg veel positieve feedback op kreeg.”*

Februari 2021

Vier studenten noemen als meest waardevolle dat zij in het LeerLab hebben geleerd of meegemaakt dingen die te maken hebben met de interactie met anderen: *“het ontmoeten van verschillende studenten van verschillende studies”*, en het uitwisselen van ideeën en visies: *“[Het meest waardevolle dat ik in het LeerLab heb geleerd/meegemaakt is] dat het delen van visies en ideeën soms nog meer oplevert dan theorie.”*

Drie studenten noemen als meest waardevolle dingen die zij zelf hebben gedaan: de zelfgegeven lessen, het zelf aan de slag gaan met het eigen enthousiasme en de eigen nieuwsgierigheid en geleerd hebben hoe dit vormgegeven kan worden, en het opstellen van leerdoelen die ook meegenomen kunnen worden verder in de opleiding.

Twee studenten vonden het waardevol om meer te leren over verschillende typen (vernieuwend) onderwijs.

Twee studenten vonden het waardevol om de vrijheid in het LeerLab en op stage mee te maken, en *“hoe fijn deze vorm van autonomie kan zijn.”*

Tenslotte noemde een student als waardevol inzicht *“dat het belangrijk is dat leerlingen eigen keuzes kunnen maken. Dit betekent niet dat er geen structuur meer is.”*

April 2021

Vijf studenten noemen als meest waardevolle dat zij in het LeerLab hebben geleerd of meegemaakt was dat zij kennis konden maken met (verschillende vormen van) eigentijds onderwijs.

Drie studenten noemen de samenwerking en de uitwisselingen met anderen als meest waardevol: *“[Het meest waardevolle dat ik in het LeerLab heb geleerd/meegemaakt is...]”* *“... dat ik veel ervaringen van anderen heb meegekregen waarvan ik veel kon leren. Zoals hoe andere studenten met bepaalde situaties omgingen dan ik.”*, *“... het delen van persoonlijke verhalen.”*, *“... het samenwerken met studenten van andere vakgebieden en de inzichten die je daardoor krijgt.”*

Andere waardevolle ontdekkingen die genoemd worden, zijn: *“Hoe vrijheid/autonomie voor motivatie kan zorgen”*, *“De workshop en de tips en informatie die daarbij kwamen, dus hoe ik iets kan doen maar ook hoe iets anders kan.”* en *“Dat ik meer kan dan ik zelf eerst misschien dacht.”*

8.1 In het LeerLab ben ik aangelopen tegen het feit dat...

Januari 2021

Het feit waar vrijwel alle studenten van het LeerLab (13 van de 17 studenten die het Learner Report hebben ingevuld) tegenaan gelopen zijn, is het ervaren gebrek aan structuur. Vaak wordt dit

gerelateerd aan de vrijheid die de studenten wordt geboden in het LeerLab. Drie studenten gaven als verklaring aan dat zij vanuit hun eigen ervaringen in het regulier onderwijs er gewend aan waren om veel structuur te krijgen. Eén student merkte aan zichzelf het fijn te vinden als er structuur is, maar zag nu in dat je dit ook los moet kunnen laten. Een andere student plaatste het ervaren gebrek aan structuur vooral in het kader van de stage op een school voor eigentijds onderwijs in tijden van de lockdown: *“Ik merk dat klasgenoten die stage lopen in het reguliere onderwijs op dit moment beter weten wat ze kunnen doen en op welke manier ze toch bezig kunnen met hun stage. [...] In het reguliere onderwijs was dit denk ik gemakkelijker omdat je dan meer structuur hebt in de lessen en ook bezig bent met je eigen vakgebied.”* Drie studenten noemden dat ze het lastig vonden om zelf met leervragen te komen (voor het eigentijds onderwijs), zelf te bedenken wat je graag wilt leren en doen, zonder voorgestructureerde opdrachten. Twee studenten vonden het (in het begin) lastig om duidelijk te krijgen wat er precies van hen werd verwacht. Wel noemen vijf studenten dat zij inmiddels meer gewend zijn aan het gebrek aan structuur, hetzij door aanpassingen die (door de docenten van het LeerLab) zijn gedaan (*“[...] maar nu maken we aan het begin van de dag of krijgen we van tevoren een dagplanning.”*), hetzij doordat zij er zelf een weg in hebben gevonden (*“[...] inmiddels ben ik er meer aan gewend en vind ik het heel fijn dat ik baas ben in mijn eigen leerproces.”*).

Daarnaast waren nog enkele punten die door individuele studenten werden genoemd: Een student vond het moeilijk om op stage een draai te vinden tijdens de lockdown omdat diens vak niet als apart vak wordt gegeven op de stageschool. Een andere student vond dat er op het LeerLab soms te veel over hetzelfde onderwerp door wordt gevraagd en gereflecteerd, waardoor men in herhaling valt. Een ander punt dat werd genoemd is dat bepaalde opdrachten lastig uit te voeren zijn op de stageschool; met als voorbeeld een opdrachtendossier dat gemaakt moet worden voor een klas met een specifieke leeftijdsgroep en een specifiek niveau, terwijl op de stageschool alle leeftijden en niveaus bij elkaar zitten. Tenslotte was er een student die er tegenaan liep dat hij/zij zich niet helemaal kon vinden in de onderwijsaanpak (bijvoorbeeld bij bepaalde gesprekstechnieken), omdat hij/zij hier zelf andere ideeën over had.

Februari 2021

Negen studenten waren in het LeerLab aangelopen tegen een gebrek aan structuur of een teveel aan vrijheid. Eén student moest er *“erg aan wennen [...] dat veel mijn eigen verantwoordelijkheid is; dat ik echt zelf veel dingen moet regelen.”* Twee andere studenten noemden dat er te weinig structuur zat in de dagen of te weinig informatie werd gegeven over de dagen, waardoor je *“niet echt om het LeerLab heen kon plannen.”* Weer een andere student gaf aan dat *“er zo veel vrijheid is dat ik soms niet weet wat ik er helemaal mee moet doen.”* Een hiermee vergelijkbare uitspraak van een andere student is: *“[In het LeerLab ben ik aangelopen tegen het feit dat] er zoveel interessante deelgebieden zijn binnen het onderwijs, dat ik soms door de bomen het bos niet meer kan zien.”* Waar de ene student overweldigd wordt door de opties die er zijn, heeft de andere student hier echter nog onvoldoende zicht op:

“Aangezien dit het eerste jaar is van je studie, weet je nog niet wat je mogelijkheden zijn. Tegelijkertijd is dat juist een uitdaging.”

Twee studenten zijn er tegen aangelopen dat zij weinig hebben kunnen werken aan hun eigen vak.

April 2021

Zeven van de elf studenten die het derde Learner Report hebben ingevuld geven aan dat zij aangelopen zijn tegen een door hen ervaren gebrek aan structuur: *“[In het LeerLab ben ik aangelopen tegen het feit dat...]”* *“... ik [...] af en toe moeite mee heb [met] opdrachten waar[bij] ik zelf veel initiatief moet nemen. Ik schat dan soms het niveau te laag in, en het lijkt er af en toe ook tot dat ik geen goed idee kan verzinnen voor een bepaalde opdracht.”*, *“... het lastig kan zijn je eigen leren te starten.”*, *“[...] Ik vond in het begin de vrijheid om zelf te leren lastig omdat er zoveel te leren valt dat ik niet goed wist waar ik moest beginnen.”*, *“... er in eerste instantie een eigen vorm van structuur ingebracht moet worden.”*, *“... ik heel veel structuur nodig heb.”*, *“... ik het lastig vind om zelf te bepalen wat ik wil doen en daar vervolgens veel uit te moeten halen.”*, *“Aan het begin was het niet echt duidelijk wat het plan was en hoe we aan de slag zouden gaan. In periode 3 werd dit wel beter gedaan.”*

Twee studenten zijn er tegen aangelopen dat ze weinig mogelijkheden hadden om met hun eigen vak bezig te zijn: *“[...] Daarnaast heb ik een heel wisselend gevoel over de mogelijkheid om met mijn eigen vak bezig te zijn aangezien mijn leerlingen dit vak niet hadden en ik hier dus niet direct mee kon werken.”*

Twee andere studenten zijn er tegen aangelopen dat zij het eigentijdse onderwijs nog niet bij hen vinden passen of zichzelf op het moment nog niet geschikt achten om in een eigentijdse context te werken.

Ook waren twee studenten aangelopen tegen de coronamaatregelen en/of het online onderwijs.

8.2 Het meest verrast in het LeerLab heeft mij...

Januari 2021

De studenten waren het meest verrast door ontdekkingen die zij hadden gedaan rond autonomie, vrijheid en structuur (genoemd door acht studenten): Deze studenten werden het meest verrast door de hoeveelheid autonomie/vrijheid die zij kregen op het LeerLab (zes studenten) of die zij zagen op hun stageschool (1 student), die nog meer was dan zij hadden verwacht: *“het feit dat er zelfs voor mij zoiets bestaan als te weinig structuur en autonomie, en dat ik nog steeds vaster zit in het traditioneel onderwijs in termen van hoe ik zelf les wil geven dan ik had gedacht.”* Er was echter ook een student die juist verrast was door de geboden structuur: *“[...] Ik vind dat alles goed gestructureerd is tegen mijn verwachtingen in. Mijn verwachting was dat het allemaal meer zweverig zou zijn maar dat is niet zo.”* Ook was er een student die altijd het idee had gehad dat vrijheid vaak negatief kan uitpakken, maar die

in het LeerLab had ontdekt dat vrijheid ook goed uit kan pakken. Een andere student was verrast dat ondanks de grote mate van autonomie en het ontbreken van een eigen duidelijk plan, de te volgen route in het LeerLab als het ware vanzelf toch duidelijk werd.

Daarnaast waren de studenten vaak verrast door hun medestudenten in het LeerLab (door vijf studenten genoemd). Zo waren zij verrast door de diversiteit, de verschillen tussen de studenten, bijvoorbeeld qua verschillende meningen en ideeën over een bepaald onderwerp die naar voren kwamen tijdens discussies. Ook waren zij verrast door hoe de studenten elkaar ondersteunen en serieus nemen en door de diepgaande gesprekken en openheid die er reeds vanaf het begin waren in het LeerLab; enkele studenten contrasteerden dit met hun eigen opleiding, waar zij dit nog wel eens misten.

Verder waren er twee studenten verrast door de manier waarop de begeleiders van het LeerLab coachgesprekken met hen voerden. Een van deze studenten was verrast door de diepgang van de coachgesprekken: niet zozeer je prestaties op school, maar vooral hoe je over bepaalde onderwerpen denkt en hoe je als persoon in elkaar zit staat in deze gesprekken centraal. Een andere student was verrast door *“de open en fijne gesprekken met de leercoaches. Ze zijn bereid mee te willen denken, je ideeën te concretiseren, studenten aan elkaar weten te koppelen.”*

Daarnaast waren enkele studenten verrast door het eigentijds onderwijs. twee studenten waren verrast door de diversiteit aan scholen voor eigentijds onderwijs (*“[...] het bestaan van veel verschillende soorten scholen. En dat alles en elke school op een andere manier werkt.”*), en één student was verrast over zijn/haar eigen positieve ervaringen met eigentijds onderwijs: *“[Het meest verrast in het LeerLab heeft mij] dat ik het eigenlijk vanaf het begin al heel leuk en waardevol vond. Ik ging er een beetje in met een sceptisch gevoel tegenover het moderne onderwijs. Maar vanaf les 1 ervaar ik het als iets positiefs en heb ik er erg veel geleerd. Meer dan ik geleerd zou hebben in de reguliere onderwijskundelessen, denk ik.”*

Tenslotte was er een student verrast over de aandacht die in het LeerLab wordt besteed aan persoonlijk contact in de klas, *“[...] Denk aan het voeren van coachgesprekken, het discussiëren over je eigen mening en het ontwikkelen van je eigen visie op het onderwijs.”*

Februari 2021

Vijf studenten waren het meest verrast over hun interacties en uitwisselingen met de anderen in het LeerLab: *“de diversiteit in studenten”, “hoe open iedereen is en persoonlijke verhalen deelt”, “de vele leuke en fijne uitwisselingen van ideeën”, “dat je heel veel ervaringen deelt met medestudenten en daar krijg je heel veel nieuwe inzichten. Ook dat je samen echt een groep bent.”, “hoe goed je met zoveel mensen samen tot een mooi lesplan kan komen dat dan ook door onszelf uitgevoerd kan worden.”*

Twee studenten waren het meest verrast door de vrijheid die zij kregen *“om te werken aan de onderwerpen waar wij zelf vragen over hebben”* en door *“hoeveel wij mee mogen werken aan de les op donderdag.”*

Andere dingen die werden genoemd als verrassend zijn het kennismaken met eigentijds onderwijs, het gegeven *“dat we toch de structuur hebben kunnen vinden in een op de eerste kijk misschien structuurloze omgeving”*, *“dat er zo veel verschillende manieren zijn om dingen te doen, en niet per se één goed of fout is daarin”*, *“dat ik dit leuker/leerzamer vond dan ik had verwacht”*, en *“hoe erg ik een reguliere stage had gewild achteraf.”*

April 2021

Vier studenten zijn in het LeerLab het meest verrast door de geboden vrijheid en mogelijkheden en de aan de studenten gegeven verantwoordelijkheid: *“[Het meest verrast in het LeerLab heeft mij...]”* *“... de vrijheid die er bij komt kijken en de hoge eigen verantwoordelijkheid. Daarmee bedoel ik vooral dat studenten van de normale WPL-1 veel meer moeten vanuit de stage, terwijl wij eigenlijk alles zelf mogen invullen.”*, *“... hoe zelfstandig wij als studenten mogen/moesten werken.”*, *“... dat alles mogelijk is.”*, *“de aangeboden vrijheid.”*

Drie studenten waren verrast over alle verschillende soorten onderwijs(concepten) en manieren van aanpak die er zijn, en over *“dat het eigentijds onderwijs dus blijkbaar ook deels op het hbo mogelijk is.”*

Andere verrassingen die worden genoemd zijn *“de openheid van medestudenten en docenten over allerlei onderwerpen.”*, *“hoe flexibel studenten kunnen zijn.”*, en *“hoeveel ik heb geleerd aan de hand van ervaringen i.p.v. aan de hand van de literatuur.”*

8.3 Het meest gemist in het LeerLab heb ik...

Januari 2021

Wat de studenten het meest gemist hebben in het LeerLab is structuur en duidelijkheid (genoemd door negen studenten). Met name in het begin werd structuur en duidelijkheid gemist. Studenten misten onder meer duidelijkheid over wat het LeerLab inhoudt, over waarom zij bepaalde dingen moesten leren, en over wat er van hen als stagiaire werd verwacht in het eigentijds onderwijs: *“Ik vind het heel leuk om alles te ontdekken omdat alles nieuw is en ik ben heel enthousiast over mijn stage. Ik merk wel dat ik soms (voor een eerstejaarsstudent) wat te weinig sturing krijg in wat ik kan en mag doen en op welke manier.”* Structuur werd onder meer gemist rondom de stage. Zo was er een student die graag meer gerichte opdrachten had gehad naar de stage toe of een handreiking met ideeën voor dingen die goed zouden zijn om tijdens je stage te doen. Een andere student had af en toe graag meer aansturing gekregen in het proces op de stage: *“Ook vind ik zelf dat er af en toe wat meer suggesties mogen komen vanuit het LeerLab, om de leervragen op je stage te beantwoorden.”* Verder werd meer structuur

gewenst bij het systeem Bulb en in de planning. Wel vonden twee studenten dat de geboden structuur later gedurende het LeerLab beter werd, waarbij één student opmerkte dat de structuur als groep met elkaar werd gecreëerd.

Verder werd door vier studenten genoemd dat zij inhoudelijk aanbod misten. Daarbij werd onder meer genoemd: “[...] *verschillende theorieën en modellen over de relatie en competentie van een leerling*”, “[...] *theoretische kennis. Ik had graag veel meer theorie geleerd en die dan op casussen toepassen*”, ICT-ondersteunend onderwijs en, “*daadwerkelijk inhoudelijke les, zoals bijvoorbeeld onderwijskunde*”.

Daarnaast was er een student die het kunnen lesgeven in zijn/haar eigen vakgebied miste, omdat dit nauwelijks wordt gegeven op diens stageschool. Twee studenten noemden zaken die zij misten die door COVID-19 kwamen: elkaar vaker zien, en simulaties. En tenslotte waren er nog drie studenten die zeiden niets te missen.

Februari 2021

Vijf studenten hebben in het LeerLab de structuur en duidelijkheid het meest gemist. Zij hadden graag meer sturing en duidelijke communicatie gekregen van begin af aan, en meer informatie over wat zij met Bulb konden doen. Eén student gaf hierbij wel aan het waardevol gevonden te hebben om minder structuur te krijgen.

Vier studenten hebben inhoud/theorie gemist. Zij hadden graag meer colleges gehad van de docenten van het LeerLab, meer informatie gekregen van deskundigen, meer theorie over onder meer onderwijskunde en vakdidactiek, “*meer literatuur waar je iets mee kan.*”

Drie studenten hadden een koppeling met het reguliere onderwijs of met hun eigen vakgebied gemist: “*de mogelijkheid om echt voor de klas te staan*”, “*zicht op hoe een normale lesvoorbereiding eruit ziet ter voorbereiding op volgende stageperiodes; hier heb ik wel zelf nog naar gevraagd bij medeleerlingen.*”

Tenslotte waren er nog twee studenten die aangaven de fysieke bijeenkomsten en de sociale contacten met de andere studenten te hebben gemist, “*de anderen echt leren kennen.*”

April 2021

Vier studenten hebben (door COVID-19) de fysieke bijeenkomsten en de contacten met andere studenten het meest gemist.

Drie studenten geven aan dat zij hun eigen vak hebben gemist: “[*Het meest gemist in het LeerLab heb ik] de terugkoppeling naar mijn opleiding. Omdat ik niet met mijn eigen vak bezig was, heb ik hierop wel een kleine achterstand op mijn klasgenoten.*”

Verder zijn er twee studenten die aangeven dat zij structuur hebben gemist: “[Het meest gemist in het LeerLab heb ik]” “... een duidelijke, vaste dagindeling. Deze is later wel ontstaan.”, “... de structuur en de sturing over de stof die nodig is voor de propedeuse.” Ook is er een student die aangeeft meer begeleiding te hebben gemist, “om toch meer uit mijn stage te kunnen halen.”

8.4 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik...

Januari 2021

De studenten geven zeer diverse antwoorden op wat zij over zichzelf hebben ontdekt. Wat vaker terugkomt (vier studenten) is de ontdekking dat eigentijds onderwijs bij hen past en/of dat het hen aanspreekt; twee van hen geven aan dat zij er graag willen werken: “[Ik heb ontdekt dat ik] heel graag in het moderne onderwijs wil les geven. En het liefst ook zo veel mogelijk op deze manier zelf onderwijs wil krijgen. Ik heb naar mijn idee veel meer geleerd en ik word veel meer geïnspireerd door deze vormen van onderwijs. Ze bieden meer vrijheid voor eigen input en ik ben er achter gekomen dat ik dat heel belangrijk vind.” drie studenten hebben ontdekt dat het leraarschap, lesgeven en/of omgaan met leerlingen hen aanspreekt. twee studenten vinden coaching leuk of interessant. Verder noemden enkele studenten ontdekkingen die te maken hadden met het beeld dat zij van het onderwijs of van het leraarschap hadden. Eén van hen merkte op ontdekt te hebben dat je “niet per se vast hoeft te zitten in een hokje qua lesgeven. Vooral aan het begin van de opleiding verwacht je dat het zo moet en dan je eigen draai eraan moet geven. Maar lesgeven kan op vele verschillende manieren door het jaar heen en één manier is niet gelijk de beste voor de rest van de tijd.” Een andere student merkte “dat er veel meer komt kijken in het onderwijs dan ik zelf dacht. Dingen waar je als docent of als school allemaal over nadenkt en over na moet denken.” Ook was er een student die ontdekte dat hij/zij zijn/haar eigen visie op het onderwijs al deels heeft ontwikkeld, mede door de intervisiegesprekken. Andere studenten noemden ontdekkingen die te maken hebben met wat er van hen wordt verwacht in het LeerLab en waar zij nog aan moeten werken: Eén student had in het LeerLab ontdekt nog te moeten leren los te laten, niet bang te zijn om iets verkeerd te zeggen, maar open over je ervaringen en gevoelens te praten. Een andere student had ontdekt dat hij/zij zelf meer initiatief moet nemen, omdat de leerdoelen en de invulling van de LeerLabbijeenkomsten vanuit de studenten moet komen. Tot slot was er een student die ontdekt had dat je, met name dankzij de coachgesprekken, ideeën van anderen kunt combineren.

Twee studenten maakten een opmerking rond structuur: één van hen had ontdekt het ook zonder (veel) structuur wel te redden, terwijl de ander gemerkt had zelf juist wel een zekere mate van structuur nodig te hebben.

Februari 2021

Vier studenten geven aan dat zij hebben ontdekt dat zij (op het moment) eigentijds onderwijs niet zien als een context waar zij later zouden willen werken. Wel vinden twee van hen eigentijds onderwijs interessant.

Drie studenten hebben een ontdekking gedaan die te maken heeft met hoe zij zelf om kunnen gaan met een gebrek aan structuur. Eén van hen bleek juist beter om te kunnen gaan met onverwachte of ongestructureerde situaties dan hij/zij had gedacht. Een andere student had gemerkt soms nog wel structuur nodig te hebben, en de laatste gaf aan af en toe best veel moeite te hebben om met eigen initiatieven te komen.

Twee studenten hebben de ontdekking gedaan dat zij graag nieuwe inzichten opdoen vanuit verschillende invalshoeken (van andere mensen): *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik] graag mijn horizon verbreed en uit andere perspectieven leer kijken.”*; *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik] het liefst naar andere mensen luister om daar nieuwe inspiratie uit op te halen.”*

Tot slot was er nog een student die een positieve ontdekking had gedaan rond zijn/haar capaciteit om te discussiëren: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik] heel snel en duidelijk een mening over onderwerpen kan vormen en dat vaak ook goed onder woorden kan brengen.”*

April 2021

Vier studenten hebben ontdekt dat zij zich graag verder willen verdiepen in eigentijds onderwijs, de ontwikkelingen rond eigentijds onderwijs willen blijven volgen, of later elementen uit eigentijds onderwijs willen gaan gebruiken in hun eigen lessen, zoals het bieden van autonomie aan leerlingen *“omdat dit heel motiverend kan zijn.”* Een andere student heeft echter ontdekt dat hij/zij *“geen docent wil worden op dit moment in een eigentijds-onderwijsconcept.”*

Twee studenten hebben ontdekt dat zij structuur en deadlines nodig hebben.

Verder hebben studenten nog uiteenlopende andere ontdekkingen gedaan, zoals: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik...]”* *“... zeker een geschikte docent ben, maar ik moet eigenlijk nog meer uitzoeken op welk vlak ik les [wil] geven, of ik me echt wil gaan richten op het vernieuwend onderwijs als een ‘zorgdocent’ of dat ik toch liever de ‘vakidoot’ wil zijn binnen het reguliere onderwijs.”*, *“... toch wel erg gefocust ben op het pedagogische aspect van het docentschap.”*, en *“... makkelijker kan switchen tussen de docenten- en studentenrol en de verschillende rollen die ik heb gehad tijdens de lessen in het LeerLab.”*

8.5 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik niet...

Januari 2021

Vijf studenten hebben ontdekt dat zij niet enthousiast zijn over eigentijds onderwijs, dat het niet bij hen past, dat zij op z'n minst kritisch zijn op bepaalde aspecten ervan, en/of dat zij later niet in een eigentijdse setting of op een eigentijdse manier zouden willen lesgeven.

[Ik heb ontdekt dat ik niet] heel enthousiast ben over het eigentijds onderwijs. Omdat het niet bij mij past. Ik vind het interessant om te zien wat voor invloed het op sommige leerlingen kan hebben maar naar mijn gevoel is het zeker geen passend onderwijs voor iedereen.

[Ik heb ontdekt dat ik niet] per definitie elke vorm van vernieuwend onderwijs een goed idee vind, en dat ik het nog steeds zinnig en nodig vind om ook 'gewoon' normale lessen te hebben voor een bepaalde mate van basiskennis en informatieoverdracht.

Drie studenten hebben ontdekt dat zij niet gebaat zijn bij teveel vrijheid. Een student raakte het spoor bijster door een teveel aan keuzemogelijkheden. Een andere student vond het moeilijk om te werken zonder duidelijke planning. Tot slot was er een student die merkte de neiging te hebben om vrijheid te misbruiken, wat naar eigen zeggen ook een negatief effect kon hebben op anderen. twee studenten hebben ontdekt dat bepaalde beperkingen niet op hoeven te gaan. De ene student merkte dat je niet beperkt hoeft te zijn tot je eigen vakgebied: *“[Ik heb ontdekt dat ik niet] alleen maar leraar [in mijn vakgebied] kan worden met deze opleiding. Ik heb gemerkt dat een goede docent zijn de basis is en dat het vak dat je geeft op de tweede plaats komt.”* De andere student ontdekte door het interview met Mathijs Drummen en de verschillende manieren van lesgeven binnen het vernieuwende onderwijs dat je niet afhankelijk hoeft te zijn van een lesmethode, dat je deze ook uitsluitend als handvat kunt gebruiken.

Februari 2021

Zeven studenten noemen een ontdekking met betrekking tot hoe zij denken over eigentijds onderwijs. Vijf van hen geven aan dat zij ontdekt hebben dat zij niet in het eigentijds onderwijs willen werken, dat zij er niet (helemaal) achter staan of dat zij zichzelf niet geschikt achten om hier te werken. Eén van hen geeft daarbij aan zijn/haar eigen vak *“nog een beetje te leuk”* te vinden *“om daar dan niet zo veel mee te doen.”* Eén student merkte juist dat eigentijds onderwijs wel bij hem/haar past. Een andere student merkt op door het LeerLab ontdekt te hebben dat hij/zij niet *“per se in een ‘standaard’ school hoeft te werken.”*

Verder worden sterk uiteenlopende ontdekkingen genoemd, zoals *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik niet] alles alleen kan en hoeft te doen, maar dat ik aan iedereen hulp kan en mag vragen.”*, *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik niet] goed om kan gaan in een omgeving zonder communicatie.”*, en *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik niet] te snel moet oordelen over een aanpak van iemand anders.”*

April 2021

Zes studenten hebben ontdekt dat zij niet in een eigentijdse onderwijssetting willen werken of zichzelf hier (nog) niet geschikt voor achten. Eén van hen geeft aan wel graag aspecten uit eigentijds onderwijs mee te willen nemen. Een andere student noemt dat hij/zij niet fulltime in het eigentijds onderwijs zou kunnen werken, maar maakt impliciet duidelijk dat – om “voor wat variatie [te] zorgen” – wel te zien zitten als hij/zij “meer bezig kan zijn met mijn vak en niet alleen met een coachende of begeleidende rol.” Tegenover deze zes studenten is er 1 student die te kennen geeft “niet in het regulier onderwijs [te willen] werken als er iets is wat zo veel beter bij [hem/haar] past.”

Andere ontdekkingen die de studenten noemen zijn: “[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik niet...]” “... volledig gegroeid was om docent te worden. Dat heb ik nu later wel echt geleerd. Ik ben in mijn stage heel erg gegroeid, vooral door les te geven.”, “... van te veel vrijheid houd (zelf).”, “... alleen maar word opgeleid tot docent in het reguliere onderwijs.”, “... in de stress moet schieten als iets niet loopt zoals ik zou willen / volgens plan loopt.”

8.6 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik als leraar...**Januari 2021**

Negen studenten noemden ontdekkingen die te maken hebben met hun motivatie voor het leraarschap, met bepaalde rollen of taken van de leraar of bepaalde onderwijstypes die hen meer of minder aanspreken. Bij zes van hen ging het om een ontdekking die te maken had met het (meer) centraal willen stellen van de leerling. twee studenten noemden bijvoorbeeld dat zij graag veel contact willen hebben met hun leerlingen en een band met hen willen opbouwen. Door het opbouwen van deze band kunnen leraar en leerlingen elkaar beter leren kennen en kan de leraar een beter inzicht krijgen in de behoeftes van de leerlingen. Het contact met de leerlingen hoeft ook “niet alleen vakspecifiek te zijn, maar [mag ook] gaan over dingen die buiten school gebeuren, zoals sport of andere hobby’s.” twee studenten geven aan geïnteresseerd te zijn in of belang te hechten aan het persoonlijke aspect van leerlingen, hun persoonlijke ontwikkeling. Een andere student heeft ontdekt lang niet altijd alleen te willen vertellen, maar graag de klas te willen betrekken en wat met de leerlingen te willen gaan doen. Ook was er een student die ontdekt had heel graag het beste voor diens leerlingen te willen (optimaal onderwijs, de beste begeleiding en methodes) en later op een school te willen gaan werken waar dit gerealiseerd kan worden. Andere ontdekkingen die door studenten worden genoemd die met hun motivatie voor het leraarschap te maken hebben, zijn: heel graag voor de klas te willen staan als docent en niet als coach, zodat je je met dingen als groepsdynamiek bezig kunt houden; de ontdekking als leraar vooral veel van orde te houden en graag te willen weten wat er in de klas gebeurt; nog steeds het liefst traditioneel les te willen geven, hoewel “ik vind dat het traditionele onderwijs niet werkt in oprecht leerlingen motiveren, interesseren en enthousiasmeren”; en het leuk te vinden om te presenteren.

Een andere ontdekking (van vier studenten) heeft te maken met hoe zij hun rol als leraar in kunnen vullen. Zo had één student ontdekt dat je *“leerlingen op vele verschillende manieren kan helpen en dat er niet echt een goed of fout in zit.”* Een andere student had gemerkt dat je als leraar in het eigentijdse onderwijs *“op een hele andere manier met leerlingen bezig bent en omgaat”*. Ook was er een student die ontdekt had leerlingen later meer vrijheid te willen geven: *“Ik merk dat vrijheid juist heel motiverend is en de lessen er veel leuker van worden.”*

Drie studenten noemen ontdekkingen die te maken hebben met hun ontwikkeling als leraar. twee studenten zagen nog veel ruimte voor ontwikkeling en één van hen noemde hierbij dat hij/zij kan leren van anderen: *“Omdat het interessant is om te horen hoe andere leraren over bepaalde onderwerpen denken of hoe ze bijvoorbeeld handelen in bepaalde situaties.”* De derde student had door diens stage ontdekt dat differentiëren een belangrijke vaardigheid is.

Eén student heeft ontdekt zekerder te zijn als hij/zij voor een klas staat dan hij/zij dacht: *“Toen ik mijn eerste les gaf was ik erg nerveus, maar door een goede voorbereiding ging het erg goed, en was ik ook erg zeker van mijn zaak terwijl ik dacht dat als ik voor de klas sta als 'leraar' ik onzeker zou zijn.”*

Tenslotte was er een student die nog geen ontdekkingen had gedaan over zichzelf/haarzelf als leraar: *“In mijn stage is het zijn van een leraar nog niet heel erg naar voren gekomen vanuit mijzelf. Ik heb wel veel geobserveerd en dingen uitprobeerd.”*

Februari 2021

Vijf studenten noemen een ontdekking die te maken heeft met hun beroepsmotivatie en/of met hun ideale zelfbeeld als [toekomstig] leraar. Twee van hen willen later wel op een school werken met eigentijds onderwijs of een *“leraar [...] worden met eigentijdse aspecten”*. Andere studenten hebben ontdekt *“dat ik de leerlingen echt wil laten merken dat ze in hun eigen proces zitten, en dat ik ze daar met liefde natuurlijk [bij wil] helpen.”*, *“[dat ik als leraar] mijn leerling de vrijheid in keuzes wil bieden. Dit heeft een grote invloed op het leren van de leerlingen (positief).”*, en *“[dat ik als leraar] best creatief ben met lessen geven maar dat dat ook het enige aspect is dat ik leuk vind aan het docentschap.”*

Andere studenten noemen uiteenlopende ontdekkingen rond wat er wel of niet wordt verwacht of vereist van een leraar: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik als leraar...]”* *“... niet constant de controle hoeft te houden op de klas en dat ik ze ook wel eens los kan laten.”*, *“... open moet staan voor het verhaal achter de leerling en dat ieder 'probleem' een eigen oplossing heeft.”*, *“... nog heel veel moet leren.”*, *“... er veel meer bij komt kijken, op gebied [van] coaching en vrijheid en hoe je daar invloed in hebt.”*, *“... een veilige, niet-oordelende sfeer kan laten ontstaan. Dat jij als docent daar de sleutel toe bent.”*

April 2021

Drie studenten hebben een ontdekking gedaan rond hoe zij hun leraarschap graag zouden willen invullen, onder meer wat betreft de ruimte en structuur die zij hun leerlingen willen bieden: “[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik als leraar...]” “... me vooral wil richten [op] hoe ik kan inspelen op de behoeften van de leerlingen. Dat leerlingen mijn lessen als een nuttige bezigheid [zien] waar [zij] echt veel aan kunnen hebben. [Meer dan aan] alleen een uur luisteren naar een uitleg, waar ze het nut niet van inzien.”, “... mijn leerlingen autonomie wil geven.”, “... een goede balans tussen structuur, vrije ruimte en persoonlijke begeleiding wil bieden.”

Drie studenten hebben ontdekkingen gedaan rond op welke manier zij iets voor leerlingen kunnen betekenen of gewenst gedrag en motivatie bij leerlingen kunnen stimuleren: “[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik als leraar...]” “... niet heel streng hoeft te zijn om leerlingen naar je te laten luisteren.”, “... door kleine dingetjes heel veel kan betekenen, er gewoon al voor iemand zijn bijvoorbeeld.”, “... veel moet werken aan een goede band met de leerlingen. Dit zal er namelijk voor zorgen dat de leerlingen liever naar jouw les [willen] komen en gemotiveerder zullen zijn voor jouw lessen.”

Andere ontdekkingen die studenten noemen over zichzelf als leraar zijn: “[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik als leraar...]” “... nog veel te leren heb.”, “... meer kan dan alleen maar mijn eigen vakgebied.”, “... graag ook wil verder groeien in mijn coachende rol.”, “... vrij wil zijn, dus sowieso niet in een reguliere setting.”

8.7 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap...**Januari 2021**

Negen studenten hebben in het LeerLab ontdekt dat het leraarschap “echt iets voor [hen] is”, een bevestiging of versterking van hun motivatie voor het beroep. Drie van hen noemen daarbij nog expliciet dat de dingen die zij in het LeerLab hebben geleerd, de onderwerpen die hier zijn besproken, of de ideeën die zij hier hebben opgedaan hebben bijgedragen aan deze ontdekking.

Zeven studenten hebben de ontdekking gedaan dat het leraarschap meer inhoudt dan zij aanvankelijk dachten. Het is “meer dan simpelweg lesgeven”, “dan voor de klas staan”, “dan uitleg geven”, “dan het geven van je vak” en “dan ieder jaar hetzelfde bandje [afspelen]”. Zij merken daarbij onder meer op dat het ook inhoudt dat je leerlingen “houvast [geeft] over wat zij willen in de toekomst”; dat “je leerlingen ook [moet] laten proberen om zelf dingen uit te zoeken. [...] Het is niet altijd handig om je leerlingen oplossingen te geven, vaak is het beter om de oplossingen samen met de leerlingen te vinden.”; “dat ik de coachrol, opvoedrol en begeleidende rol van een docent minstens zo belangrijk vind”; “dat het leraar zijn in het eigentijdse onderwijs veel breder en persoonlijker is dan op het reguliere onderwijs”; en dat “voor de klas staan en over [je vak] praten [...] misschien mijn favoriete vorm van les *krijgen* [is], maar niet de meest effectieve of interessante manier van les *geven*.”

Februari 2021

Vijf studenten hebben door het LeerLab ontdekt dat het leraarschap bij hen past, en één student dat het *“niks is voor [hem/haar].”* Vijf andere studenten hebben ontdekt dat het leraarschap *“op verschillende manieren ingevuld kan worden”* of *“veel meer is dan lesgeven.”* Eén student merkt op dat het leraarschap *“[ook] betekent om los te laten. De leerlingen de vrijheid geven om keuzes te maken en zelf dingen uit te vinden.”*

April 2021

Vijf studenten hebben de veelzijdigheid van het leraarschap ontdekt. drie studenten hebben ontdekt dat het leraarschap wél en één student heeft ontdekt dat het leraarschap niet bij hem/haar past.

8.8 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet...**Januari 2021**

Vrijwel alle studenten hebben een ontdekking gedaan rond de veelzijdigheid van het beroep van leraar. Veel studenten maken opmerkingen als *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet] alleen maar lesgeven hoeft te zijn. Het bestaat uit meer dan de kinderen van informatie voorzien.”* vier studenten merken daarbij op dat bij het leraarschap niet alleen kennisoverdracht komt kijken, maar dat het ook belangrijk is om leerlingen te begeleiden, om persoonlijk met leerlingen in gesprek te gaan, om interactieve, uitdagende en activerende didactiek toe te passen en om de leerlingen dingen zelf uit te laten vinden. Naast de ontdekking dat er bij het leraarschap meer komt kijken dan alleen lesgeven en kennis overdragen, werd ook de ontdekking genoemd dat het leraarschap niet *“eentonig hoeft te zijn”*, dat er mogelijkheden zijn om het leraarschap op verschillende manieren in te vullen: *“Je kan het naast lesgeven nog enorm uitbreiden.”*; *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet] hoeft te zijn als in het regulier onderwijs. Je kunt als leraar ook meer ingaan op onderwerpen die jij extra interessant vindt en daar inspiratiesessies over geven.”* Ook noemde een student de ontdekking dat het leraarschap niet *“te vergelijken is per onderwijsconcept.”*

Daarnaast waren er vier studenten die bij hun ontdekking van de veelzijdigheid van het leraarschap ingingen op de vaardigheden en de moeilijkheden die erbij (kunnen) komen kijken: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet] altijd even makkelijk is. Ik merk dat je wel van alles in principe iets moet weten, en je in moet kunnen springen in een 'splitsecond' in elke situatie. improviseren is ook echt een eigenschap die je goed moet beheersen. En ook al ben je het niet eens met het schoolbeleid, je daar toch achter moet staan.”* Ook is het leraarschap niet *“even snel een lesplan maken en klaar zijn.”* [...] *Je leert hier veel meer over wat je achterliggende gedachten zijn over hoe je jou les invult en hoe je dit later ook zal moeten doen.”* twee studenten noemen ook expliciet factoren die bijgedragen hebben aan deze ontdekking: tot andere inzichten komen door veel met elkaar te communiceren, en door tijdens intervisie in te gaan op de vraag wat er van jou wordt verwacht als docent.

Tenslotte waren er twee studenten die een opmerking maakten over het leraarschap in relatie tot henzelf: de ene student had gemerkt dat bepaalde aspecten van het leraarschap minder bij hem/haar passen dan andere; de andere student had ontdekt dat het leraarschap veel energie kost, maar dat hij/zij het niet te zwaar vindt: je haalt er ook veel energie uit.

Februari 2021

Zes studenten hebben ontdekt dat er meer komt kijken bij het leraarschap dan zij hadden gedacht: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet] zo makkelijk is als het soms lijkt. Als leerling denk je dat een les zo in elkaar is gezet terwijl je soms ook echt wel een uur bezig kan zijn met het voorbereiden van een les.”* 1 student heeft echter ontdekt dat het leraarschap niet *“uitdagend genoeg is voor [hem/haar].”*

Vijf studenten hebben een ontdekking gedaan rond de veelzijdigheid van het leraarschap: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat het leraarschap niet]” “... altijd hetzelfde riedeltje hoeft te zijn.”, “... altijd hetzelfde blijft. Het verandert steeds en leraren blijven groeien.”, “... vanuit één perspectief gezien kan worden.”, “... heel veel aankomt op je eigen vak. Maar dat je meer bezig bent met de leerlingen coachen. En zorgen dat ze goed in hun proces zitten.”, “... saai is. Er gebeuren altijd wel nieuwe dingen. En het leren voor jou als docent is nooit afgelopen.”*

April 2021

Ook in dit Learner Report geven de studenten aan dat zij ontdekt hebben dat het leraarschap veelzijdig is, en dat er meer bij komt kijken dan zij hadden gedacht.

8.9 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik een bijdrage kan leveren aan...

Januari 2021

Tien studenten geven aan dat zij door het LeerLab hebben ontdekt dat zij een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van leerlingen. Genoemd wordt onder meer dat je een bijdrage kunt leveren aan de zelfstandigheid van leerlingen, aan hun persoonlijke groei, aan hoe leerlingen met vrijheid omgaan, en aan hun wereldbeeld. vier studenten gaan hierbij ook in op de manieren waarop je dit kunt bereiken. Daarbij worden onder meer genoemd: persoonlijk contact aangaan en een goede relatie opbouwen met leerlingen, jongeren stimuleren op veel vlakken, en het bieden van ondersteuning aan leerlingen om om te kunnen gaan met de geboden vrijheid. drie studenten noemen expliciet wat bijgedragen heeft aan deze ontdekking: *“Door de coachgesprekken op mijn stage heb ik een inzicht gekregen in hoe je leerlingen zelfstandig keuzes kunt laten maken.”, “Door de intervisie: Wat is jouw rol als leraar? Maar ook door de stage binnen het vernieuwde onderwijs.”; “Doordat in het LeerLab veel wordt gekeken naar het individu, heb ik geleerd dat je je leerlingen heel erg kan helpen.”*

Drie studenten hebben ontdekt dat zij een bijdrage kunnen leveren aan (vernieuwing van) het onderwijs: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik een bijdrage kan leveren aan] vernieuwend*

onderwijs, aangezien het allemaal nog erg zoekende is, en er dus plaats is voor meer vormen en perspectieven.”; “Ik vind het interessant om te discussiëren over het vernieuwen van het onderwijs. En dat hier daadwerkelijk meer mensen mee bezig zijn. En ik denk dat [...] na mijn opleiding hier ook meer mee te doen is.”

Daarnaast werden door individuele studenten nog enkele ontdekkingen genoemd over waar zij een bijdrage aan kunnen leveren: Eén student had ontdekt dat je een bijdrage kunt leveren aan je eigen ontwikkeling, *“omdat ik heb gemerkt dat ik hier zelf verantwoordelijk voor ben. Er worden wel dingen aangereikt, maar als ik hier zelf niks mee doe, gebeurt er niks.”* Een andere student had ontdekt dat je een bijdrage kunt leveren aan *“elkaar, door jouw specialisatie te delen met anderen kun je ze heel goed helpen, en andersom.”* Ook werden genoemd het kunnen leveren van een bijdrage aan *“de maatschappij en toekomst”, “het helpen met reflecteren van een individu.”, en “aan de groepsdynamiek. Bijvoorbeeld het zorgvuldig uitkiezen van woorden, discussies aangaan op beleefde wijze.”*

Februari 2021

Zes studenten hebben door het LeerLab ontdekt dat zij een bijdrage kunnen leveren aan de groei en ontwikkeling van leerlingen, *“[...] in niet alleen het onderwijs, maar ook hun sociaal-emotionele ontwikkeling.”, “[...] Dat ik de leerlingen ook heel goed kan helpen, bijvoorbeeld met hun studiekeuze.”*

Twee studenten noemen dat zij hebben ontdekt dat zij een bijdrage kunnen leveren aan *“het verbeteren van het onderwijs” of “het ontwikkelen van eigentijds onderwijs”.*

Twee andere studenten zien een mogelijke bijdrage op maatschappelijk niveau: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik een bijdrage kan leveren aan...]” “... de toekomstige generatie, op een vrijere manier dan ik eerst dacht.”, “... de maatschappij, door niet alleen een docent te zijn voor mijn leerlingen maar ook een coach, mentor en een goed voorbeeld.”*

April 2021

Evenals het vorige Learner Report geven ook in dit Learner Report veel studenten aan ontdekt te hebben dat zij een bijdrage kunnen leveren aan de (bredere) ontwikkeling en persoonlijke groei van leerlingen. Verder noemt een student ontdekt te hebben dat je ook een bijdrage kunt hebben aan de ontwikkeling van je medestudenten, *“door ook zelf in het LeerLab les te geven over onderwerpen waar je zelf geïnteresseerd in bent.”*

8.10 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik invloed kan uitoefenen op...

Januari 2021

Wat betreft de ontdekking van waar je invloed op uit kunt oefenen, noemen veel studenten soortgelijke dingen als bij de eerdere vraag over waar zij een bijdrage aan kunnen leveren: (de ontwikkeling van)

leerlingen, hun motivatie (*“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik invloed kan uitoefenen op] de manier waarop leerlingen hun werk aanpakken. Omdat autonomie heel belangrijk is moeten leerlingen veel zelf doen vanuit hun eigen motivatie. En jij als leraar kan daar denk ik veel invloed op uitoefenen.”*), en prestaties (*“Je kan ze echt helpen in dingen waar ze goed in zijn, en ondersteunen in wat ze minder kunnen. Het is niet meer zo ‘ik geef dit vak en daarmee klaar’. Je kan nu ook dingen aanmoedigen waarin jij niet zo veel kennis hebt maar wel kan ondersteunen en doorverwijzen.”*). Daarnaast noemen drie studenten dat zij ontdekt hebben dat zij invloed uit kunnen oefenen op zichzelf: op hun eigen leerproces (*“Door meer zelf te bepalen wat ik leer en hoe blijven dingen veel beter en langer hangen en ben ik gemotiveerder om te leren.”*), hun eigen leerroute (door de geboden autonomie), en hun eigen persoonlijkheid.

Verder noemen twee studenten dat zij ontdekt hebben dat zij invloed kunnen hebben op de inhoud van de lessen (in het LeerLab) en op *“wat wij dus als groep leren. Iedereen mag onderwerpen inbrengen en/of uitvoeren.”* Andere dingen die worden genoemd zijn: het invloed uit kunnen oefenen op hoe vrijheid in de les wordt gebruikt, op het coachen van het individu (*“Het sterke coachen komt veel in het LeerLab terug en dat is iets wat ik nou veel beter kan.”*), op de sfeer van een klas (*“door hoe jij ervoor staat en je stem gebruikt.”*), en op *“van alles. In de klas, buiten de klas, persoonlijk met leerlingen, in kleinere groepen. Wanneer je iets wilt proberen is het mogelijk, als je zelf maar uitzoekt hoe je het wilt en wat je ervoor nodig hebt.”*

Februari 2021

Zes studenten hebben ontdekt dat zij invloed uit kunnen oefenen op het gedrag, het denkproces, en de leergierigheid van leerlingen: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik invloed kan uitoefenen op] hoe een leerling het leren vindt. Ik kan een saai thema super leuk maken en een super leuk thema super saai maken.”* Twee van hen noemen dat zij ontdekt hebben dat zij naast op leerlingen ook invloed uit kunnen oefenen op andere mensen, zoals klasgenoten, bijvoorbeeld door anderen op ideeën te brengen.

Vier studenten noemen de ontdekking dat zij invloed uit kunnen oefenen op hun eigen leerproces, op hun eigen ontwikkeling: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat ik invloed kan uitoefenen op...]”* *“... wat en de manier waarop ik nu leer en hoe ik in de toekomst mijn leerlingen wil begeleiden in het onderwijs.”*, *“... de ontwikkeling van mijzelf als mens.”*, *“... mijn eigen leerproces. Dat ik zelf ook heel goed kan beslissen wat ik kan doen, en dat ik zelf mag uitzoeken wat ik eigenlijk wil leren.”*

April 2021

De antwoorden in dit Learner Report zijn vergelijkbaar met die van het Learner Report van februari. Studenten hebben vooral ontdekt dat zij invloed uit kunnen oefenen op hoe leerlingen leren, op de motivatie van leerlingen, op hoe een leerling zich in de les voelt, en op *“de keuzes die leerlingen later*

gaan maken. Als ze iets echt leuk vinden, motiveer je de leerlingen daar in.” Twee studenten hebben ontdekt dat hij/zij invloed uit kunnen oefenen op hun eigen leerroute, op hun eigen leerproces, “door zelf mijn leervragen op te stellen en hier ook gefocust aan te kunnen werken.” Weer een andere student heeft ontdekt invloed te kunnen hebben op “de snelheid waarmee dingen geregeld worden binnen een team.”

8.11 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs...

Januari 2021

Negen studenten hebben positieve kanten ontdekt van het eigentijds onderwijs. Het zou voordelen hebben ten opzichte van regulier onderwijs, het zou meer bijdragen aan de ontwikkeling van een kind en het kind meer ruimte geven, en de vrijheid die leerlingen er krijgen zou hen goed doen: *“Ik zelf zat op een school met heel veel structuur en het is heel spannend om te zien dat de leerlingen ook met heel veel vrijheid heel erg gemotiveerd werken.”* Eén student gaf aan ontdekt te hebben dat eigentijds onderwijs in de praktijk eigenlijk beter werkt dan hij/zij had verwacht: *“Ik had verwacht dat het voor veel mensen eigenlijk niet zo goed zou werken, maar in het LeerLab heb ik gezien dat het eigenlijk heel goed werkt.”* Een andere student gaf aan *“dat het ook bij iedereen kan passen omdat er zoveel verschillende soorten onderwijs zijn. Ik dacht dat het eigentijdse onderwijs alleen voor een paar soorten leerlingen werkte. Maar inmiddels ben ik er van overtuigd dat het voor iedereen waardevol kan zijn.”* Er waren echter ook drie studenten die dachten dat eigentijds onderwijs voor sommige leerlingen goed kan werken, maar voor andere leerlingen minder goed; zo zou eigentijds onderwijs volgens hen minder geschikt zijn voor leerlingen die veel behoefte hebben aan structuur en leerlingen die over onvoldoende zelfdiscipline beschikken. vier studenten noemden dat eigentijds onderwijs ook een keerzijde of valkuilen kan hebben, bijvoorbeeld in het bieden van (teveel) autonomie: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs] gecompliceerder is dan ik van tevoren had gedacht. De balans tussen autonomie en structuur is delicaat en kan snel naar chaos omslaan aan de kant van autonomie.”*

Vier studenten hebben door het LeerLab ontdekt dat eigentijds onderwijs bij hen past, deels of zelfs heel goed; zoals één van hen opmerkte: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs] heel goed bij mij past, aangezien je de leerlingen echt kunt helpen richting hun eigen doelen en lessen kunt geven over de onderwerpen waar het meeste passie ligt.”* Eén student gaf aan dat eigentijds onderwijs *“niet per se”* bij hem/haar past, *“Omdat ik als leerling én als leraar toch wel graag vasthoud aan structuur en sturing, wat in het eigentijds onderwijs vaak een beetje mist.”*

Twee studenten hadden een ontdekking gedaan rond de leerlinggerichtheid van het eigentijds onderwijs: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs] op een hele andere manier naar leerlingen kijkt dan het reguliere onderwijs. Het is veel meer gericht op de leerling in zijn/haar kracht zetten.”*

Tenslotte merkte een student op ontdekt te hebben dat *“eigentijds onderwijs voor mensen is met veel ervaring in het reguliere onderwijs. En dat eigentijds onderwijs goed te combineren valt met het reguliere onderwijs.”*

Februari 2021

Vijf studenten noemen dat zij ontdekt hebben dat zij (aspecten van) eigentijds onderwijs leuk vinden, bruikbaar vinden, of bij hen vinden passen, of zien het als *“goed voor het onderwijs in Nederland. Zo krijgen meer kinderen kans op onderwijs dat bij hen past.”* Twee andere studenten noemen echter dat zij ontdekt hebben dat eigentijds onderwijs ook nadelen kan hebben: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs] niet voor iedere leerling geschikt is. Er zijn leerlingen die juist de structuur [...] nodig hebben.”*

Twee studenten gaan in op de ontdekking dat *“de ontwikkelingen rondom eigentijds onderwijs behoorlijk snel gaan, en je eerst moet uitvogelen wat wel werkt voordat je nieuwe dingen gaat implementeren”* en dat het *“nog volop in groei is maar het steeds meer een vaste vorm begint te krijgen.”*

Verder waren er nog een student die ontdekt had dat eigentijds onderwijs *“niet ‘zomaar’ meer autonomie geven is, maar dat er veel meer achter zit.”*, een student die het lastig vond om zijn/haar eigen weg te vinden in het eigentijds onderwijs, en een student die inzag dat eigentijds onderwijs *“makkelijker in het reguliere [onderwijs] toe te passen is dan het lijkt. Er zijn veel elementen die in het eigentijdse onderwijs worden gebruikt [die] ook heel passend zijn om het reguliere onderwijs leuker en persoonlijker te maken voor de leerlingen.”*

April 2021

Acht studenten hebben voordelen ontdekt van eigentijds onderwijs, vinden het interessant en/of vinden het bij henzelf passen. Eén van hen geeft aan dat eigentijds onderwijs *“veel goede onderdelen bevat, die ook zeker in het reguliere onderwijs kunnen worden toegepast.”* Een andere student heeft ontdekt dat eigentijds onderwijs *“eigenlijk op veel plekken bij me past. Maar ik wil nog alleen kijken of het reguliere onderwijs ook bij me past. Ik denk dat ik bij eigentijds onderwijs veel inlever, op het vlak van mijn eigen vak.”* Weer een andere student noemt dat eigentijds onderwijs *“veel kan opleveren voor een student, maar ook obstakels met zich meebrengt.”*

Daarnaast was er een student die ontdekt heeft dat eigentijds onderwijs *“meer is dan leerlingen meer vrijheid geven. Je begeleidt ze daar in om zo het eigen leren te stimuleren.”* En een student die ontdekt heeft dat eigentijds onderwijs *“nog in de kinderschoenen staat, en ik heel benieuwd ben hoe dat zich verder gaat ontwikkelen. En of critici die roepen dat eigentijds onderwijs de sociale cohesie bedreigt gelijk gaan krijgen.”*

8.12 Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs niet...

Januari 2021

Zes studenten hebben door het LeerLab ontdekt dat het eigentijds onderwijs niet voor iedereen geschikt is, bijvoorbeeld *“aangezien er heel veel intrinsieke motivatie nodig is om met de hoeveelheid autonomie om te kunnen gaan.”* Eén van de studenten merkte op dat het daarom *“juist goed is dat er veel verschillende onderwijsconcepten zijn.”* Een andere student gaf aan dat het *“oké”* is dat eigentijds onderwijs *“niet voor iedereen (zowel leraar als leerling) geschikt is. [...] Uiteindelijk moet je onderwijs krijgen en geven dat past bij jou als persoon.”* Twee studenten noemden expliciet wat heeft bijgedragen aan dit inzicht: de ene gaf aan tot deze conclusie te zijn gekomen door een interview met Mathijs Drummen en door de overtuigingen van docenten van het LeerLab en van stage; de andere noemde van verschillende mensen in het LeerLab te hebben gehoord *“dat het niet bij hen past.”*

Drie studenten noemden als ontdekking dat eigentijds onderwijs anders is dan zij hadden verwacht. Zo bleek het volgens hen niet zo te zijn dat *“leerlingen [...] kunnen doen wat ze zelf willen.”*, er was wel sprake van een bepaalde structuur. Een andere student ontdekte dat eigentijds onderwijs niet per se *“zweverig is. [...] Hoewel dat soms ook wel zo kan zijn, is dit lang niet de norm.”*

Drie studenten gaven aan ontdekt te hebben dat het eigentijds onderwijs niet (volledig) bij hen past. Eén van hen vindt het *“niet mijn plek [...] om als beginnend leraar te werken. Omdat je al meer ervaring nodig hebt om de zesde rol als leraar (leercoach) goed te kunnen vervullen. Dit merk ik omdat ik zelf nog met debasisvaardigheden van een leraar bezig ben en dit al veel is.”* Een ander merkt op dat het niet *“iets is waar ik voor altijd in zou willen werken als coach. Een vakspecialist lijkt me echt wel leuker en interessanter voor mij.”*

Drie studenten zien eigentijds onderwijs als iets dat nog in ontwikkeling is, iets dat niet *“de oplossing is maar het begin van de oplossing kan zijn.”*

Twee studenten merkten op dat eigentijds onderwijs niet altijd even goed werkt of zo effectief is als hij/zij van tevoren had gedacht: *“En dat kinderen absoluut een beetje een schop onder de kont nodig hebben om iets te gaan doen. Eigentijds onderwijs zou niet moeten zijn dat de helft van de klas 6 uur aan een stuk zit te gamen op school, maar dat gebeurt bij sommige vormen wel.”*

Tenslotte was er een student die ontdekt had dat het eigentijds onderwijs niet *“heel verschillend is vergeleken met het reguliere onderwijs. Uiteindelijk moeten alle leerlingen alsnog eindexamen doen. Daardoor ontstaat er wel een bepaalde structuur die haast alle scholen moeten aannemen. Het grote verschil is vooral dat er minder klassikaal lesgegeven wordt.”*

Februari 2021

Zes studenten noemen ontdekkingen die hun eerdere beeld van eigentijds onderwijs hebben genuanceerd of in positieve zin hebben bijgesteld: *“[Door het LeerLab heb ik ontdekt dat eigentijds onderwijs niet...]”* *“... onderschat mag worden, zoals ik in de eerste weken heb gedaan. Het is niet*

zomaar wat omdat iemand het leuk vindt. Er is goed over nagedacht. En het blijft zich ontwikkelen.”, “... zo ongestructureerd is als het in eerste oogopslag zou lijken.”, “... betekent dat de leerlingen vrijheid krijgen. Er moet heel veel georganiseerd en gepland worden en over nagedacht worden hoe leerlingen op dit moment het beste kunnen leren.”, “... simpelweg de leerlingen alles zelf laten doen is en dat er ‘nee’ gezegd mag worden. Ze hebben ook gewoon regels die gevolgd moeten worden.”, “... zweverig is, maar juist heel leuk.”, “... alleen maar vrijheid is zonder grenzen.”

Vijf studenten hebben de ontdekking gedaan dat eigentijds onderwijs niet geschikt is voor iedereen. Vier van hen noemen dat het niet voor iedere leerling passend is (“[...] voor sommige leerlingen is er meer structuur nodig dan wat het eigentijdse onderwijs biedt.”), of dat het niet “altijd beter is. Het gaat erom dat het juiste onderwijs bij het juiste kind terecht komt.” Tenslotte noemt een student de ontdekking dat eigentijds onderwijs niet “geschikt is voor mensen die net van de opleiding afkomen.”

April 2021

Evenals in het vorige Learner Report geven studenten ook nu weer aan dat zij ontdekt hebben dat eigentijds onderwijs niet voor iedereen is weggelegd, “omdat het over het algemeen heel veel intrinsieke motivatie en autonome vaardigheden vraagt.”, of dat zij hebben ontdekt dat het niet iets is voor henzelf.

OPEN UP
NEW HAN_ UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES
HORIZONS.